

**KENTSEL DÖNÜŞÜM HİZMETLERİNİN KENTSEL
YAŞAM KALİTESİ ALGISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN
İNCELENMESİ: ERZURUM KENT MERKEZİNDE
YAŞAYANLAR ÜZERİNDE BİR UYGULAMA**

Emine NOKSAN

**Yüksek Lisans Tezi
İşletme Anabilim Dalı
Prof. Dr. Tefik Şükrü YAPRAKLI
2019
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

Emine NOKSAN

**KENTSEL DÖNÜŞÜM HİZMETLERİNİN KENTSEL YAŞAM
KALİTESİ ALGISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ:
ERZURUM KENT MERKEZİNDE YAŞAYANLAR ÜZERİNDE BİR
UYGULAMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Tefik Şükrü YAPRAKLI**

ERZURUM-2019

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

20.09.2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum *"Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: Erzurum Kent Merkezinde Yaşayanlar Üzerinde Bir Uygulama"* adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim *.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

20.09.2019

Emine NOKSAN

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

.....

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

F-83/00/22.12.2016

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Tevfik Şükrü YAPRAKLI danışmanlığında, Emine NOKSAN tarafından hazırlanan bu çalışma 20.09.2019 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından İşletme Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. T. Şükrü YAPRAKLI

İmza: .....

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Dilşad GÜZEL

İmza: .....

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Ercan KESER

İmza: .....

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
TABLolar DİZİNİ	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	VIII
ÖNSÖZ	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜM HİZMETLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ: BOYUTLARI VE UYGULAMA ALANLARI

1.1. KENT KAVRAMI	3
1.2. KENTLEŞME KAVRAMI	5
1.3. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN TANIMI	6
1.4. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN TARİHSEL GELİŞİMİ	9
1.4.1. Dünyada Kentsel Dönüşümün Gelişimi	10
1.4.2. Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Gelişimi.....	13
1.5. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN HEDEFLERİ	19
1.6. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN BOYUTLARI	23
1.6.1. Ekonomik Boyutu.....	23
1.6.2. Sosyal Boyutu.....	25
1.6.3. Fiziksel Boyutu.....	27
1.6.4. Yasal ve Yönetimsel Boyutu	29
1.6.5. Planlama ve Tasarım Boyutu.....	30
1.7. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN UYGULAMA ALANLARI	31
1.7.1. Gecekondu Alanlarında Kentsel Dönüşüm	31
1.7.2. Kent Merkezlerinde Kentsel Dönüşüm	33
1.7.3. Sanayi Alanlarının Kent Merkezlerini Terk Etmesi Sonucu Oluşan Kentsel Dönüşüm	34
1.7.4. Afet Zararlarını ve Kentsel Riskleri Azaltmak İçin Kentsel Dönüşüm.....	35

1.8. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN UYGULAMA YÖNTEMLERİ.....	35
1.8.1. Kentsel Koruma.....	36
1.8.2. Kentsel İyileştirme (Rehabilitasyon).....	37
1.8.3. Kentsel Yenileme	38
1.8.4. Kentsel Yenileşme.....	40
1.8.5. Kentsel Yeniden Canlandırma.....	41

İKİNCİ BÖLÜM

KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ALGISI

2.1. YAŞAM KALİTESİ KAVRAMI.....	42
2.2. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ALGISI KAVRAMI.....	47
2.2.1. Yaşanabilirlik	49
2.2.2. Sürdürülebilirlik	52
2.3. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ GÖSTERGELERİ.....	56
2.3.1. Sosyal Göstergeler.....	56
2.3.2. Objektif ve Sübjektif Göstergeler.....	58
2.4. KENTSEL YAŞAM KALİTESİNİN TARİHSEL SÜRECİ.....	60
2.4.1. Dünyada Kentsel Yaşam Kalitesinin Gelişim Süreci.....	60
2.4.2. Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesinin Gelişim Süreci	63
2.5. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ÇALIŞMALARI VE ARAŞTIRMALARI... 67	
2.5.1. Uluslararası Kuruluşların Araştırmaları ve Çalışmaları.....	67
2.5.2. Ulusal Ölçekte Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırmaları ve Çalışmaları.....	71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜM HİZMETLERİNİN KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ALGISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ: ERZURUM KENT MERKEZİNDE YAŞAYANLAR ÜZERİNDE BİR UYGULAMA

3.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ	74
3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	75
3.3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI, SINIRLARI VE KISITLARI.....	75
3.4. ARAŞTIRMADAN BEKLENEN YARARLAR	76
3.5. ARAŞTIRMANIN MODELİ VE DEĞİŞKENLERİ.....	76

3.6. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	77
3.7. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ VE ARACI	78
3.8. VERİLERİN ANALİZİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ	79
3.8.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Analizi	79
3.8.2. Katılımcıların Kentsel Dönüşüm Hizmetlerine İlişkin Değerlendirmeleri	81
3.8.3. Katılımcıların Kentsel Yaşam Kalitesi Algıları	84
3.8.4. Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi	86
3.8.5 Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Fiziksel, Sosyal ve Ekonomik Boyutunun, Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi	88
3.8.6. Kentsel Dönüşüm Hizmetleri ve Kentsel Yaşam Kalitesi Algısına Yönelik Değerlendirmelerin Demografik Özellikler Açısından Farklılıklarının İncelenmesi..	89
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	94
KAYNAKÇA	98
EKLER.....	114
EK 1. ANKET FORMU	114
ÖZGEÇMİŞ.....	117

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KENTSEL DÖNÜŞÜM HİZMETLERİNİN KENTSEL YAŞAM KALİTESİ
ALGISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ: ERZURUM KENT
MERKEZİNDE YAŞAYANLAR ÜZERİNDE BİR UYGULAMA****Emine NOKSAN****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Tefvik Şükrü YAPRAKLI****2019, 117 Sayfa****Jüri: Prof. Dr. Tefvik Şükrü YAPRAKLI
Doç. Dr. Dilşad GÜZEL
Dr. Öğr. Üyesi Ercan KESER**

Ülkemiz başta olmak üzere dünyada son yıllarda kentsel dönüşüm çalışmalarının yaygın bir uygulama alanı bulduğu görülmektedir. Bu denli hızlı ilerleyen kentsel dönüşüm uygulamaları yaşam alanlarımızı da aynı ölçüde etkileyip değiştirmektedir. Bu doğrultuda kentsel alanda oluşan yeni kimliğin, tüketicilerin ihtiyaç ve beklentileri, yaşama bakış açıları, yaşam tarzları ve standartları üzerindeki etkisi, daha köklü ve uzun soluklu bir dönüşümün başlangıcı olmuştur. Değişen tüketici profillerinin kalite beklentisini farklılaştırması kaynaklı olarak, kentsel dönüşüm sürecinde bireylerin nasıl bir kentsel mekânda yaşamak istedikleri hem tüketici memnuniyeti hem de kentsel yaşam kalitesi açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle araştırma konusu, Erzurum il merkezinde yapılan kentsel dönüşüm hizmetlerinin bireylerin kentsel yaşam kalite algıları üzerindeki etkilerinin incelenmesidir. Çalışmada 750 kişiyle görüşülmüş, elde edilen veriler SPSS 22 yardımıyla; frekans analizi, ortalama, standart sapma, t-testi, varyans analizi ve regresyon yönlerinden de test edilerek analize tabi tutulmuştur. Sonuç olarak kentsel dönüşüm hizmetlerinin kentsel yaşam kalitesi algısı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Dönüşüm, Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı

ABSTRACT**MASTER THESIS****INVESTIGATION OF THE EFFECT OF URBAN TRANSFORMATION SERVICES ON THE PERCEPTION OF URBAN LIFE QUALITY: AN APPLICATION ON LIVING IN ERZURUM CITY CENTER****Emine NOKSAN****Advisor: Prof. Dr. Tevfik Şükrü YAPRAKLI****2019, Pages: 117****Jury: Prof. Dr. Tevfik Şükrü YAPRAKLI****Assoc: Prof. Dr. Dilşad GÜZEL****Assit. Prof. Dr. Ercan KESER**

In recent years, it has been seen that especially in our country, urban regeneration works have been widely applied in the world. Such rapid urban transformation practices affect and change our living spaces to the same extent. In this direction, the impact of the new identity in the urban area on the needs and expectations of consumers, their perspectives on life, life styles and standards has been the beginning of a more radical and long-lasting transformation. As the changing consumer's profiles differentiate the quality expectation, how individuals want to live an urban space during the urban transformation process is important both in terms of consumer satisfaction and quality of urban life. Therefore, the subject of research is to investigate the effects of urban transformation services in the city center of Erzurum on individuals' perception of quality of urban life. In this study, 750 people have been interviewed and the data have been analyzed by SPSS22 for frequency analysis, mean, standard deviation, t-test, variance analysis and regression. As a result, it is seen that urban transformation services have a statistically significant effect on the perception of quality of urban life.

Keywords: Urban Transformation, Perception of Quality of Urban Life.

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
AÇA	: Avrupa çevre Ajansı
BGUS	: Bölgesel Gelişme Ulusal Strateji
BM	: Birleşmiş Milletler
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
IMF	: Uluslararası Para Fonu
IUCN	: Dünya Doğayı Koruma Birliği
KENTGES	: Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı
KUDAKA	: Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: İnsani Gelişme İndeksi
UNESCO-MOST	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim, İşbirliği Örgütü-Toplumsal Dönüşüm Programı
UN-HABITAT	: Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
WORLBANK	: Dünya Bankası

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Kentsel Dönüşümün Evrimi (Roberts ve Sykes)	12
Tablo 1.2. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Olgusunun Farklı Boyutları	18
Tablo 2.1. Dörtlü Yaşam Kalitesi.....	43
Tablo 3.1. Ana Değişkenlerin Alındığı Kaynaklar ve Alt Değişken Sayıları	77
Tablo 3.2. Katılımcıların Demografik Özellikleri	80
Tablo 3.3. Katılımcıların Kentsel Dönüşüm Hizmetlerine İlişkin Değerlendirmeleri ...	81
Tablo 3.4. Katılımcıların Kentsel Yaşam Kalitesi Algısına İlişkin Değerlendirmeleri .	84
Tablo 3.5. Cevaplayıcıların Ölçeklere Yönelik Genel Değerlendirmeleri ve Ölçeklerin Güvenilirlik Düzeyleri.....	86
Tablo 3.6. Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi	87
Tablo 3.7. Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Fiziksel, Sosyal ve Ekonomik Boyutunun, Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi.....	88
Tablo 3.8. Kentsel Dönüşüm Hizmetleri ve Kentsel Yaşam Kalitesi Algısının Cinsiyete Göre İncelenmesi	90
Tablo 3.9. Kentsel Dönüşüm Hizmetleri ve Kentsel Yaşam Kalitesi Algısının Medeni Duruma Göre İncelenmesi	90
Tablo 3. 10. Bazı Demografik Özellikler Açısından Kentsel Dönüşüm Hizmetlerine İlişkin Değerlendirmelerin ve Kentsel Yaşam Kalitesi Algısının Farklılaşp Farklılaşmadığının İncelenmesi	91
Tablo 3.11. Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Meslek Grubuna Göre İncelenmesi.....	91
Tablo 3.12. Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesi ...	92
Tablo 3.13 Hipotez Sonuçları.....	93

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Yaşam Kalitesi Bileşenleri	44
Şekil 2.2. Yaşam Kalitesinin Temel Elemanları	45
Şekil 2.3. Toplam Kentsel Yaşam Kalitesinin Bileşenleri.....	57
Şekil 3.1. Araştırmanın Modeli.....	76

ÖNSÖZ

Çalışmalarım boyunca değerli katkılarıyla beni yönlendiren ve bu süreçte desteklerini esirgemeyen değerli tez danışmanım; sayın Prof. Dr. T. Şükrü YAPRAKLI'ya Arş. Gör. Musa ÜNALAN'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam boyunca desteklerini esirgemeyen Doğan DİKBAŞ, Sadi TİRYAKİ, Nesrin ÇAKMUR, Erdener ATALAY ve Sefa ÇELİK olmak üzere mesai arkadaşlarım ve değerli dostlarıma teşekkürü bir borç bilirim. Benimle değerli bilgi ve tecrübelerini paylaşan zamanımı esirgemeyen sevgili hocam Sergün KAYA ile eşi Serkan KAYA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak bu süreçte hep yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen Nurcan NOKSAN ve Gül KURBANOĞLU olmak üzere tüm aileme teşekkürlerimi sunuyorum.

Erzurum - 2019

Emine NOKSAN

GİRİŞ

Kent; belirli bir nüfus yoğunluğuna sahip, sanayi ve ticaretin geliştiği, geleneksel ilişkiler yerine bireysel ilişkilerin ön planda olduğu yerleşim birimi olarak tanımlanabilir. Üretim biçimlerinin değişmesi yaşam biçimlerini ve kentteki yapıyı etkilemiştir. Özellikle sanayi devrimi sonucundaki yeni ekonomik, politik, toplumsal yapılanmalar sosyal ilişkiler ve mekân tercihlerinde birtakım değişimleri meydana getirmiştir. Bu gelişmeler ışığında hızla ve plansızca oluşan yeni yerleşim alanları ilerleyen dönemlerde geliştirilmesi gerekli çöküntü alanları haline dönüşmeye başlamıştır.

Kentsel dönüşüm; zamanla çöküntüye uğraması yahut afet risklerine maruz olması sonucu değerini yitirmiş yerleşim alanlarının değiştirilmesi, dönüştürülmesi, canlandırılması olarak tanımlanabilir. Köktürk (2007); özellikle kentsel dönüşüm uygulamalarıyla amaçlananın, kentlerdeki fiziksel ve ekonomik çöküntüye uğramış bölgelerin iyileştirilmesinin sağlanması, kent ekonomisinin güçlendirilmesi ve kentsel yaşam kalitesinin artırılması olduğunu ifade etmektedir. Bu konuda son zamanlarda yerel yönetimlerin, hükümetlerin, uluslararası organizasyonların ve akademik çevrelerin çözüm arayışlarının daha çok kentsel dönüşüm uygulamaları odaklı olması yukarıdaki ifadeyi destekler niteliktedir. Bir kentsel dönüşüm projesinin amacı; sürdürülebilir kentsel büyüme, fiziksel, çevresel, kültürel, endüstriyel ve ekonomik yenilenme yoluyla bölgenin geliştirilmesinin sağlanması olarak nitelendirilmektedir (Yu ve Kwon, 2011: 890).

Kentsel yaşam kalitesi; toplumun ve bireyin gelişimini etkileyen sosyal, ekonomik, çevresel ve sağlık koşullarının etkileşimi olarak tanımlanmaktadır (Okumuş, 2014). Bu tanımdan hareketle kentsel yaşam kalitesi; bireyin fiziksel, toplumsal, çevresel, psikolojik olarak kendini iyi hissetmesi ve kenti kent yapan öğelerin oluşturduğu yaşam biçimi olarak tanımlanabilir. Literatürde; konut, eğitim, sağlık tesisleri, ulaşım, çevre, kültür, spor ve dinlenme, güvenlik gibi fonksiyonlar kentsel yaşam kalitesinin değerlendirilmesinde kullanılacak ideal göstergeler olarak sınıflandırılmaktadır. Kentsel dönüşüm, bahsi geçen donatı alanlarının yetersizliği veya kentsel yaşam kalitesinin düşük olduğu durumlarda, kent mekânlarına canlılık kazandırmak ve kenti yenilemek üzere ortaya çıkmaktadır.

Hazırlanan tez çalışması kapsamında, kentsel dönüşüm hizmetlerinin, kentsel yaşam kalitesi algısına olan etkisi Erzurum ili örneği üzerinde incelenmiştir. Araştırma

sonunda; kentsel dönüşüm hizmetlerinin, kentsel yaşam kalite algısını etkilediği görülmüştür. Yapılan regresyon analizi sonucunda kentsel dönüşüm hizmetlerinden fiziksel ve sosyal boyutun, kentsel yaşam kalitesi algısını etkilediği ancak ekonomik boyutun ise etkilemediği görülmüştür. Ayrıca farklılık analizi sonucunda kentsel dönüşüm hizmetlerinin medeni durum, meslek ve eğitim düzeyi açısından anlamlı olarak farklılık sergilediği görülmüştür.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, kent, kentleşme, kentsel dönüşüm kavramları verilmiş, kentsel dönüşümün boyutları, uygulama yöntemleri ile dünyada ve ülkemizdeki gelişiminden bahsedilmiştir.

İkinci bölümde, yaşam kalitesi, kentsel yaşam kalitesi algısı kavramları üzerinde durulmuş, kentsel yaşam kalite göstergeleri, kentsel yaşam kalitesinin tarihsel süreci ve konuya ilişkin yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde ise bu kavramlardan yola çıkarak; Erzurum il merkezinde yaşayan ve kentsel dönüşüm hizmetlerinden etkilenen bireylerin dönüşüm hizmetleri sonucu kentsel yaşam kalitesi algısı üzerindeki etki incelenmek üzere yapılan saha araştırmasının sonuçları bu kavramlarla ilişkilendirilerek, elde edilen sonuçlara göre birtakım önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜM HİZMETLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ: BOYUTLARI VE UYGULAMA ALANLARI

1.1. KENT KAVRAMI

Toplumsal bir varlık olan insan, ihtiyaçlarını karşılamak için toplumun diğer fertleriyle sürekli bir iletişim halindedir. Bu iletişim durumu zaman içerisinde farklı örgütlenme biçimlerinin doğmasına, sosyal birlikteliklere ve örgütlenme düzeylerine neden olmuş; bunu, temel ihtiyaçların avcılık ve toplayıcılıktan sağlandığı ilkel yaşamdan istek ve arzuların çeşitlendiği modern hayata giden süreçte “kent” kavramının ortaya çıkışı takip etmiştir.

Kent ve şehir gibi terimler bireylerin zihninde başlangıçta farklı anlamlar ihtiva edebilir. Şehir kavramı, nüfus büyüklüğü ve fiziksel genişliği açısından büyük bir kasabaya işaret etmektedir (Oduro, 2010: 13). Daha teknik bir terimle ifade edilecek olursa, siyasi olarak sınırları belirlenen, idari işlevlere sahip bir kasabaya veya kentsel bir alana atıfta bulunmaktadır. Bir kentsel alan ise, nüfus boyutu, nüfus yoğunluğu, ekonomik, sosyal organizasyonu ve yönetim gibi birbirleriyle ilişkili olan ve birden fazla faktöre dayanan bir soyutlamadır (Frey ve Zimmer, 2001: 14)

Tarihi süreç içerisinde kentin kavramsal değişimi incelendiğinde; ilk dönemlerde “cite”, “polis”, “medine” gibi kavramların yerine günümüzde “bourg”, “ville”, “city” ve “urban” kelimeleri almıştır. Bakış açısı değiştikçe kent tanımı ve kavramında değişim olduğu görülmektedir. Özellikle, sanayi devrimiyle birlikte kent mekânlarında görülen değişim, kent kavramının içeriğini de değiştirmiş, sosyologların, tarihçilerin, antropologların ve diğer farklı meslek gruplarının inceleme alanına girmiştir (Topal, 2004: 277).

İnsanlar, yaşamlarını belirli bir toprak parçası üzerinde sürdürmekte ve bu mekânlar “kent” ya da “köy” olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu analiz yapılırken “kent” ve “köy” kavramları birbirinden ayrı tutulmamaktadır. Bu iki kavramın anlamları belirtilirken üzerinde durulan tek nokta “kent” olarak adlandırılan toprak parçası üzerinde daha fazla insanın yaşamını sürdürdüğü, ekonomik teşkilatlanmanın var olduğu ve daha sonra

değişime uğramış bir fiziki çevre olduğu belirtilmektedir. Ancak sadece bu farklılığı belirtmek yeterli değildir. Bunun nedeni; önemli bir kavram haline gelen “kent” kelimesinin sadece insanların yaşadığı ve bazı özellikleri olan toprak parçası olmaması ve bunun yanında insanların fikir ve düşüncelerini de etkileyen farklı bir sosyal yapıyı ve düzeni ifade ediyor olmasıdır (Kavruk, 2002: 65). Bu bilgiler ışığında birbirinden farklı kent tanımları vermek mümkündür:

Kent; siyasal, toplumsal ve ekonomik alanların ve imkânların bölgede yaşayan tüm vatandaşlar için var olduğu yaşama alanı olarak bilinmektedir (Akkoyunlu, 2007: 23).

Aristo, kenti insanların iyi yaşam sürmek için toplandıkları veya yaşadıkları mekânlar olarak tanımlamıştır (Topal, 2004: 277).

Kent Bilim Terimleri Sözlüğünde kent, toplumun sürekli bir değişim ve gelişim içinde olduğu, bireylerin barınma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, tarımsal uğraşın olmadığı, nüfusun köylere göre daha yoğun olduğu, küçük komşuluk ilişkilerin olduğu yerleşim yeri olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 1980: 75).

Sosyologlar ise kent olarak ifade edilen sosyal grubu, köy topluluğunun karşıtı olarak tanımlamışlardır (Bal, 1999:19). Buradaki temel yaklaşımın kavramsallaştırılmasında Ferdinand Tönnies’in oluşturduğu “cemaat” (gemeinschaft) ve “cemiyet” (gesellschaft) ideal tipleri gelir (Bal, 1999: 19). Tönnies, cemaatleri; ırk, etnik köken bakımından farklılaşmamış bireylerden meydana gelen ve bu bireyler arasında sıcak samimi ilişkilerin olduğu küçük homojen, mahrem topluluklar olarak tanımlar. Cemiyetleri ise, ırk, etnik köken, sosyo-ekonomik, statü açısından kültür farklılığının oluşmadığı heterojen topluluklar olarak tanımlar (Yörükan, 1968: 9). Burada cemaat; köyü, cemiyet ise kenti karşılamaktadır (Bal, 1999: 19-20).

Karatepe’ye (2001) göre, kent; sürekli yenilenen, zor şartlarda bile yeniden kurulan ve yaşamayı sürdüren canlı bir organizmadır (Karatepe, 2001: 11).

Yukarıda yapılan tanımlar ışığında; “kent” bilinenin aksine fiziki bir mekân ve insanların yaşadığı toprak parçası olmasının ötesinde daha derin bir anlam içermektedir. “Kent” insanların yaşadığı bu toprak parçası üzerinde süreç içerisinde çevresel koşullara karşı verdiği reaksiyonu ve nasıl değiştiğini ifade eder. Bu kapsamda “kent” kavramına bir anlam yüklemek; çevreyi, ekonomiyi, insan yapısını, insan psikolojisini vb. birçok farklı disiplinleri inceleyen gruplara da sorumluluk yüklemektedir. Bu farklı disiplinlerde

yapılan çalışmalar bir araya geldiğinde “*kent*” kavramı hakkında yapılabilecek en genel tanım tarıma dayalı olmayan üretimin etkin olarak yapıldığı, kontrol fonksiyonlarının toplandığı, heterojen ve bütünleşme düzeyine erişmiş bir toprak parçası olmasıdır.

1.2. KENTLEŞME KAVRAMI

Kentler, modern toplumun gelişiminde önemli bir role sahiptir. Kentlerde görülen hızlı gelişim, kentin hem nüfus yapısında hem de fiziksel ve sosyal yapısı üzerinde önemli değişikliklere neden olmuştur. Bu bağlamda kent kavramı üzerinde yapılan çalışmalar hem kent dinamiklerini ve işlevlerini hem de kentsel gelişmenin beraberinde getirdiği sosyal ve ekonomik zorlukları anlamayı amaçlamaktadır (Han, 2012: 1).

Yaşam standartlarını iyileştirmek için, kırsal bölgelerden gelen insanlar, nüfus göçü endüstriyel dönüşüm ile uyumlu kentleşme süreciyle sonuçlanan yeni ve daha karlı ekonomik fırsatlar aramak için topluca şehirlere göç ederler. Bu bağlamda kentleşme süreci, kırsal araziye kentsel alanlara dönüştürürken, insanların yaşam tarzlarını kırsal alandan kentlere dönüştürmektedir (Han, 2012: 2). Bu kapsamda kentleşme, dünyada önemli bir küresel ve ekolojik eğilim olarak kabul edilmektedir (Grove ve Burch, 1997: 259).

Kent, toplum yapısında meydana gelen çevresel, ekonomik ve yapısal değişimi anlatan bir kavramdır. Kentleşme, şehir olarak kabul edilen yerleşim yerlerinde belirli bir zaman aralığında nüfus artışı sonucu toplumsal ve ekonomik yapıdaki değişimi belirleyen süreç olarak ifade edilmektedir (Gökçe, 1977: 8). Bu noktada kent ve kentleşme kavramları arasındaki fark: Kent; toplumsal, hukuksal, sosyal ve ekonomik özellikli yerleşim yerini, kentleşme ise; yerleşim yerinde yaşanan değişim sürecini ifade etmektedir (Gökulu, 2010: 213).

Kentleşme dar anlamıyla, kentlerde yaşayan nüfusun ve kent sayısının artışı olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 2002: 31). Tabii bu durum kentleşmenin sadece demografik özelliğine vurgu yapar. Oysaki kentleşmeyi sadece bir nüfus hareketi olarak tanımlarsak, eksik bir tanımlama yapmış oluruz. Kentleşme olgusu, bir toplumun ekonomik ve toplumsal değişimlerinden doğar. Dolayısıyla kentleşmeyi tanımlarken, nüfus hareketini yaratan sosyal, ekonomik ve toplumsal değişimlere yer vermek gerekmektedir. Kentleşmenin geniş anlamdaki tanımı ise şu şekildedir: Sanayileşme ve ekonomik

gelişmelere paralel olarak kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi, bunun sonucunda da kentlerde uzmanlaşma yaratan, işbölümü, örgütlenme, toplum yapısında ve insan ilişkilerinde davranışlarında kentlere özgü değişime sebep olan nüfus birikim sürecidir (Keleş, 2002: 31).

Kentler, değişime ve dönüşüme açık olan mekânlardır. Bu kapsamda sosyal, ekonomik, kültürel, siyasal, demografik ve sosyolojik açıdan değerlendirilebilmektedir. Demografik açıdan değerlendirildiğinde, kırsal kesimden kente yaşanan göç ve sonrasında yaşanan nüfus yoğunluğu, ekonomik olarak değerlendirildiğinde, tarım dışı faaliyetlerin ön planda olması (sanayi ve hizmet sektörü gibi), sosyal açıdan değerlendirildiğinde ise, farklılaşma, uzmanlaşma sürecini kapsayan dönüşüm ve davranış biçimidir (Kaya ve diğ., 2007: 17).

Çan, kentleşme sürecini sanayi öncesi ve sonrası olmak üzere ikiye ayırır ve sanayi devriminin bir dönüm noktası olduğunu ifade etmektedir. O'na göre, sanayileşme ile birlikte üretim tarzında yaşanan değişim, sosyal yapıdaki farklılaşma, nüfus hareketinin fiziki mekânda ve çevrede yarattığı değişim aslında kentleşmenin toplumsal bir olgu olduğunu gösterir (Çan, 2013: 4).

Kentler canlı organizmalara benzetilir ve zamanla artan nüfus artışı, doğal afetler, çarpık yapılaşma, sosyal gelişimdeki yetersizlik gibi nedenlere bağlı olarak çeşitli sorunlar yüzünden yıpranırlar. Yaşanan bu durum, kent planlama esaslarına bağlı kalınarak yeniden yapılanmayı sağlama ve çağdaş şehircilik ilkesine uygun kentsel dönüşüm konusunu gündeme getirmiştir (Şisman ve Kibaroglu, 2009: 1). Bütün bu faktörler göz önünde bulundurulduğunda, yaşanan sosyo-ekonomik ve teknolojik gelişmeler beraberinde kentsel sorunları da getirmektedir. Sosyo-psikolojik etkenler, göç, nüfus artışı, çarpık yapılaşma, toplumsal ve kültürel baskıların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. İşte tam da bu noktada kentsel dönüşüm modeli devreye girmektedir ve sorunlara çözüm önerileri sunabilmektedir.

1.3. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN TANIMI

Gündelik yaşamda hayatımıza giren ve sık sık adından söz ettiren kentsel dönüşüm kavramı üzerine hem akademik hem de mesleki alanlarda farklı tanımlamalar yapılmıştır. Yapılan bu farklı tanımlamaların temelinde, sosyoloji, zaman, ekonomi, mimari, değişen

ve gelişen yasal süreçlerin anlam yüklemelerinin etkili olduğu söylenebilir. Son yıllarda kentsel yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla kentsel dönüşüm projelerinin yaygın bir şekilde uygulandığı görülmektedir. Kentlerde, kentsel dönüşümü gerektiren nedenler, ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile küresel sistemle olan entegrasyon düzeylerine bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir.

Kentsel dönüşüm, uzun süreli bir tarihsel inceleme ve tecrübelerin sonucu ortaya çıkmış bir kavramdır. Tarım ve endüstri devriminin kentlere getirdiği yenilikçi bakış açısı ve sonrasında meydana gelen 1939-1945 tarihli İkinci Dünya Savaşı'nın kentlerde yol açtığı yıkımlar yenilenme gereksinimini beraberinde getirmiştir. Bu yenilenme sürecine de "dönüşüm" adı verilmiştir.

Türk Dil Kurumu, dönüşümü; "olduğundan başka bir biçime girme, başka bir durum alma, tahavvül, inkılap, şekil değiştirme" olarak tanımlamaktadır (TDK, 2018). Bu tanımdan yola çıkarak "kentsel dönüşüm" kavramını, kentsel alanların içinde buldukları durumdan başka bir duruma geçmesi yani kentsel alanın şekil değiştirmesi olarak tanımlayabiliriz. Kentsel dönüşümü her ne kadar TDK'nin çizdiği sınırlar içerisinde tanımlıyor olsak da "kentsel dönüşüm" kavramının tanımı vizyon, strateji, amaç ve uygulanan yöntemlere göre farklılık göstermektedir.

Kentsel dönüşüm kavramı, İngilizcede "urban transformation" karşılığı olarak Türkçeye geçmiştir (Saraç, 2014: 10). Dönüşüm, kentsel alanın, mekânın veya yerleşim yerinin sosyal, fiziksel ve ekonomik anlamda yeniden üretim sürecine girmesidir. Bu süreç içerisinde kentin çarpık yapılaşmadan kurtarılması, düzenli bir alt yapı sisteminin oluşturulması, yaşayanlara daha modern, çağa uygun konutların sağlanması, sosyal dışlanmanın engellenmesi ve ekonomik canlılığın hayata geçirilmesi olarak düşünülebilir.

Literatürde kentsel dönüşüm pek çok araştırmacı tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Bazı araştırmacılar tarafından yapılan kentsel dönüşüm tanımları şu şekilde özetlenebilir:

Kentsel dönüşüm, bir kentin ekonomik, sosyal, fiziksel ve çevresel yönlerinde kalıcı iyileştirmeler yaparak kentin ekonomik refah seviyesini yükseltmeyi amaçlamaktadır (Yu ve Kwon, 2011: 889).

Kentsel dönüşüm: Kentsel yenilenme, dönüşüm, iyileştirme, yeniden gelişim gibi birçok sözcüğün bir araya geldiği, kentsel alanın iyileştirilmesini veya kentin fiziksel anlamda yeniden gelişim sürecini ifade etmektedir (Couch, Sykes ve Börstinghaus, 2011: 3).

Geniş anlamıyla kentsel dönüşüm, farklı müdahale biçimlerini içeren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu müdahale yöntemleri; kentsel yenileme, kentsel canlandırma, yeniden geliştirme, temizleme, yeniden oluşum gibi kavramlarla ifade edilmektedir (Zheng , Shen ve Wang 2014: 272).

Kentsel dönüşüm; kentsel gelişmenin, toplumsal, ekonomik ve mekânsal olarak yeniden ele alındığı ve kentteki sorunlu alanların sağlıklı ve yaşanabilir hale getirilmesi için yıkıp yeniden yapma, canlandırma, sağlıklaştırma veya yeniden yapılandırma için proje üretilmesi ve uygulama yapılmasıdır. Kısacası kentsel dönüşüm, bir kentin dokusunu bozan sorunların giderilmesi olarak tanımlanmaktadır (Ertaş, 2011: 2).

Donnison'a (1993) göre kentsel dönüşüm; kentsel çöküntü alanlarında yoğunlaşan sorunları eşgüdümlü bir biçimde çözümlenmek için ortaya konulan yeni yol ve yöntemlerdir (Donnison, 1993: 18).

Akkar'a göre, kentsel dönüşüm; çökme ve bozulma olan kentsel mekânın ekonomik, toplumsal, fiziksel ve çevresel koşullarını kapsamlı ve bütünlük yaklaşımıyla iyileştirmeye yönelik uygulanan strateji ve eylemlerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (Akkar, 2006: 29).

Kentsel dönüşüm, çarpık yapılaşma, köhneleşmiş, afetlere ve kentsel risklere duyarlı, altyapısı yetersiz ve niteliksiz, yoğun yapılaşmış, yasal ya da imara aykırı yerlerdeki mülkiyetin; yeni imar planı verilerine uygun düzenlenmesi olarak tanımlanmaktadır (Ülger, 2010: 310).

Amaçların ve işlevin dışında genel bir tanım olarak bakıldığında “kentsel dönüşüm” bir alanın ekonomik, toplumsal ve mekânsal özelliklerini analiz etmekte, kentsel sorunları ve gereklilikleri göz önünde bulundurarak, olası deprem ve doğal afetlere karşı dayanıklı olmayan binaların yerine sağlam, güvenli ve modern binalar inşa edilmesidir. Bunun yanında daha kapsamlı bir tanım da yapılabilir. Buna göre kentsel dönüşüm: Kentlerin yıkıma uğramış ve depresif alanlarındaki kentsel yaşam kalitesini, işlevlerini ve geçmişte sahip olduğu kullanım yoğunluğunu yitiren gerek ekonomik gerek fiziksel ve gerekse

sosyal açıdan, kent hayatının sahip olduğu kaliteyi geri kazanmak için farklı yönlerin gündeme getirildiği bir kavramdır (Görün ve Kara, 2010: 3-4).

Kentsel dönüşüm, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin gündeminde olan ve sonuçları itibariyle tartışılan bir konudur. Kent yapılarının zaman içinde yıpranması, çöküntüye uğraması, depreme maruz kalması (Wang ve diğ., 2013: 71); kentsel alanların ekonomik, sosyal, fiziksel çevresel sorunlarını çözme, geliştirme (Ercan, 2011: 295), kent alanlarının yeniden canlandırılmasını zorunlu hale getirmektedir (Adams ve Hastings, 2001: 245). Ayrıca toplumsallaşmanın önemli bir aşaması olarak görülen kentsel dönüşüm, sürecin hem öznesi hem de nesnesi durumundadır ve bireylerin yaşadığı kent mekânı üzerinde önemli bir pozisyon almaktadır. Dolayısıyla büyük kentlerde yaşanan kentsel dönüşüm, toplumsal değişime yön veren bir olgu olarak düşünülmelidir (İnan 2017: 78).

Kentsel dönüşümü sadece fiziksel bir müdahale biçimi olarak algılamak, kentlerin karşı karşıya kaldığı sosyal, çevresel ve fiziksel sorunlarına çözüm arayan perspektifine aykırıdır (Kalağan ve Çiftçi, 2012: 124). Nitekim kentsel dönüşüm değişime uğrayan kentsel mekânlarda kalıcı iyileştirmeler sağlamayı amaç eden bir eylem planı olarak görülmektedir.

Yukarıda verilen tanımlar doğrultusunda kentsel dönüşüm uygulamalarının, bir kentin sosyal, ekonomik, fiziksel ve çevresel yönlerinde önemli iyileştirmeler sağladığı ayrıca kente canlılık kazandırdığı söylenebilir. Dönüşüme etki eden alanlarda kentsel yaşam kalitesinin gelişmesi, kentsel yenilenmenin gözlemlenmesi, altyapı eksikliklerinin giderilmesi, daha güvenli ve sağlıklı kent alanlarının oluşturulması, dinlenme, eğitim, sağlık, konut, rehabilitasyon ve tarihî mekânların restorasyonu gibi kentin farklı yönlerine iyileştirmeler sağladığı görülmektedir.

1.4. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN TARİHSEL GELİŞİMİ

Kentsel dönüşümün gelişimi, Dünyada ve Türkiye’de kentsel dönüşümün gelişimi şeklinde iki başlık altında incelenebilir.

1.4.1. Dünyada Kentsel Dönüşümün Gelişimi

Dünyada kentsel dönüşümün ortaya çıkışı genellikle dönemler halinde incelenmektedir. Özellikle 1950’lerde kentsel dönüşüm; kentlerdeki köhneleşmiş alanları iyileştirmek, İkinci Dünya Savaşı’nın yol açtığı fiziksel, sosyal ve ekonomik zararları gidermek amacıyla başladığı görülmektedir. İlerleyen dönemlerde sosyal, ekonomik, fiziksel koşulların ve politikaların değişmesiyle birlikte dönüşüm eyleminin sağlıklılaştırma, yenileme, yeniden canlandırma, yeniden geliştirme gibi farklı kimliklere büründüğü görülmektedir. Nitekim dönüşüm eylemlerinin mekânsal, çevresel, ekonomik ve sosyal yansımalarıyla kent ekseninde kentsel yaşam kalitesini geliştirmeyi hedeflediği anlaşılmaktadır (Gür, 2014: 98).

Dünyada yaşanan kentsel dönüşüm süreci incelendiğinde, yaşanan dönemin siyasi, ekonomik, sosyal etkisi altında kaldığını rahatlıkla ifade edebiliriz. Dünyada kentsel dönüşüm uygulamalarının 1970’lerin sonunda Amerika’da ortaya çıkması ve 1980’lerde İngiltere tarafından “kopya” edilip, diğer ülkelere ihraç edilmesiyle süreç başlamıştır. Bu sebeple dünyada kentsel dönüşüm uygulamalarının yapıldığı ülke genellikle İngiltere olmuştur (Özdemir, 2010: 3-4).

Yirminci yüzyıl Batı Dünyasında; ABD, öncelikle “New Heaven” kenti olmak üzere daha yaşanabilir estetik ve düzenli şehirler oluşturmak, Almanya, savaşların kentlerdeki yıkıcı izlerini silmek, İngiltere, Sanayi Devrimi etkisiyle oluşmuş işçi kentlerini yaşanabilir kentsel mekânlara dönüştürmek, Fransa, ülkesindeki kent isyanlarını önlemek, kontrol altına almak ve geniş yol bulvarlar açmak amacıyla kentsel dönüşüm sürecini başlatmıştır (Eren, 2006: 20). Yapılan dönüşüm uygulamalarının çok sayıda kente benzer biçimde uygulandığı görülmektedir. Çöküntü alanlarına (slum) dönüşen kentsel yörelerin yenilenmesi (renewal), sağlıklılaştırılması (sanitation/rehabilitation) biçiminde ele alınarak uygulanmıştır. Ayrıca çöküntü alanlarında suç oranlarının artış göstermesi gerek fiziksel gerekse sosyal ve ekonomik açıdan iyileştirilmesine kaçınılmaz bir neden oluşturmuştur. Söz konusu çalışmalar, genellikle Amerika’da siyahların yoğun olduğu mahallelerde, Batı’da ise göçmen işçilerin yaşadıkları alanlarda uygulanmıştır (Gür, 2014: 98).

Dünyada kentsel dönüşüm sürecinde zamanla görülen politik ve ekonomik yapıda ulusal gelişimden küresel bütünleşme hedefine yönelme, kentsel planlama sürecini de

değiştirmiştir. Bu sebeple, dünyadaki kentsel dönüşüm yaklaşımları farklı dönemlere ve sistematik temellerine göre dört grupta inceleyebilir (Gürler, 2003: 141):

Modernizm ve kentsel yenileme (1910-1940): Sanayi devrimi sonrası oluşan işçi kentlerinin durumu ve yaşam koşullarının kötülüğü, kentin daha yaşanabilir hale getirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. 1910'larda güzel kentler, 1920'lerde modern kentler oluşturma, 1930'larda ise yenileme ve koruma kavramları öne çıkmıştır (Polat ve Dostoğlu, 2007: 63).

Endüstriyel gelişme ve kentsel rehabilitasyon (1940-1960): Kentsel yenileme yerine, yeniden geliştirme yaklaşımları benimsenerek sosyal konut politikalarına ağırlık verilmiştir. "Buldozer Dönemi" olarak da isimlendirilen bu dönem, işçilerin barınması amacıyla inşa edilen kentsel alanların daha sağlıklı hale getirilmesi amacıyla yıkımlar yapılmıştır (Gür, 2014: 99).

Postmodernizm ve kentsel yeniden canlandırma (1960-1980): Sosyal, ekonomik ve mekânsal alanlardaki savaş sonrası ekonomik yeniden yapılanma ve modern planlama 1960'lardan önceki en önemli konular olmuştur. Bu nedenle 1950'li yıllarda kentsel mekânlarda uygulanan projelerin sosyal ekonomik ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalması, yenileme yapılan kentsel mekânın gelir grubu yüksek olan kesime verilmesi, ayrıştırıcı görülmüş ve ilgili projelerin eleştirisi almasına neden olmuştur. 1960'larda ise merkezi ve yerel yönetimler daha farklı stratejiler geliştirmeye çalışmış, sosyal koşul ve refah daha ön planda tutulmuştur.

Özel sektörün rolünü arttırdığı 1970'lerde yerel yönetimlerle iş birliği içinde konutta iyileştirmeler yapılmış, ancak her ne kadar yaşam koşullarının iyileştirilmesi hedeflense de düşük gelirli halk yerinden edilerek bir soylulaştırma süreci yaşanmıştır. Dünyada 1970'lerin ortalarından itibaren ekonomide görülen yeniden yapılanma, üretim biçimlerindeki değişim, iletişim teknolojilerinin de gelişmesi fiziksel mekân kullanımında farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda 1970'leri kapsayan ve 80'lerin başına kadar olan süreçte, yeni kent ekonomisinin dinamikleri kentlerde sınıfsal ayrışmaları ortaya çıkarmış, kentsel dönüşümde özel sektörün önem kazanması ve emlak eksenli projelerin çeşitlenmesiyle, toplumun rolü ve katkısı artmıştır (Gür, 2014: 99).

Endüstri sonrası gelişim ve kentsel rönesans (1980-Günümüz): Bu dönemde kentler, küresel ve ekonomik yeniden yapılanma süreci doğrultusunda gelişmiştir.

Kentlerdeki yaşam koşullarının yeni ve mevcut yasalar ile geliştirilmesi, kentlerin şimdi ve gelecekteki rollerinin tanımlanması, kentsel sorunlarla ilgili idari ve teknik yöntemlerin oluşturulması, 1980'lerde kent içi endüstriyel alanları, 1990'larda tarihi ve kültürel nitelikli alanları yeniden geliştirme programları öne çıkmıştır. Yerel yönetimler parçacıl projelerle kentsel dönüşümü yönlendirmeye başlamış, dönüşümün amacı kamu yararından, ticarileşme ve maksimum kar elde etme amacına kaymıştır (Polat ve Dostoğlu, 2007: 64).

Kentsel dönüşümü dönemlere ayıran yazarlardan biri de Roberts ve Sykes 'dir. Süreçlerle paralel olarak değişen anlamlar bağlamında incelenen dünyada kentsel dönüşümün gelişimi Tablo 1.1'de gösterilmektedir.

Tablo 1.1. Kentsel Dönüşümün Evrimi (Roberts ve Sykes)

Dönem Politika Türü	1950'ler Yeniden İnşa Etme	1960'lar Yeniden Canlandırma	1970'ler Yenileme	1980'ler Yeniden Geliştirme	1990'lar Yeniden Üretim
Temel Strateji ve Yönleniş	Şehirlerin köhne alanlarının genellikle master plana dayalı olarak yeniden inşası ve genişlemesi, banliyölerin büyümesi	1950'lerin anlayışının devam etmesi, banliyölerin büyümesi, saçaklanmalar, ilk esenleştirme çabaları	Yenileme ve semt projelerinde yoğunlaşma, yakın çevre gelişimlerinde devam	Birçok temel gelişim ve yeniden gelişim projeleri, marka projeleri, şehir dışı projeleri	Politika ve uygulamalarda daha etraflı yaklaşımlara yöneliş, bütünlümlü eğitime daha fazla önem
Temel Aktörler ve Paydaşlar	Merkezi ve yerel hükümet, özel sektör gelişimcileri ve müteahhitler	Kamu ve özel sektör arasında denge sağlamaya yöneliş	Özel sektörün artan rolü ve yerel yönetimlerde desantralizasyon	Özel sektöre ve uzman birimlere önem verilmesi ve ortaklıkların artması	Ortaklıkların hakimiyeti
Eylemin Alansal Boyutu	Yerel ve mevzi düzeyin vurgulanışı	Eylemlerde bölgesel düzeyin ortaya çıkışı	Önce bölgesel ve yerel düzey, sonra yerel düzeyin öne çıkışı	1980 başlarında mevzi ölçekte, ardından yerel ölçekte yoğunlaşma	Stratejik perspektifin, yerel sunumu bölgesel eylemlerin gelişimi
Ekonomik Odak	Az miktarda özel sektör yatırımı, genelde kamu sektörü yatırımları	1950'lerin devamında özel sektörün artan önemi	Kamunun zorunlu kaynakları ve özel yatırımlarda artışlar	Seçici kamu fonları ile özel sektörün hakimiyeti	Kamu özel sektör ve gönüllü fonlar arasında giderek artan denge
Sosyal İçerik	Konut ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi	Sosyal koşulların ve refahın geliştirilmesi	Komünite temelli eylemler ve yetkilerin artması	Seçici devlet desteği ile toplumun kendi işini görmesi	Toplumun rolünün önem kazanması
Fiziksel Durum	İç bölgelerin ve yakın çevre gelişimlerinin tekrar önem kazanması	Mevcut alanların, 1950'lerin iyileştirilmesi	Köhne şehirsal alanların yaygın olarak yenilenmesi	Değişim ve yeniden geliştirmeye yönelik temel projeleri "marka" projeler	1980'lerden daha mütevazı koruma
Çevresel Yaklaşım	Peyzaj ve yeşillendirme	Seçici geliştirmeler	Birtakım yenilikler ve çevresel gelişim	Çevresel yaklaşımlara duyulan ilginin artması	Geniş kapsamlı çevresel sürdürülebilirliğe giriş

Kaynak: (Gür, 2014: 102).

Tablo 1.1’de görüldüğü üzere dünyada kentsel dönüşümün evriminde, 1950 ve 1960’lardan itibaren fiziksel ve sosyal yaşamın iyileştirilmesine yönelik başlayan dönüşüm uygulamalarının, yaşam kalitesinin artırılmasına ve sosyal yapıya yoğunlaştığı görülmektedir. Dönüşüm uygulamalarının devlet bütçesi kullanılarak yapıldığı, alınan kararların ise yerel ve merkezi yönetim tarafından alındığı görülmektedir.

1970’lerde, kamu ve özel sektörün ön planda olduğu, yaşam kalitesinin yükseltileme hedefi ile yapılan iyileştirmelerin ise soylulaştırma süreciyle sonuçlandığı görülmektedir. Bu durum yerel halkın yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. 1970’lerde başlayan ve 80’lerin de dâhil olduğu toplumsal ayrışma sürecinde, yaşam kalitesinin sosyal boyutu olumsuz etkilenmekle beraber kentsel dönüşümde özel sektörün ve “marka” projelerin önem kazandığı görülmektedir. Bu durum, küreselleşen dünyada kentlerin kendilerine yer edinmesine ve kentin ekonomik boyutuna odaklanıldığını göstermektedir.

1980’lerde, marka projelerin ve ekonomik odaklı yaklaşımların ortaya çıkması sonucu toplumsal ayrışma gibi birtakım sorunlara neden olduğu, ancak 1990’larda daha bütüncül eylemlere önem verildiği görülmektedir. Kentsel dönüşüm sürecinde, yerel halkın, sivil toplum kuruluşlarının söz sahibi olmaya başladığı ifade edilebilir.

Batı ülkelerinde kentsel dönüşümün, sanayileşme ve sonrasında görülen sorunların çözümü, post-fordist dönem dinamiklerinin kentlerde meydana getirdiği sosyo-ekonomik ve mekânsal çöküntüleri aşmaya yönelik, geniş kapsamlı bir yeniden yapılandırma yaklaşımı olarak ortaya çıktığı görülmektedir (Sökmen, 2003: 49). Sonuç olarak, dünyada kentsel dönüşümün uygulamaları zaman içerisinde farklı uygulamalara, farklı içeriklere sahip olmuştur. Ayrıca ülke politikaları, halkın eğilimi, ekonomik değişimlerin sürecin ilerleyişini biçimlendirdiği de söylenebilir.

1.4.2. Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Gelişimi

Kentsel dönüşüm uygulamaları dünyada olduğu gibi ülkemizde de sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel gelişmeler doğrultusunda dönüşüm alanının niteliğine göre değişim gösterebilmiştir. Nitekim Türkiye’de dönüşüm uygulamaları incelendiğinde, Batı ülkelerinden farklı bir şekilde gelişme gösterdiği görülmektedir.

Sanayi hamleleri, beklenti dışında gelişen hızlı göç olayları, düşük refah seviyesi, belediyeçilik anlayışı, imar planlarındaki uygulama bozuklukları ve son olarak kısa süreli konaklama için ortaya çıkan gecekonduların kentsel dönüşüm öncesi gerçek yerleşim yerlerine dönüşmesi gibi olaylar Türkiye’de kentsel dönüşümü tetikleyen olaylar içerisinde sayılabilir (Kıray, 1998: 24-27). Kentsel dönüşümdeki asıl beklenti daha kaliteli bir maddi alan oluşturmak ve bunu toplumun hizmetine sunmaktır; ancak Türkiye’de yoğun olarak yaşanan çarpık kentleşme ve kalitesiz altyapı bu süreci zora sokmaktadır.

Türkiye’nin kentleşme deneyimi, Osmanlı İmparatorluğu’na kadar uzanmaktadır. 1838 Ticaret Anlaşması, 1839 Tanzimat Fermanı, 1859 Islahat Fermanı ve 1858 Arazi Kanunnamesi (Demirkıran, 2008), 1848 Ebniye Nizamnamesi ile 1882 Ebniye Kanunu, 1859, kentleşmeye ilişkin ilk düzenlemelerdir (Ilıca Erzene, 2013: 68). Kentsel dönüşüm, sanayileşmiş ülkelerde sağlıklı çevre ve konut koşullarının iyileştirilmesine yönelik belli bir planlama çerçevesinde gerçekleşirken; Osmanlı İmparatorluğu’nda sanayileşmenin gerçekleşmemesi sebebiyle, kamu binalarının yapımının ön planda olduğu kısaca bir modernite projesi olarak gerçekleştirilen kentsel planlarla uygulamaya konmuştur (Polat, 2015: 190).

Literatürde, kentsel dönüşüm hareketleri; 1950’ler, 1960-70’ler, 1980-1990’lar ve 2000 sonrası olmak üzere dönemlere ayrıldığı görülmektedir.

1950’li yıllar: Cumhuriyet döneminde başlayan kentleşme hareketleri, 1950’lerde sanayileşmeyle birlikte ivme kazanmış, İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kentlerin kontrolsüz bir şekilde büyümesini getirmiştir. Küçük yerleşim birimlerinden büyük kent merkezlerine yapılan göçler, beraberinde sosyo-kültürel, ekonomik ve barınma sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır (Aydınlı ve Turan, 2012: 65).

Barınma ihtiyacının kısa sürede çözülmesi amacıyla ortaya çıkan; sağlıklı yasadışı konutlar, altyapı sorunları, tahrip edilen kültürel miras, sağlık ve beslenme koşullarında yaşanan yetersizlik, düşük fiziksel standartlar bir araya gelerek kentsel yoksunluğun ve dönüşüm ihtiyacının temelini oluşturmuştur (Özden 2006: 219).

1950-1980 yılları arası, ekonomik büyüme politikalarının yaygınlaştığı dönemlerdir. Ekonomik büyüme beraberinde kentlerin hızla büyümesine ve

gecekondulaşmasına neden olmuştur. Bu dönemdeki en önemli kentsel dönüşüm, kent çeperindeki boş arazilerin gecekondu mahallelerine dönüşmesi, daha sonra ise bu mahallelerin sağlıklılaştırılması, yeniden yapılandırılması veya temizlenerek farklı nüfus gruplarına yönelik yenilenmesi şeklinde olmuştur (Ataöv ve Osmay, 2007: 58). Özellikle 1950’lerde çok partili hayata geçiş, ekonomide liberalleşme politikaları, yeni imar hareketleri, kentsel dönüşüm uygulamalarını başlatmıştır (Şahin, 2006: 112). Ayrıca, 1950’lerde uydu kentlerin ortaya çıkmasıyla kentte yaşayan nüfusun bir bölümü buralara yerleşirken, bu nüfusun boşalttığı konut alanları daha düşük gelir grupları tarafından kullanılmış ve bir taraftan da çöküntü alanları ortaya çıkmıştır.

1953 yılında 6188 sayılı “*Bina Yapımını Teşvik ve İzinsiz Yapılan Binalar Hakkında Kanun*” yürürlüğe girmiş, bu kanunla daha önce yapılan gecekondu yasallaştırılmış ve o tarihten sonra yapılacak gecekonduların yapımı yasaklanmıştır. Ayrıca belediyelerin arazileri ucuz ve basit konut yapımı için kullanmaları, yapılan konutların öncelikle evleri yıkılanlara, ikinci olarak sağlıksız koşullarda oturanlara tahsis edilmesi hedeflenmiştir. Bu amacın gerçekleştirilmesi için 1959 yılında çıkarılan 7367 sayılı kanun ise, hazine arsalarından belediye sınırları içinde bulunanların belediyelere karşılıksız olarak verilmesini öngörmüştür. Bu politika 1960 sonrası planlı döneme geçişe kadar devletin gecekondu politikası olarak kabul edilmiştir (Keleş, 2002: 461).

1960-1970’li yıllar: Bu dönemde, gecekondu alanlarının düzenli konut alanlarına dönüştürülmesi amacıyla yasal düzenlemeler yapılmıştır. “*634 Sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu*”, 1963 tarihli “*307 Sayılı Belediye Yasası*”, 1966 tarihli “*775 Sayılı Gecekondu Yasası*”, 1969 tarihli “*1164 Sayılı Arsa Ofisi Kanunu*”, gerçekleşen bu yasal düzenlemeler dönemin planlama yaklaşımı doğrultusunda gecekonduların yasallaşmasını öngörmüştür (Ataöv ve Osmay, 2007: 63). Bu doğrultuda kentin fiziksel yapısında bir değişim yaşandığı söylenebilir.

1970’lerde ise yasadışı yapılaşmanın şekil değiştirerek devam etmesi, kentleri tehdit eder hale gelmiştir. Ardı ardına çıkarılan imar afları, sorunu daha da kötüye götürmüş, plansız ve sağlıksız kent dokularının hızla artmasına neden olmuştur (Özden 2006: 220).

1980-1990 yıllar: 1980’ler birçok konuda olduğu gibi kentsel dönüşüm uygulamaları konusunda da önemli değişimlerin yaşandığı bir dönem olmuştur. ‘Kentsel

yeniden yapılandırma' politikasının yaygın kullanılması, çöküntü ve atıl kalmış kentsel alanların ekonomik anlamda yeniden canlandırılması, dönüşüm politikalarında kamu-özel sektör işbirliğinin gerçekleşmesi, özel sektörün ön planda oluşu ve kentsel dönüşümün gerçekleştirildiği alanlara yatırımcıları çekme misyonu, dönemin en belirgin özellikleridir (Akkar, 2006: 31-32).

1980'li yıllar, ağırlıklı olarak turizm yatırımlarını kapsayan, emlak eksenli büyük projeler kentlerde uygulamaya konulmuşken, 1990'lardan itibaren bu projelere kültür ile ilgili stratejilerde katılmaya başlanmıştır (Aydınlı ve Turan, 2012: 66). Dolayısıyla 1980'lerde uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin fiziksel ve ekonomik yoğunlukta olduğu, 1990'lı yıllarda ise küreselleşmenin hissedilmesiyle birlikte kentsel dönüşüm uygulamalarında fiziksel, ekonomik, çevresel ve toplumsal yönde işlev değişikliği yaşandığı söylenebilir.

Kentsel dönüşüm ile ilgili bu dönemde üç önemli yasal düzenleme yapılmıştır. Birincisi, 1984 tarihli '*3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu*', ikincisi 1985 tarihinde yürürlüğe konan '*3194 Sayılı İmar Kanunu*', ve 2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu'dur. Bu kanunlar ile ilgili bazı yetkiler yerel yönetimlere devredilmiş ve belediyelerin yetkileri arttırılmıştır (Özden, 2002; 186)

1990'lar da, küreselleşmenin etkileri ülkemizde daha çok görülmeye başlanmış, Avrupa Birliğine geçiş süreci, uyum politikaları, kentsel dönüşüm uygulamalarının öne çıkmasına neden olmuştur (Aydınlı ve Turan, 2012: 66).

1996 yılında Türkiye'nin HABITAT sürecine ev sahipliği yapması, Türkiye Yerel Gündem 21 adlı eylem programına dâhil olması planlamanın önemini arttırmıştır. Böylece meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ve yerel halkın katılımını sağlanmaya yönelik eğilim görülmektedir (Gür, 2014: 108).

2000 sonrası dönem: Türkiye Cumhuriyeti için 2000'li yıllar, bir taraftan Avrupa Birliği'ne giriş çabaları, diğer taraftan 1990'lı yıllarda kent mekânlarında hissedilen küreselleşme ve getirdiği sorunlarla mücadele demektir. Bu durum ülkeyi, kent yönetimi konusunda köklü bir yeniden yapılanma arayışına itmişti. Ne 1980'lerin popülist politikaları, ne 1990'lardaki birlikte dikeyde gökyüzüyle buluşan, yatayda ise etrafında ne varsa yutan kent mekânıyla ne de 2000'li yılların özlenen kent mekânı ile benzerlik göstermemeliydi. Bununla birlikte Türkiye Cumhuriyeti'nin kentleri, 2000'li yıllara

yalnızca bu son 20 yılın değil, geride bıraktığı son 50 yılın sorunlarını sırtlanarak girmişti (Özden 2010: 2).

Sadece imar rantına dayanan kentsel dönüşüm projeleri yeni dönemde özellikle Marmara Depremi'nin getirmiş olduğu yıkıcı sonuçlarla birleşince büyük bir deprem korkusu oluşturmuştur. Yeni oluşturulan kentsel dönüşüm projelerinde amaç yapılan konutları depremde en az risk alır hale getirmek olmuştur (Kocaer ve Bal, 2013: 447).

2000'li yıllar özelleştirmenin hız kazandığı, kentsel dönüşümün yasallaştırıldığı, planlama süreçlerinin önem kazandığı ve halk katılımının desteklendiği stratejilerinin izlendiği yıllardır (Okumuş, 2014: 36).

Mülga Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından düzenlenen 2004 yılı Deprem Şurası Mevzuat Komisyonu'nun oluşturduğu rapor doğrultusunda "kentsel dönüşüm eylem planları" belirlenmiştir. Bunun yanında 2004 yılı İktisat Kongresi Afet Komisyonu tarafından oluşturulan raporda yerel yönetimlere kentsel dönüşüm kapsamında alanları boşaltma, yenileme veya daha güçlü hale getirme konusunda talimatlar verilmiştir (Genç, 2014: 19).

Sonuç olarak yukarıdaki bilgiler ışığında; gecekondular ve çarpık kentleşme adına sürekli çıkan imar afları sebebiyle kentsel dönüşümün hayata tam olarak geçirilmesi 2000 yılı öncesine kadar mümkün olmadığı görülmektedir. Kentsel dönüşüm başlığı altında hızlı bir yık-yap-sat döngüsü oluşmuş ve Marmara, Düzce gibi şiddetli depremlerin yaşandığı yerler çıkış noktası kabul edilerek "kentsel dönüşüm" bir uygulama olmaktan çıkmış bir sektör ve hatta zorunlu bir yasa olarak kabul görmüştür. Kentsel dönüşüm kavramının gerçek bir anlam kazanmasına rağmen uygulamadaki amacı önceki dönemlere göre farklılık göstermemektedir. Amaç yine kentin büyük parçalarını dönüştürerek dokusuna eski çekiciliğini kazandırmak, yaşanan krizlerden doğan sonuçları tekrar yaşamamak ve ülkenin ekonomik kalkınmasına mümkün olduğunca katkı sağlamak olmuştur.

Türkiye'de kentsel dönüşümün geçirdiği değişim, Ataöv ve Osmay (2007) tarafından yapılan sınıflandırma üzerinden Tablo 1.2'de görüldüğü gibi üç evrede de özetlenebilir.

Tablo 1.2. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Olgusunun Farklı Boyutları

Dönüşüm Değişkenleri ve Uygulamaları	1950-1980	1980-2000	2000 Sonrası
Yapısal/Bağlamsal	Ekonomik Politikalar: Ekonomik büyüme Demografik Değişim: Kentlere göç, hızlı kent nüfusu artışı	Ekonomik Politikalar: Ekonominin dışa açılması; küreselleşme ve yerelleşme Demografik Değişim: Kentsel nüfus artışı, metropollerde doğurganlık oranının düşmesi	Ekonomik Politikalar: Özelleştirme, AB ilişkileri Demografik Değişim: Doğudan batıya göç
Sosyo Ekonomik	Konut Sunum Biçimleri: Yap-satçı konut, kısıtlı sayıda kooperatif, toplu konut İşgücü-Konut ilişkisi: Düşük Gelirli işgücünün sanayi ve sanayi dışı istihdamı; konut ihtiyacına çözüm olarak gecekondular	Konut Sunum Biçimleri: Ruhsatlı ve ruhsatsız yapılaşma İşgücü-Konut ilişkisi: Kent merkezlerindeki küçük üretim birimlerinde çalışanların çevre gecekondular ve merkez mahallelerde yaşayan nitelsiz ve düşük gelirli nüfusun oluşması; orta gelir grubunun yaşam alanlarının desantralizasyon	Konut Sunum Biçimleri: Belediye Toplu Konut Kooperatifleri, özel sektör lüks konut siteleri, düşük nitelikli apartmanlar, kent merkezlerinde tarihi konut, deprem riski olan alanlarda devlet kredisi ile afet konutları İşgücü-Konut ilişkisi: Yüksek Gelir grubu kent dışında konut çevreleri oluşturuyor; gecekondular alanlarında istihdam yapısındaki değişime göre konut biçim ve standartları değişiyor
Yönetim / Uygulama	Yetkilerin Dağılımı: Devlet Planlama Teşkilatı; İmar ve İskân Bakanlığı, Yeni Belediyecilik Hareketi Planlama Uygulamaları: Merkezi Planlı Kalkınma Modeli; Bütüncül Planlama Yaklaşımı Politikalar ve Yasal Düzenlemeler: Belediye, Gecekondular, Arsa Ofisi, İmar ve Kat Mülkiyeti kanunları	Yetkilerin Dağılımı: Yerel ilçe belediyelerine planlama yetkisinin verilmesi; Yerel Gündem 21 Planlama Uygulamaları: Kentsel gelişmeye desantralizasyon; Nazım İmar ve Uygulama Planları; Yerelde yukarıdan-aşağıya yönetim anlayışı Politikalar ve Yasal Düzenlemeler: Büyükşehir Belediye, İmar, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma, Çevre, Boğaziçi, Milli Parklar kanunları	Yetkilerin Dağılımı: Büyükşehir belediyelerinin yetkisinin genişletilmesi Planlama Uygulamaları: Stratejik Planlama; katımlı planlama uygulamalarının başlaması Politikalar ve Yasal Düzenlemeler: Büyükşehir, Belediye, Mali İdareler, Kentsel Dönüşüm ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma kanunları
Kentsel Makroform	“Azman Kent”: Merkezde yoğunlaşma; gecekonduların gelişimi.	Çok Merkezli Metropoliten Kentleşme: Kentsel yayılma, ruhsat dışı yapılaşmanın yasallaşması	Bölgesel Yayılma: Merkezlerin farklılaşması ve yeni ilişki ağlarının kurulması
Kentsel Dönüşüm Uygulamaları	1. Gecekondular bölgelerinin sağlıklılaştırılması, 2. Kent merkezinin çöküntü alanına dönüşümü, 3. Gecekondular alanlarının yeniden yapılandırılması, 4. Bu alanlarda kentsel yenileme.	1. Yaşam kalitesi düşmüş ve riskli alanlarda kentsel yenileme, 2. İyileştirmeye yönelik sağlıklılaştırma ve ıslah-imar uygulamaları, 3. Tarihi değeri olan alanların korunması ve soylulaştırılması.	1. Kentsel alanlarda yenileme, 2. Apartman alanlarının iyileştirilmesi, 3. Yeni siteler ve kapalı yerleşim alanlarının yeniden geliştirilmesi, 4. Tarihi konut alanların soylulaştırılması.

Kaynak: Ataöv ve Osmay, 2007: 60

1.5. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN HEDEFLERİ

Teoride kentsel dönüşümün kurgulanması kolayken, uygulama safhasına geçildiğinde teori ile pratiğin uyuşmadığı açıkça görülmektedir (Sağır, 2009: 59). Bu sebeple kentsel dönüşümün amacını ortaya koyabilmek ve kavrayabilmek için kentsel dönüşümü gerektiren içsel ve dışsal faktörlerin tam olarak belirlenmesi, konunun da buna göre ele alınması gerekmektedir (Çakallı, 2012: 23).

Her ne kadar kentsel dönüşüm fiziksel anlamda mekânsal değişim algısı yaratsa da doğrudan veya dolaylı olarak kentsel alanda sosyal veya ekonomik hedefler de taşımaktadır. Bu kapsamda kentsel dönüşümün hedeflerini tek bir boyut üzerinden belirlemek yeterli olmamaktadır. Alpopi ve Manole'ye göre kentsel dönüşümün en temel amacı; kentlerin sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmeleridir (Alpopi ve Manole, 2013: 179).

Roberts ise (2000), kentsel dönüşümün beş ana amaca hizmet ettiğini ortaya koymuştur. Bu amaçlar şu şekilde sıralanabilir (Şisman ve Kibaroglu, 2009:2).

Ortaya çıkan amaçlardan birincisi, kentin sahip olduğu fiziksel şartlar ile var olan toplumsal problemleri arasında doğrudan bir ilişki kurmaktır. Kentin bünyesinde meydana gelen yıkım ve çökümün ana sebeplerinden biri o kentte yaşayan toplumun sebep olduğu dolaylı ya da doğrudan yıkıcı ve dökücü yaşam tarzıdır. Hazırlanan kentsel dönüşüm projelerin temel amacı, toplumda meydana gelen kentsel bozulmaları ve kentsel yıkımı araştırmaktır. Bu projeler temelde kente meydana gelen yıkımı ve dökülmeyi engellemek, çözüm yolları üretmek ve bu problemleri uzun vadede ortadan kaldırmaktadır.

Kentsel dönüşümün temeldeki ikinci amacı, kentin kuruluş anından itibaren sahip olduğu dokuyu oluşturan unsurların fiziksel olarak sürekli değişim ihtiyacına cevap vermektir. Diğer bir deyişle kentsel dönüşüm projelerinin ana amaçlarından biri de hızla gelişen, buna bağlı olarak değişen ve sonuç olarak da şehrin dokusuna zarar veren fiziksel, toplumsal, ekonomik veya altyapıyla alakalı ihtiyaçların kent parçalarının yeniden birleştirilerek ve geliştirilerek giderilmesidir.

Kentsel dönüşümün üçüncü amacı kentte yaşayan insanların refah ve yaşam kalitesinin arttırmaya yönelik yeni ve uzun vadeli bir ekonomik kalkınma planını

oluşturmak ve bunu uygulamaya geçirmektir. Kentte meydana gelen birçok fiziksel ve toplumsal yıkımın nedeni sadece insanların yaşam tarzları değil buna ek olarak bir de birçok kentsel mekânın sahip olduğu ekonomik canlılığı yitirmesidir. Bu kentsel mekânlar her ne kadar fiziksel çekiciliğini kaybetmiş olsa da asıl önemini ekonomik getirisi olmadığı anda kaybeder. Bu mekânlar sadece göze hitabı bitirmez bunun yanında şehrin ekonomisine vermiş olduğu katkıyı da kaybetmiş olur. Kentsel dönüşüm projeleri de ekonomik canlılığını yitiren bu mekânlara eski görünümünü kazandıracak ve bunları yeniden ekonomik canlılık getirecek stratejileri oluşturmakla görevlidir. Bu amacın gerçekleştiği noktada hem ekonomide sıcak para dönmesi sağlanacak hem de bunun bir sonucu olarak toplumun refah seviyesi yükselecek ve insanların yaşam kalitesi büyük ölçüde artacaktır.

Kentsel dönüşümün dördüncü amacı ise, kentsel alanların verimli şekilde kullanılması, gereksiz kentsel yayılmadan kaçınarak daha az yapıyla daha fazla kazanım elde edecek stratejileri ortaya çıkarmak ve uygulamaya koymaktır. Günümüzde devletlerin en önemli amaçlarından biri “sürdürülebilirlik” amacına uygun olarak yayılmayı ve yapılanmayı hayata geçirmektir. Bu bağlamda kentlerde daha önceki dönemlerde aktif olarak kullanılmış ve artık atıl sayılan alanların tekrar kullanıma açılması ve toplumsal yaşamda tekrar rol almasını sağlamaktır. Bu amaç hem kentin amaçladığı kentsel dönüşümü sınırlandırmayacak hem de bu büyüme sürecinde gözden çıkarılmış yapıların tekrar aktif yaşama katılmasını sağlayacaktır.

Kentsel dönüşümün son amacı ise, toplumsal koşullar ve bunda en çok öneme sahip politik güçlerin uygulamaya koyduğu kentsel politikaları şekillendirici stratejiler belirlemektir (Günaydın, 2015: 91-92).

Kısaca, sosyal, ekonomik ve fiziksel boyutlardan yola çıkarak; eğitim, sağlık, konut ve kamu hizmetlerinin sağlanması ve bunlara erişim kolaylığı, toplumsal dışlanma, suç, seçilen alan ve çevresindeki iş olanaklarının nitelik ve niceliklerinin yükseltilmesi, kentsel değişim ve gelişimi amaçlamaktadır. Ayrıca, fiziksel çöküşü durdurmak ve tarihi dokunun sürdürülebilirliğini sağlamak, ekonomik yaşamı canlandırmak, kentsel yaşam kalitesi ve mimari estetiği arttırmak ve kültürel dinamikleri harekete geçirmek, proje sürecine her ölçekte ilgili aktörlerin katılımını sağlamak gibi kentsel dönüşümün dört temel kriterini yerine getirmektir (Polat ve Dostoğlu, 2007: 62-65).

Bunun yanında kentsel dönüşümün ekonomik, sosyal ve fiziksel bileşenlerini şu şekilde derlemek mümkündür:

Ekonomik hedefler: İş hayatının canlandırılması, ekonomik dengesizliğin azaltılması, yatırım açısından değeri düşen alanların tekrar kent ekonomisine katılması, kent yönetiminin mali olanaklarının geliştirilmesi, ortak alanların mülkiyetinin kente ait olması (Akkoç, 2014: 95-96).

Küresel ekonomideki yapısal değişim, yeni ekonomik sistemlerin yükselişiyle değişen koşullarda gelecekteki rollerini güvence altına alabilmesi adına şehirlerin, çeşitli yönleriyle iyileştirilip iş gücü piyasasındaki değişimlere göre ayarlanması, dünya ekonomisindeki bu değişime göre entegre edilmesi gerekmektedir. Bu açıdan kentsel dönüşümün ekonomik yönü yatırım çekmeyi ve teşvik etmeyi, şehirlerin çevresini iyileştirmeyi, istihdam olanakları yaratmayı, eğitim ve öğretim programları sunmayı ve bu girişimlerin tümünü kapsamlı bir şekilde tasarlamayı amaçlamalıdır (İveyinat, 2008: 33-34).

Yaman, kentsel dönüşümün ekonomik hedeflerini şu şekilde sıralamaktadır (Yaman, 2014: 14):

- Ekonomik yaşamın tam anlamıyla yeniden canlandırılması, kentsel huzur ve yaşam kalitesini arttıran bir ekonomik kalkınma yaklaşımının ortaya konulması,
- Kentsel müdahale edilen alanlarda, iş imkânları, istihdam ve ticari cazibe alanları yaratılması ve yatırımcıların bu bölgelere çekilmesi,
- Kentsel refah ve yaşam kalitesini artırıcı bir anlayışla ekonomik dinamiklerin harekete geçirilmesi.

Kentlerde meydana gelen fiziksel ve toplumsal bozulmanın yanı sıra, kent mekânlarının çöküntü alanı haline gelmesinin en önemli nedenlerinden birisi de bu alanların ekonomik canlılıklarını yitirmesidir. Bu sebeple, kentsel refahın sağlanması ve yaşam kalitesinin artırılmasında başarılı bir ekonomik kalkınma yaklaşımının ortaya konmasının önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu kapsamda, hem kentsel yaşamın hem de toplumsal refah seviyesinin arttırılmasında ekonomik kalkınma planlarının ortaya çıkarılmasına yardımcı olabilecektir. Çöküntü haline gelmiş ve artık eski cazibesini yitirmiş alanlar, mimari kalıntılar turistlerin ziyaretinden yoksun kaldıkları için ekonomik olarak da ülkeye verdikleri desteği kaybedebilecektir. Bu tür alanların

tekrar topluma ve turizme kazandırılmasının aynı zamanda ülke ekonomisinde de canlanmalara etki edebileceği ifade edilebilir.

Sosyal hedefler: Sağlıklı ve dengeli bir çevrede güvenli yaşam standartlarının gerçekleştirilmesi, kentsel dönüşüm alanlarında yaşayanların mülklerinin korunması, kullanıcı yapısının değiştirilmemesi, sosyal ve ekonomik yaşamın asgari kriterleri oluşturularak mahalleler arasındaki dengesizliklerin giderilmesi ve bölgenin sosyal donatı olanaklarının geliştirilmesi şeklinde belirlenebilir (Akkoç, 2014: 95).

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kentsel dönüşüme duyulan ihtiyaç; kentlerde görülen plansız büyüme, çökme, yasadışı yapılaşma, kentsel yayılma ve bunlardan kaynaklanan sosyal problemlerin netleştirilme süreçlerine dayanmaktadır. Kentsel dönüşümün asıl amaçlarından biri de yukarıda sayılan sosyal problemleri amaç haline getirip onlara hizmet etmektir (Özden, 2008: 106).

Kentsel dönüşüme uğrayan kentlere bakıldığında dikkat çeken ortak nokta, hızlıca devam eden köyden kente göç sonucu bir plana bağlı kalmadan ortaya çıkan çarpık kentleşmenin yoğunlaşmasıdır. Yapılan bu göçlerin asıl nedenlerinden biri de ailelerin çocuklarına ve diğer fertlere sağlamak istediği daha iyi eğitim, sağlık, sosyal ve iş imkânları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mekânsal hedefler: Köhneme ve gecekondulaşmanın ortadan kaldırılması, bölgenin altyapı olanaklarının geliştirilmesi, ulaşım ve otopark sorununun çözülmesi, olası afet ve tehlikelere karşı fiziki çevrenin dayanıklılığının artırılması, tarihi ve kültürel kent dokusunun korunması, yeni işlev ve etkinliklere uygun kent dokusu üretilmesi, yeni yapıların kentin özellikleriyle uyumlu olması şeklinde ifade edilmektedir (Akkoç, 2014: 96).

Kentsel mekânlar, gerek ülkemizde gerekse dünyanın başka ülkelerinde değişen iklim koşullarından dolayı doğal afetlerin tehdidi altındadır. Özellikle deprem gibi hem maddi hem de manevi zararı fazla olacak doğal afetlerin, kentleşme sürecini olumsuz etkilediği görülmektedir. Bu kapsamda, kentsel planlama doğru yapıldığında depremin vereceği risk de doğal olarak azalmış olacaktır ve bu da herhangi bir afet durumunda şehrin fiziksel yapısının bozulmasına daha az neden olacaktır. Eksik malzemeyle inşa edilmiş apartmanlar, altyapısı sağlam olmayan karayolları, birbirinin içine geçercesine yakın yapılmış evler veya yasal olmadan dikilen gecekondu deprem riski altında kente

büyük zararlar vermektedir. Bütün bu etkenler göz önünde bulundurulduğunda kentsel dönüşümün mekânsal amacının, bu gibi afet durumları karşısında minimum can ve mal kaybıyla ayrılacak önerileri ve projeleri sunmak olduğu söylenebilir.

Genel olarak bakıldığında kentsel alanlar hem dinamik hem de karmaşık sistemleri bünyesinde barındırmaktadır. Nitekim kentsel alanlar toplumsal, çevresel, ideolojik, siyasi ve hatta fiziksel etmenlerin etkisi altında değişim gösterebilmektedir. Bunun yanında kentsel alanlarda meydana gelen değişim, kimi zaman o alandaki kentin yaşam kalitesini artırıcı yönde olurken kimi zaman da kente fiziksel, toplumsal veya ekonomik bir bozulma şeklinde meydana gelebilmektedir.

1.6. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN BOYUTLARI

Kentsel dönüşüm sadece mekânsal bir planlama olmamakla birlikte, fiziksel planlamanın dışında sosyal, ekonomik, yasal açıdan planlama ve tasarım, yönetsel ve uygulama boyutlarıyla tüm kenti etkileyebilmektedir. Özden'e göre, kentsel dönüşüm uygulamaları; yörede yaşayan nüfus, nüfusun sosyo ekonomik, kültürel özellikleri, alanda ortaya çıkabilecek yasal ve yönetsel sorunlarla iç içedir. Bu durum, kentsel dönüşümün çok boyutlu bir olgu olduğunu göstermektedir (Özden 2006: 217).

1.6.1. Ekonomik Boyutu

Kentsel dönüşümün ekonomik boyutu, istihdam olanaklarının ve gelirin artmasıyla bağlantılı olup, kentsel dönüşüm sürecinin önemli bir parçasıdır.

Ekonomik boyut; seçilen alanın ve çevresindeki iş imkânlarının nitelik ve niceliklerini yükseltmeyi içermektedir (Şisman ve Kibaroğlu, 2009: 2). Ekonomik canlılık, daha fazla talebin, değişimin ve gelişimin anahtarıdır. Nitekim kentsel dönüşümü ekonomik faaliyetlerden ayrı düşünmek mümkün değildir. Fiziksel olarak dokusu değişen kent, bölgeye sağladığı ekonomik canlılıkla, refah ve yaşam kalitesini de arttırmış olacaktır (Deringöz, 2017: 16).

Uluslararası literatürde, kentsel dönüşümün ekonomik boyutu, ekonomik sürdürülebilirlik bağlamında ele alınmaktadır. Ekonomik sürdürülebilirliğin temel unsurlarında biri de sosyal ve teknik altyapının teminidir. Altyapı hizmetleri, sosyal hizmetlerdeki yatırımlar yerel ekonominin gelişmesini sağlayan önemli etmenlerdir

(Ocakçı, Türk ve Terzi, 2017: 10). Bu yatırımların amacı ekonomik anlamda iyileştirme ve istihdam yaratma çabasıdır. Kentsel dönüşüm alanlarının sürdürülebilirliği, açık alanlara yakınlığı, sosyal ve teknik altyapı yeterliliği, hem alıcılar hem de yatırımcılar açısından çekici bir unsurdur. Bu tür gelişmeler hem emlak fiyatlarında bir artış eğilimi görülmesini sağlayacak hem de yerel ekonominin büyümesini teşvik edecektir. Kentsel dönüşümün bütün aşamalarında istihdamın yerel ekonomi tarafından sağlanması proje açısından önem arz etmektedir. Çünkü proje boyunca yerel ekonomiden yararlanmayıp, bunun yerine yerel piyasa dışı kaynaklara dayanılması projenin yerel halk tarafından kabulünü zorlaştıracaktır (Ocakçı ve diğ., 2017: 11).

Yerel ekonomi kaynaklarının dönüşüm alanı içinde dengeli dağılımı, kullanımı, kentsel dönüşümün ekonomik boyutunu belirginleştiren önemli bir faktördür. Bu faktörleri bir araya getirip entegre edecek, etkin ölçülü kaynak dağılımını sağlayan, ekonomik yararları yüksek, kentsel dönüşüm uygulamalarına geçit veren ekonomik programlara, hem yerel yönetim bazında hem de merkezi yönetim bazında ihtiyaç bulunmaktadır (Özden 2006: 218).

Ekonomik boyutta kentsel dönüşüm bölgesi, sunduğu fırsatlar ile kentsel dönüşüm yatırımlarını bölgeye dönüşümden önce çekmekte hem de dönüşüm sonrasında bölgenin kaderini ekonomik anlamda değişmesine sebep olmaktadır. Dönüşüm uygulamalarıyla birlikte, ortaya çıkan yapılar eskisine göre daha sağlam, sağlıklı ve yeni olduklarından dolayı; artık ekonomik değer olarak da artış göstermektedirler. Bunun yanında yenilenen kent dokusu dönüşümden sonra ekonomik üretimi kendisine çekmeye başladığından dönüşüme tabi tutulan alan, öncesine göre daha büyük bir ekonomik değer ortaya koymakta, böylece kentsel dönüşümle birlikte bölgenin finansal gücünde artış sağlanmaktadır (Yılmaz, 2018: 22).

Bu kapsamda, kentsel dönüşümün ekonomik boyutu şu şekilde sıralanmaktadır (Öziş, 2018: 10):

- Bölgede ekonomik hareketliliğini yitirmiş işlevlerin tekrar canlandırılması,
- Ekonomik dengesizliğin düzenlenerek azaltılması,
- İş istihdamının arttırılması,
- Yeni iş kollarının oluşturulması ve uygulanması,
- Ticari faaliyetlerin geliştirilmesi,

- Yerel yönetimlerin mali olanaklarının iyileştirilmesi,
- Kentsel yaşam kalitesinin artırılması.

1.6.2. Sosyal Boyutu

Doğal bir kentleşme süreci göz önüne alındığında, kente yaşayan bireyler kendi sosyal yapılarına göre kenti fiziksel anlamda var etmektedir. Ancak kentsel dönüşümle birlikte var olan kent dokusunun bireyler tarafından algılanışı, kullanımı bu evrede değişim göstermektedir. Dönüşümle birlikte yaşanan fiziksel değişim artık kentin geleceğini yeniden inşa etmiştir. Fiziksel yönden değişime uğrayan kent, içinde yaşayan insanların yaşam alanlarını, yaşam şekillerini değiştirmekte ve kent dokusuna uygun yaşam tarzının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Yılmaz, 2018: 17).

Kentsel dönüşüm, sadece mekânın fiziksel yapısını ele almaz yenilemenin ya da dönüşümün yapılacağı alanlarda yaşayan yerel halkı da temel alır. Halkın, eğitim durumu, ekonomik yapısı, gelenek görenekleri, kültürel özellikleri, bilinçlilik düzeyi gibi unsurlar yenileme uygulamalarını etkiler, biçimlendirir ve yönlendirir. Yapılacak yatırımların niteliği, kapasitesi, kentsel alanın yerel halk ile birlikte korunup korunmayacağı, halkın niteliği ile doğrudan ilişkilidir (Özden 2002: 33).

Bu kapsamda kentsel dönüşümüne bağlı olarak sosyal boyutta; eğitim imkânları ve seviyesi, sağlık ve güvenlik, iş imkânları, demografik yapı, konut ve çevre sağlığı koşulları, refah, mutluluk ve yaşam kalitesi, kimlik ve semt kültürü gibi çok geniş bir yelpazede değişim meydana gelebilmektedir. Söz konusu değişim kentsel dönüşümle ortaya çıkabildiği gibi, dönüşüm sonrası da ortaya çıkabilmektedir. Buradan hareketle kentsel dönüşümün sosyal boyuta dolaylı yönde etki ettiği görülmektedir. Önce kentsel dönüşümle birlikte mekân değişmekte, daha sonra değişen mekân sosyal yapıyı değiştirmektedir (Yılmaz, 2018: 17-18).

Dönüşümün gerçekleşeceği alanlarda, bölgede yaşayan bireylerin sahip oldukları sosyal öncelikler, kentsel dönüşümün stratejisi, müdahale biçimi ve sorunun doğru olarak tanımlanması bakımından çok önemlidir. Sürecin yönetilmesinde, dar gelirli vatandaşlar için sosyal konut, orta gelir grubu için karma konut son olarak üst düzey gelir grupları için lüks yaşam alanlarının meydana getirilmesi bu mevcut sosyal dokuyla ilgilidir. Burada “sorun odaklı” ve “yere özgü” sosyal dokuyla bağlantılı bir kentsel dönüşüm

anlayışı ortaya çıkmaktadır. Kentsel dönüşüm alanında bulunan insanların sahip oldukları sorunlar ve mevcut sosyal yapıları; yaratılacak olan mekânları ve bu mekânların ortaya konuluş süreçlerini şekillendirmektedir. Bireylerin yaşadıkları kent mekânlarından uzaklaştırılması, farklı bölgelerdeki insanların uzaklaştırılan o kentsel dönüşüm bölgesine yerleştirilmesi, yeni konutlar için ödeme planları gibi konular kentsel dönüşümün sosyal boyutudur (Dinçer, 2012: 1).

Kentsel dönüşüm projelerinde maalesef ihmal edilen konulardan biri de, kentsel dönüşümün sosyal boyutu yani sosyal sürdürülebilirliğidir. Sosyal sürdürülebilirlik; sosyal eşitliği, insan gereksiniminin memnuniyetini, esenliği, yaşam kalitesini, sosyal etkileşimi, uyum ve katılımı, topluluk duygusunu ve yer duygusunu ifade etmektedir (Ghahramanpouri, Lamit ve Sedaghatnia, 2013). Burada sosyal sürdürülebilirliği etkileyen bir takım sorunlar bulunmaktadır ki bunların başında soylulaştırma ve yerel halkın yerinden edilmesi gelmektedir (Lees, Shin ve Morales, 2015).

Zira kentsel dönüşüm projelerinde görülen en önemli değişimin ‘soylulaştırma’ uygulamaları sonucunda ortaya çıktığı görülmektedir. Soylulaştırma, eskimiş geri kalmış kent alanlarında yeni bir mekânsal ve sınıfsal ayrışma olarak tanımlanmaktadır (Şen, 2005: 129). Soylulaştırma, bir kavram olarak ilk kez 1964 yılında sosyolog Ruth Glass tarafından kullanılmış olup, Londra’daki işçi mahalle konutlarının orta ve üst sınıfın satın alması ve bunların yerine daha lüks şık konutların yapılması, bölgenin sosyal karakterini değiştirmeleri ile ilgili kullanılmıştır (Uysal, 2006: 80).

Mekânsal iyileştirme için yerel yönetimlerin başvurduğu yöntemlerden biri olan soylulaştırma; meslekleri elinde, üst ve orta sınıfın kentin belirlenen bölgelerine yerleştirilmesini hedefler. Bununla birlikte kentsel yenileşmeye bir etken olarak da kullanılabilir ve gerçekleştirilen fiziksel iyileştirmeyle yenilenen kentsel alanlara orta ve üst sınıfın gelmesiyle eski kullanıcıların buralardan çıkarılması amaçlanır (Clay, 1979, aktaran: Özden, 2008: 168-169).

Sosyal dışlanma, görünüşte toplumun belli bir kısmını etkiliyor olsa da, toplumun bütününde değişimlere neden olmaktadır (Byrne, 1999, aktaran: Özden, 2010: 207). Dolayısıyla kentsel dönüşüm projeleri ile daha modern daha çağdaş kentler oluşturulmaya çalışılırken öte yandan toplumda derin yaralar açılmaktadır. Yoksulluk ve buna bağlı olarak suça eğilim oranı artmakta, toplumsal normlar ve kurumlar etkinliğini

ytirmektedir (Çakır, 2002: 83). Dönüştürülen alanlar, bugünün moda deyiimiyle ‘soylulaştırmaktadır’; aslında olan, bu alanların –soylulaştırma kavramıyla açıklanamayacak şekilde-, daha varsıl kesimlere sunulmasıdır. ‘Soylulaştırma’ dönüşümün yumuşak karnı olarak çözülememiş bir düğüm gibi yerinde durmaktadır. Yerlerinden edilen ayrıcalıksız kesimler, eski yaşam alanlarını terk edip, yeni kentsel alanlara yeni ‘potansiyel dönüşüm alanları’ yaratmak üzere hareket etmektedirler (Özden, 2010: 208).

Kentsel dönüşüm projeleri kentin seçilmiş bazı bölgelerinde mekânsal bir iyileşme ve canlanma sağlarken bir yandan da yerinden etme ya da tahliye süreçlerini tetikleyerek, toplumsal ayrışma ve dışlanmayı hızlandırdığı rahatlıkla ifade edilebilir (Öktem ve Türkün, 2014: 34).

Sonuç olarak; kentsel dönüşüme bağlı soylulaştırma, bölgede yaşayan dar gelirli yerlerini daha yüksek gelirli gruplara bırakması ve bu bölgelerin yüksek gelirli gruplar tarafından sahiplenilmesi olarak tanımlanabilir. Kentsel dönüşüm projeleri daha modern yaşanabilir kent mekânları oluştururken, aynı zamanda soylulaştırma sürecini de hızlandırdığı söylenebilir.

Yukarıda verilen olgular dikkate alındığında, mevcut sosyal yapı kentsel dönüşümün şekillenmesine etki etmekle, aynı zamanda kentsel dönüşüm sonrasında meydana gelen fiziksel değişimden mevcut sosyal yapı da etkilenmektedir. Dolayısıyla karşılıklı bir etkinin olduğu görülmektedir. Bu kapsamda başarılı bir kentsel dönüşüm uygulamasında toplumsal yapının dikkate alınması gerektiği sonucuna varılmaktadır.

1.6.3. Fiziksel Boyutu

Toplumların talep ve beklentileri değiştikçe kentlerin de zamanla fiziksel değişimlere uğramaları kaçınılmazdır. Kent nüfusları hızla arttıkça, şehrin fiziksel dokusu da bozulmaktadır. Bu kapsamda kentsel dönüşümün fiziksel boyutu, dönüşüm uygulamalarının doğrudan etki ettiği bir alandır. Fiziksel açıdan kentsel dönüşüm; kentin farklı bir görünüme kavuşması, yeniden meydana gelmesi, yeni yaşam alanlarının kente eklenmesi, eski yaşam alanlarının ise kente uzaklaştırılmasıdır. Kente yaşanan fiziksel değişimle birlikte yeni binalar, yollar, tesisler ve kamusal alanlar meydana getirilebilmektedir. Bu sebeple kentsel mekânda meydana gelen herhangi bir yenileme

tek başına kentsel dönüşümün gerekçesini oluşturabilmektedir (Wassenberg, Van Meer ve Van Kempen, 2010: 5).

Kentsel dönüşümün fiziksel boyutu, bölgenin içinde bulunduğu kent ile ulaşım bağlantıları, konut stoku, teknik ve sosyal altyapı ve çevresel problemler ile ilgilenir (Polat ve Dostoğlu, 2007: 65).

Daha detaylı olarak ele alındığında; binalarda kullanılan malzemeler, altyapı sistemi, çocuk parkları, binaların estetik görünüşü, otoparklar, sokak aydınlatmaları, kaldırımlar, yollar, binalarda kullanılan renkler, dinlenme alanları, yenilenebilir enerji kaynaklarının kente kullanımı, ulaşım ağları ve sistemleri, alış-veriş mekânlarının kent içerisindeki konumu, okul-hastane ve diğer kamu binalarının kent içerisindeki konumu ve bunların estetik görünüşleri gibi kenti var eden tüm mekânsal detaylar kentsel dönüşümün fiziksel boyutunu kapsamaktadır (Yılmaz, 2018: 11).

Yukarıda sayılan fiziksel bileşenler aslında bir kentin kent kimliğini ortaya koyabilmektedir. Kentsel kimlik; bir kentin doğal veya yapay yapısıyla bireylerde oluşturduğu imgeler bütünüdür. Bir kenti tanımlayan, kente ait olan tüm öğeler kentin kimliğini tanımlamaktadır (Oğurlu, 2014: 280). Bu doğrultuda kentsel mekânda meydana gelen her değişim, müdahale, kent kimliğini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Kentsel dönüşümle birlikte fiziksel boyutta yaşanan bir diğer önemli değişim de kentsel yaşam kalitesinde meydana gelmektedir. Bu doğrultuda yaşanabilir şehirlerin temel özellikleri bellidir. Kent mimarisinden konuta, yolundan oto parkına, yeşil alanlardan iş imkânlarına, eğitim kalitesinden sağlık, spor imkânlarına, kültürel etkinliklerden çevreye her alanda yaşam kalitesine sahip olmaktır (Yılmaz, 2018: 13). Bu kapsamda kentsel dönüşümün fiziksel boyutuyla (Öziş, 2018: 10):

- Bölgenin ulaşım sorunlarının çözülmesi,
- Üst ve alt yapı eksiklerinin giderilmesi,
- Spor ve park alanları gibi sosyal ve rekreasyon alanlarında değişimle birlikte beklenen iyileşme ve sağlıklılaşmanın yapılması,
- Bölgenin dönemsel ihtiyaçlarına uygun alanlar oluşturulması,
- Doğal afetlere karşı yapıların güçlendirilmesi ve dayanıklı hale getirilmesi,

- Nüfus yoğunluğunun dengelenmesiyle beraber sosyal donatı ihtiyaçlarının gerekli düzeye çıkarılması,
- Kültürel ve tarihi yapıların yenilenerek korunması hedeflenmektedir.

Bu doğrultuda yukarıda sayılan tüm kavramlar ele alındığında kentsel dönüşümün fiziksel boyutunda yaşanan değişim mekânsal, kimliksel ve kentsel yaşam kalitesini etkilediği söylenebilir.

1.6.4. Yasal ve Yönetmel Boyutu

Kentsel dönüşüm projelerinin yasal düzenleme olmadan hayata geçirilmesi düşünülemez. Bununla birlikte yapılan veya yapılması planlanan kentsel dönüşüm uygulamalarının yasal dayanağı ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilmektedir. Bu kapsamda, kentsel dönüşümün yasal ve yönetmel boyutu; karar verme mekanizmasının yapısı, yerel halkla ilişkiler, liderliğin türü, diğer çıkar gruplarının katılımı gibi koşulları içermektedir (Polat ve Dostoğlu, 2007: 65). Dolayısıyla kentsel dönüşümün yasal ve yönetmel boyutu tıpkı sosyal ve ekonomik boyut gibi geçmişe dayanmaktadır. 19. yüzyıl sonlarında sanayileşmenin yaşandığı kentlerde kentsel dönüşümün izleri belirgin olarak yaşanmıştır. Farklı bölgelerden sanayi kentlerine yapılan göç, sağlıksız yaşam koşullarının oluşmasına neden olmuş ve bu alanların sağlıklı hale getirilmesi için projelerin üretilmesine ve yasal düzenlemelere gidilmesine neden olmuştur (Sönmez, 2005: 16).

Kentsel dönüşümde en fazla sorunun yaşandığı alanlardan biri de, kentsel dönüşümün yasal boyutudur. Bunun nedeni ise; dönüşüm uygulamalarının yasal sistem içerisinde düzenlenmemesi olarak gösterilmektedir. Bu kapsamda, kentsel dönüşüm uygulamalarının tam anlamıyla hayata geçirilebilmesi için ilgili yasaların, mevzuatların her birinin birbirini tamamlar durumda ve birbirleriyle örtüşür nitelikte olması gerekmektedir (Özden 2006: 218-219). Yasal düzenlemeler sağlıklı bir örgüt yapısının kurulmasında önem arz etmektedir. Böylece, proje boyunca koordinasyonun sağlanmasında, yetki paylaşımının yürütülmesinde, denetim mekanizmalarının sağlıklı bir şekilde işlenmesinde yerel yönetimlerin hem mali hem de yönetmel kapasitelerinin geliştirilmesine ve bu projelerin başarıyla uygulanmasına da etki edecektir.

1.6.5. Planlama ve Tasarım Boyutu

Kentsel dönüşüm, planlamanın temel unsurlarından biridir ve ondan bağımsız düşünülemez. Bu bağlamda planlama, kentsel dönüşüm ile ilgili politika ve hükümet programlarının uygulama aracı, yenileme politikası, diğer bir deyişle kentsel dönüşümün somutlaştırılmış halidir (Özden 2006: 218).

Sönmez, bugünün kentsel dönüşüm projelerinde hedeflenen egemen planlama yaklaşımının, sosyal adaletçi, refah sağlayıcı, çevreci, eşitlikçi, demokratik karar üretme niteliklerini bir arada içeren geniş kapsamlı sürdürülebilirlik anlayışı üzerine kurulu olduğunu ifade etmektedir (Sönmez, 2005: 19). Bu doğrultuda dönüşüm uygulamalarının yasal, politik, ekonomik karar ve tercihleri içeren çok çeşitli aktörlerin yer aldığı planlama eyleminin kamu yararına öncelik veren, sosyal adalet ilkelerine dayanan bir anlayışla sürdürülmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Kentsel dönüşüm alanı olarak belirlenen mekânın yeşil alanlarının, eğlence, spor, dinlenme alanlarının, ticaret ve konut alanlarının belirlenmesi, gerek yaya gerekse araç ulaşımı için cadde ve sokakların düzenlenmesi, hem fiziksel hem de mekânsal planlamanın konusunu oluşturmaktadır. Bununla birlikte kentin hem tarihi hem de kültürel mirasının korunarak kullanılması mimari tasarımı ön plana çıkarmaktadır.

Bu kapsamda, kentsel dönüşüm uygulamalarında tasarıma ilişkin hedefler şöyle geliştirilerek sıralanabilir (Özden 2008: 98-100):

- Kentsel dönüşüm projeleri kapsamında, yapılar, yeşil alanlar, cadde ve sokaklar, kamuya açık alanlar proje alanı içi ve kentin diğer bölgeleriyle bütüncül bir şekilde tasarlanmalıdır.
- Kentsel tasarım aşamasında, yeryüzü şekilleri, iklim vs. dikkate alınarak hiçbir şey göz ardı edilmeden, toplu taşıt araçlarının güzergâhından duraklarına, yaya kaldırımlarının genişliğinden, yüksekliklerine, kod uygulamalarından, cephe genişliklerine, konut alanlarından, ticari alanlara kadar bütün ayrıntılar düşünülmelidir
- Kentsel dönüşüm, mekânsal tasarımda genç, yaşlı, çocuk, engelli, hamile vs. kimselerin her türlü gereksinimlerini karşılayacak şekilde tüm topluma hitap etmelidir.

- Kentsel dönüşüm kapsamında, otobüsler, taksiler, bisikletliler, yayalar, engelli araçları, bebek arabaları vs. için uygun yol ve park alanları ile ileride kurulması ihtimal dahilinde olan metro vs. için alanlar temin edilmelidir.
- Kentsel dönüşüm, tarihi ve kültürel mirası korumalı, uygulama alanının özellikleri dikkate alınarak iş alanları, kurs alanları, spor alanları vs. oluşturulmalıdır.
- Mimari estetik ile maliyetler arasında bir denge kurulmalı, her türlü hava koşullarında normal hayatın devam edebilmesi için gereken tedbirler alınmalı, gece ve gündüz aktiviteleri için sınırlamaya tabi olmadan fırsatlar yaratılmalı, şehrin güvenliği dikkate alınmalıdır.
- Gelenek ve görenekler dikkate alınarak aile kullanımına ve karışık kullanıma uygun mekânlar tasarlanmalıdır.
- Kentsel dönüşüm, imgelenebilir mekânlar yaratmalı, şehrin simgeleri oluşturulmalı, kentsel manzara ve estetik dikkate alınmalıdır.
- Kentsel dönüşüm projeleri kapsamında, müze ve sergi alanları vasıtasıyla yerel motiflerin korunması ve sergilenmesine ortam hazırlanmalıdır.
- Kentsel dönüşüm alanlarında, dini bayramların, festivallerin, törenlerin, kutlamaların, gösterilerin ruhuna uygun yapılabilmesi için açık ve kapalı mekânlar, meydanlar tasarlanmalıdır.
- Kentsel mobilyalar, kentdaşların talep ve ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmalı, yapılarda kullanılan malzemeler ergonomik tasarlanıp, kaliteli üretilmeli, dayanıklı ve doğal olmalarına özen gösterilmelidir.

1.7. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜNÜN UYGULAMA ALANLARI

1.7.1. Gecekondu Alanlarında Kentsel Dönüşüm

Kentsel dönüşüm uygulamalarının yoğunlaştığı araştırma alanlarından biri de gecekondu alanlarıdır. Türkiye’de gecekondu olgusu ilk olarak 1930’larda Ankara’da “baraka” olarak adlandırılan evlerin ortaya çıkmasıyla gündeme gelmiştir. Özellikle 1950’li yıllarda İstanbul’un sanayi gelişimine sahne olmasıyla gecekondu sayısının arttığı görülmektedir. O dönemlerde “gecekondu” kente göç eden, kentin işçisi olmaya çalışan

dar gelirli kesimin en önemli konut seçeneği olarak ortaya çıkmış ve özgür bir konut tipolojisi olarak şekillenmiştir (Türkün, Aslan ve Şen, 2014: 46).

Cumhuriyet döneminde başlayan kentleşme hareketleri ile kentin yoğun göç alması ve kent alanlarının bu hızı yakalamada geri kalması ülkemizde gecekonduların sorunlarının temelini oluşturmaktadır. Gecekonduların alanları Türkiye’de kentsel dönüşüm gereksinimlerinin ilk ortaya çıktığı alanlar arasında tanımlanmaktadır (İnce, 2006: 49).

Fiziksel görünüşleri ve yasal konumlarına göre gecekonduların yerleşimleri çeşitli şekillerde tanımlanmıştır.

Gecekondular: *“İmar ve yapı kanunlarına aykırı olarak başkalarına veya kamuya ait arazi veya arsalar üzerinde toprak sahibinin bilgisi ve rızası olmaksızın acele yapılmış konut, kondu”* olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018).

775 Sayılı Kanunun 2. Maddesinde gecekondular şu şekilde tanımlanmıştır: *“Gecekondular deneyimi ile imar ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı kalınmaksızın, kendisine ait olmayan arazi veya arsalar üzerinde, sahibinin rızası alınmadan yapılan izinsiz yapılar”* (Gecekondular Kanunu, 1966). Bu tanıma göre yapılan konutlar kaçak durumundadır.

Keleş ise gecekonduları, kırsal kesimden kentlere göç eden nüfus hareketlerinin ülkenin toplumsal, ekonomik gelişme düzeyinin dolaysız bir ürünü olarak tanımlamaktadır (Keleş, 2002: 497-498).

Kongar, gecekonduları: *“Tarımda makineleşme, toprağın küçük birimlere bölünmesi ve sonra da tekellerde konsantrasyonu sonunda açığa çıkan işgücü, kentsel alanlardaki hizmetler ve ücretler tarafından kentlere cezp edildikleri fakat mevcut sanayi ve hizmetler yapısı içinde emilmediklerinde, önce konut gereksinimlerinin karşılanması için, başkasının arsası üzerinde ve sağlık koşullarına uygun olmayan bir biçimde inşa edilmiş konutlar, bunların zamanla oluşturduğu egemen yaşam biçimidir”* şeklinde tanımlamaktadır (Kongar, 1982: 23).

Gecekondular figürü bir kavram olarak, bir planı olmayan çarpık kentleşmeyi ve düşük bir ekonomik statüyü temsil etmektedir. Kentsel dönüşüm ile ortaya çıkan yeni kent kavramı birçok entelektüel ve modern düşüncüyü de beraberinde getirmektedir; ancak gecekondular kavramı bu düşünceleri de tehdit etmektedir (Kıray, 1998: 27).

Yukarıda çeşitli tanımlar ve özelliklerine yer verilen gecekondu kavramının, izinsiz olarak yapılan, kenar semtlerde kurulan ancak sosyal ekonomik açıdan kent hayatına bağlı, plansız, izinsiz ve kanuna aykırı yapılar olduğu anlaşılmaktadır.

Bir dönemin kent hareketi olarak ortaya çıkan gecekondu mahalleleri, 2000’li yılların sonrasında ıslah edilme amacıyla kentsel dönüşüm sürecine girmiştir. Ancak yapılan uygulamalar fiziksel görünümü değiştirmekten öteye geçmemiştir. Gecekondu mahallelerinde dönüşüm uygulanmasında, bu bölgelerin fiziksel ve sosyal sorunlarına çözüm üretilmesi, yaşam kalitesi yüksek mekânlar oluşturması sağlanamayıp, ülkemizde genellikle bu bölgelerde yaşayan insanların yerinden edilmesi, göçe zorlama, bir başka deyişle ‘soylulaştırma’ süreciyle sonuçlanmaktadır (Tuğcu ve Arslan, 2018: 94-95).

Tarihte gecekondu ötekileştirilmiş alan olarak yer almış, gelenekselden moderne geçiş olarak ele alınmış, kapitalist sistemin dayattığı dengesiz ve düzensiz bir yerleşim olarak tanımlanmış ve son olarak da piyasa ekonomisinin getirdiği değişikliklerden etkilenen bir kavram olarak kendine yer bulmuştur. Tüm süreçlerden geçen gecekondu en sonunda kentsel dönüşüm çerçevesinde kendini kentin dokusuna kaptırır hale gelmiştir (Buğra, 2008: 202).

Bir problem olarak ele alınan gecekondu alanlarının çözüm yolları incelendiğinde; dönüşüm projelerinin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması, bölgede yaşayan halkın profilini belirleyecek fizibilite çalışmalarının yapılması ve bu profile uygun projeler üretilmesi, kentsel dönüşüm sürecinin yerel halkla planlanması, bölge insanını dışlamayacak, yerlerinden etmeyecek şekilde stratejilerin belirlenmesi olarak açıklanmaktadır (Akalin, 2016: 315).

1.7.2. Kent Merkezlerinde Kentsel Dönüşüm

Kent merkezleri, geçmişe ait tarihi ve doğal figürlerin varlığını sürdürdüğü alanlardır. Kent merkezlerinde oluşan çarpık yerleşme tarihi binaları ve doğal unsurları kapatmakta ve kentin dokusuna zarar verebilmektedir. Kent merkezleri, sürekli değişim ve gelişim içerisinde olan kentlerin kalbinin attığı yerlerdir. Nitekim büyük kentlerin kent merkezlerinde görülen, çevre kirliliği, trafik, gürültü kirliliği, nüfus hareketliliği gibi nedenlerden ötürü farklı merkezler gelişmiş ve kent merkezlerine olan ilgi bu yeni merkezlere kaymıştır. Sonuç olarak, kent merkezlerine olan bu ilginin azalması, kent

merkezlerinin görünümü ve canlılığı üzerinde olumsuz etki yapmış ve çöküntü yaratmıştır. Yaşanan bu olumsuzlukların giderilmesi, kent dokusunun korunması, kentsel donatı alanlarının sağlanması, kent merkezlerine estetik bir görünüm kazandırılması, trafik problemlerinin çözümü gibi sebeplerden ötürü kent merkezlerinde kentsel dönüşüm projeleri uygulanmaktadır (Öztaş, 2005: 22-23).

Kent merkezlerinde uygulanan kentsel dönüşümün asıl amacı tarihi mirası korumak olmuştur. Kentte tarihi ve kültürel önemi olan kentsel alanlar genellikle mirasın korunmasının temel bir sorun olduğu mirasın korunması temelli kentsel dönüşüme girmektedir. Ayrıca, tarihi yenileme ve kentsel koruma ile kentsel yenileme, yeniden tasarılma, yenileme ve süreçteki yöntemler gibi yeniden kullanım konularına odaklanmaktadır. Planlama kuramında uluslararası sistemler üretmeye yönelik kamu ve kurumsal liderlik modelleri ile planlar, programlar ve politika temelli çerçeveler geliştirir (Gülersoy ve Gürler, 2011: 11).

1.7.3. Sanayi Alanlarının Kent Merkezlerini Terk Etmesi Sonucu Oluşan Kentsel Dönüşüm

Tarih boyunca ülkelerin sanayiye bağlı ekonomik gelişmeleri sürekli değişmektedir. 10 yıl önce sanayi yerleşkesi olan alanlar 10 yıl sonra önemini kaybedince kentte büyük çöküşlere sebep olabilmektedir. Bu durum kentsel dönüşümü zorunlu hale getirmektedir.

Kent içinde kalmış eski sanayi ve ticaret alanları kentsel çöküntülerin görüldüğü başlıca alanlardandır. Son yıllarda yaşanan hızlı ve köklü teknolojik gelişmeler sonucu yeni üretim biçimine cevap veremeyen sanayi tesislerinin bulunduğu bu gibi yerler kente yeniden kazandırılması gereken kentsel mekânlardır. Bu kentsel mekân kimi zaman bir liman veya tersane, kimi zaman akarsu kenarına kurulmuş deri atölyesi olabilir. Kentsel kalkınma planlaması da denilen bu gibi alanların dönüştürülüp canlandırılması ile kentte istihdam olanakları ve ticaret hacminin artması mümkün olacak ve kentsel mekân canlandırılmış olacaktır (Çakallı, 2013: 134).

Özellikle savaş yılları ve sanayi hamlelerinin yoğun yaşandığı 1940-2000 yıllarında bolca sanayi kolunun alan değiştirdiği görülmektedir. Gerek yanlış sanayileşme hamlesinden kaynaklanan fabrika atıkları ve gerekse de büyük fabrikaların terk edildikten

sonra geride bıraktığı yıkım tıpkı gecekondu gibi kentlerin doğal dokularını olumsuz etkilemiştir.

1.7.4. Afet Zararlarını ve Kentsel Riskleri Azaltmak İçin Kentsel Dönüşüm

Doğal afetler, nüfus, kentleşme sorunları, yerleşim yerine ait özellikler (coğrafi, sosyo-ekonomik, fiziki), yetersiz altyapı, uygun olmayan inşaat teknolojisi hem doğal değerleri ve fiziki çevreyi yıkıma uğratmakta hem de ülke kalkınmasını olumsuz yönde etkileyerek maddi kayıplara yol açmaktadır (Genç, 2008). Ayrıca doğal afetler, sonuçları itibariyle toplum ve bireylerin hafızalarında önemli bir yer oluşturmaktadır.

Ülkemizdeki kaçak yapılaşma, niteliksiz yapı stokunun varlığı, başta deprem olmak üzere değişik nedenlerle bunlardan kurtulma gerekliliği kentsel dönüşüm fikrini öne çıkarmaktadır (Uslu ve Uzun, 2014: 2). Özellikle 1999 Marmara Depreminden sonra ortaya çıkan bilanço, afetlerin kentler açısından ne kadar ciddi bir sorun olduğunu göstermiştir.

Afet riski altındaki kentsel yapıların, özellikle yenileme, kentsel koruma, dönüşüm amaçlı önceliklerinin belirlenmesi ayrı bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda konuyu organize edecek kamu kuruluşları, amacı belirlerken ne derece katkı koyacaklarını iyi irdelenmelidir (Kocalar, 2005: 65).

1.8. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN UYGULAMA YÖNTEMLERİ

İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar, hem Batılı hem de Türk kentlerinde kentsel yoksunluk ve gerileme sorunlarının çözümü için çeşitli kentsel dönüşüm yöntemleri ortaya çıkmıştır. Kentsel yenilenme, kentsel imar, kentsel gelişim ve yeniden yapılanma, kentsel iyileştirme, kentsel koruma, dolgu geliştirme, yeniden kentleşme, kentsel (yeniden) güçlendirme ve kentsel yer değiştirme gibi kavramlar kentsel dönüşüm uygulamalarının içinde yer almıştır. Bunlar arasında özellikle kentsel iyileştirme, kentsel gelişim son 30 yılda en yaygın kullanılan kentsel dönüşüm uygulamaları haline gelmiştir (Egercioğlu ve Özdemir, 2007).

Kentsel dönüşüm uygulamalarını sosyal, kültürel, politik ve ekonomik bir dönüşüm sürecinin ötesinde kabul etmek gerekmektedir. Kentsel dönüşüm sürecinin ve içeriğinin yeniden tanımlanabilmesi için yerel konum organizasyonlarının kavramsallaştırılması,

değişik yerelliklerdeki konumu belli yapıların çözümlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, kentsel dönüşüm süreçlerinin başarılı işleyebilmesi adına kentsel dokuların farklılaşmış ve zengin yapısının iyice algılanması gerekmektedir. Planlamanın başarısı planlamayı taşıyan tüm faktörlerin ve ortaklıkların uyum sürecine bağlıdır. İşte bu yüzden ki; alternatif planlamalar yapılmalı ve faktörler arası iletişim ve uzlaşma esas alınmalıdır.

1.8.1. Kentsel Koruma

İngilizce terimi “*preservation*” olan kavramın Türkçesi özgün olanı koruma, “*conservation*” kelimesi ise sınırlı değişikliklerle koruma anlamı olarak ifade edilmektedir. Bu iki kavramın temel anlamı kentsel koruma olarak tanımlanmaktadır. “*Preservation*” yapı ya da yapı gruplarının özgün niteliğini korur ve olduğu şekliyle hatırd tutulmasını amaçlar. Conservation ise, yapı veya yapı gruplarının ekonomik kullanımda kalması, yapının günün koşullarına göre uyarlanması, geliştirilmesi, eklentiler yapılması, çağdaştırılması olarak tanımlanmaktadır (Kocamemi, 2006: 14).

Kentsel koruma, zaman içinde farklı nedenlerden ötürü eskimiş, yıpranmış, terkedilmiş kentsel dokunun, günün koşulları göz önünde bulundurularak, sosyal, ekonomik ve fiziksel olarak yenilenmesi, dönüştürülmesi, ıslah edilmesi ve yeniden canlandırılarak kente kazandırılması olarak ifade edilebilir (Kuban, 2001). Toplumun geçmişteki değerlerini, yaşantısını yansıtan fiziksel yapının, zaman içerisinde değişim ve gelişime bağlı olarak yok olmasının engellenmesi, kentsel dokunun özgünlüğünün korunarak çağdaş yaşamla bütünleştirilmesi, tarihi ve kültürel varlıkların restore edilmesi ve işlevsel koşullarla sağlıklılaştırılması şeklinde tanımlanmaktadır (Polat ve Dostoğlu, 2007: 63).

Korunması gerekli alanları salt koruma altına almak, bu alanların dokunulmasından çekinmek zaman içerisinde bu alanların harap olmasına, çöküntüye uğramasına neden olabilmektedir (Tekeli, 2003: 6). Dolayısıyla bu gibi alanların koruma-kullanma dengesi gözetilerek korunması gerekmektedir.

Eski kent dokusunun onarılarak korunması sadece işlevsel açıdan değil, aynı zamanda turizm açısından da kent ekonomisine katkıda bulunacaktır. Akkoç, Ankara, İstanbul, Bursa, Eskişehir ve Diyarbakır gibi kentlerde tarihi kültürel mirasın

korunmasına yönelik uygulanan projelerin kente sosyal, kültürel ve ekonomik canlılık kazandırdığını, aynı zamanda mekânların kente kazandırıldığını ifade etmektedir (Akkoç, 2014: 101).

Son yıllarda kentsel korumaya verilen önemin dünyaya paralel bir şekilde ülkemizde de arttığı söylenebilir. Dönemin değişime açıklığı ve dinamizmi nedeniyle kentsel koruma canlı bir tartışma atmosferinde ilerletilmeye ve geliştirilmeye çalışılmaktadır. Çözüm odaklı bütünsel bir yaklaşımla tüm çevresel değerler kültürün muhafazası ve gelişimi açısından sıkıntılarından arındırılmalıdır. Bu arındırmanın öncüsü olduğu aşama, koruma eyleminin dinamizmine ve canlılığına katkıda bulunarak bütünsel bir kent fenomeninin oluşmasına zemin oluşturmaktadır. Bir ülkede, koruma uzmanlarının tüm değerleri dikkate alarak ülke ölçeğinde planlama aşamasına doğru “kentsel ölçekte” en önemli testi verdikleri söylenebilir. Ortak görüşler ortaya çıkarabilmek için gerekli disiplinler arası uluslararası deneyimlerden beslenen bir çalışma ortamının oluşturulmasının güçlüğü verilen bu sınavın en zorlu kısımlarını oluşturmaktadır.

1.8.2. Kentsel İyileştirme (Rehabilitasyon)

1950’li yıllarda savaşın yaraları sarılmaya çalışılırken, işçilerin barınması için inşa edilen ve “slum” denilen sefalet yuvası olarak anılan bölgelerin yıkılmasıyla ilk yenileme eylemleri başlamıştır (Seydioğulları, 2016: 53). Bu süreç, tarihi dokulara ve sosyal yapıya olumsuz etkisi nedeniyle eleştirilmiştir. Nitekim bu eleştiriler üzerine ilerleyen yıllarda sorunların ekonomik nedenleri ile toplumsal sorunlarına odaklanılarak daha ılımlı müdahale yöntemlerini içeren kentsel sağlıklaştırma (urban rehabilitation) ve kentsel iyileştirme (urban improvement) yöntemleri tercih edilmiştir (Yıldırım, 2006: 9). 1960’larda tarihi ve kültürel miras olgusunun artan değeri ve temizleme operasyonlarına karşı yoğunlaşan tepkiler sonucu yerel yönetimler ile merkezi idareler daha yumuşak politikalara yönelmiştir. Böylece, yenileme yapılacak bölgelerde yaşayanları dikkate alan, bölgesel yıkımdan ve alanın fiziksel yapısından ziyade ekonomik, sosyal ve kültürel yapının dikkate alındığı, geliştirilmeye çalışıldığı bir yenileme yaklaşımı gündeme gelmiştir (Yigitcanlar, 2001: 56). Bu doğrultuda kentsel rehabilitasyonun gerekliliği kabul gören bir olgu haline gelmiş ve bireylerin kararlara ortak katılımı ve eşitliğine inanan çevrelerce uygulanmaya başlandığı söylenebilir.

Türk Dil Kurumu tarafından rehabilitasyon kavramının Türkçe karşılığı “iyileştirme” olarak açıklanmaktadır. Bazı kaynaklarda “sağlıklaştırma” veya “daha iyi duruma getirme” olarak da geçmektedir. Kentsel iyileştirme, bir mekânın veya kentsel alanın eski haline getirilmesi, sağlıklı yaşam koşullarına kavuşturulmasını ifade etmektedir.

Kentsel iyileştirme, kent içinde inşa edilmiş olan altyapısı yetersiz genelde gecekondular ve ruhsatsız konut olmak üzere bu tür yapıların tamamıyla ortadan kaldırılması yerine restore edilerek kente kazandırılmasını amaçlamaktadır. Son zamanlarda kırsal alanlardan kentlere doğru yaşanan yoğun göç meselesi kentin merkezi yerlerinde çarpık yerleşmeye sebep olmaktadır. Bu uygulama ile yasal hak tanınmamış yapılar yasal hakka sahip olmakta ve yapılan yenileme ile şehrin dokusuna katılmaktadır (Ataöv ve Osmay, 2007: 61).

Sonuç olarak ‘*Kentsel İyileştirme*’; mevcut yapının korunmasıyla birlikte sosyal ve kültürel yapının iyileştirilmesi olarak da değerlendirilmelidir.

1.8.3. Kentsel Yenileme

Renewal, sözlük anlamı itibariyle “yenileme, tamir, tekerrür, yenileşme, tazelenme, canlanma”, urban renewal ise “kenti yeniden oturabilir şekle koyma planı” şeklinde tanımlanmaktadır (Çakallı, 2013: 79).

“Urban renewal” in, dilimizdeki karşılığı “kentsel yenileme” olarak kullanılırken daha sonraları “urban renaissance” yani “kentsel yenileşme” ifadesinin ortaya atıldığı görülmektedir. Bu iki ifade arasındaki fark ise “renewal” yenileme kavramının “yıkıp yeniden yapma” anlamını içermesinden kaynaklanmaktadır. Yenileşme ile bütünleşen kentsel yenilemenin ise, yeni yaşam koşulları ve yeni yaşam biçimi yaratılması anlamına geldiği belirtilmektedir (Çubuk, 1998, aktaran: Özden, 2008: 44).

Kentsel yenileme kavramının özünde dönüşüm, değişim, hayat bulma, canlandırma gibi kavramlarla ifade edilen bir dinamizm vardır. Dolayısıyla bu dinamizm, zamanın, doğanın ya da insanın tahrip ettiği kent dokusunun kente kazandırılmasında temel rol oynamaktadır.

Kentsel yenileme; zaman içerisinde yıpranan, köhneyen, yasadışı/sağlıksız gelişen veya potansiyel arsa değeri üstyapı değerinin üzerinde seyrederek değerlendirilmeyi bekleyen, yoksulluğun hüküm sürdüğü kent dokusunun, altyapısının ekonomik ve sosyal programlar ile oluşturulup beslendiği bir stratejik yaklaşım içinde, günün sosyo ekonomik ve fiziksel şartlarına uygun olarak değiştirilmesi, geliştirilmesi, yeniden canlandırılması, yeniden üretilmesi eylemi olarak tanımlanmaktadır (Özden, 2008: 44).

Kentsel yenileme ve yenilenme kavramı ülkenin bulunduğu sosyo-ekonomik kesite ve kalkınma düzeyine bağlı olarak birçok şekilde ortaya çıkabilmektedir. Değer, fonksiyon ve nitelik kaybına uğrayan kent dokularının; zamanın getirdiği yenilikler ve gereksinimler altında yeniden yorumlanarak sosyoekonomik ve fiziksel faktörlerin neden olduğu çöküntülerden kurtarılması, mekânın yeniden üretilip, örgütlenmesi kentsel yenileme olgusunu ortaya çıkarmıştır.

Zamanın getirdiği birçok imkân ve yenilik doğrultusunda hızla gelişen, yoğunlaşan ve kültürel açıdan zenginleşen büyük kentlerde, mevcut potansiyeli değerlendirerek tahrip olan, eskiyen alanları yeni fonksiyonlarla zenginleştirip kazanmak ve sosyokültürel ekonomik açılardan canlanmalarını ve gelişmelerini sağlamak bu kentlerin dokularının korunarak yeniden hayata gelmelerini sağlayacaktır.

Kentsel yenileme koruma amaçlı ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda genelde tarihi veya doğal değeri olan alanlara uygulanmaktadır. Tarihi yapılar ve doğal unsurlar içeren alanlar genelde toplumların kültürünü, toplumsal değerlerini ve geçmişlerini yansıtmaktadır. Hızlı gelişen toplumlarda kentleşme olarak adlandırılan değişim bu tür alanların zarar görebilmesine sebep olmaktadır. Korumadaki asıl amaç bu tür yapı ve alanların dış faktörlerden gördüğü zararları minimuma indirmek ve bu alanların hem sosyal hem kültürel hem de ekonomik hayata faydalı hale getirilmesini sağlamaktır (Polat ve Dostoğlu, 2007: 63-65).

Kentsel yenileme, yapıldığı alanlardaki fiziksel değişiklikler ve bütünleşmiş edilen yeni fonksiyonlarla bu alanlarda yaşamını sürdüren insanların hayatlarına da büyük oranda tesir edeceğinden insan katılımının en fazla olabileceği ve olması da en gerekli olan planlama türlerinden biridir. Hâlihazırda kent yenilemesinin amaçları da insanların yaşam standartlarını yükseltmeyi, mekânsal ve toplumsal sorunları azaltmayı ve hatta bunlara çözüm getirmeyi kapsamaktadır. Yenilemede temel gaye yenilenmenin

yapılacağı bölgelerdeki insanları başka alanlara gitmeye zorlamak değil, onları bu sürecin bir parçası haline getirerek kazanmaktır. Gelişmiş ekonomilerde akıllı büyümenin bir parçası olarak kentsel yenileme şehre dönüş kavramıyla bütünleştirilerek; şehir merkezini canlandırmak, rekabeti arttırarak faaliyeti ve kaliteyi geliştirmek, nitelicyi girişimlerin yanında niceliksel ihtiyaçlarla uyumlu bir ortam oluşturmak asıl amaç haline gelmiştir.

1.8.4. Kentsel Yenileşme

Kentsel dönüşüm uygulamalarında kentsel koruma, kentsel iyileştirme, kentsel yenileme yöntemlerinin kullanılması ile ortaya çıkan sonuçlar neticesinde; kentlerde kimlik kaybı, tek tip haline gelen kentler gibi bazı eksikliklerin ortaya çıktığı görülmüştür. Bu olumsuz sonuçların belirginleşmeye başlaması ile yeni bir kentsel dönüşüm uygulama yöntemi oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmış ve “*kentsel yenileşme*” yönteminin temelleri atılmaya başlanmıştır (Demirkıran, 2008: 41).

Kentsel yenileşme, geniş kapsamlı bir vizyonu ve çözümleyici odağı olan; sosyal, ekonomik, fiziksel ve çevreyle ilgili nitelik ve etkileşimlerin doğrultusunda ortaya çıkmış eylemler bütünü olarak tanımlanabilir. Bu bütünde hâkim olan faktörler çözüm odaklı olmasının yanında iyileşme ve gelişmeyi bütünsel olarak değerlendirmesidir.

Kentsel yenileşme sürecinde; sosyal, ekonomik ve fiziksel yenileşme çalışmalarıyla ilişkili tüm faktörler özenle irdelenmek ve incelenmek zorundadır ve bu sürecin ilk ayağını oluşturur. Toplumsal gerilimler, mahrumiyet seviyesi, toplumsal ve fiziksel kapasite, etnik farklılıklar, istihdam, ekonomik yapı, çevre kaynakları, atık kontrolü, kirlilik gibi birçok toplumsal ve mekânsal parametre detaylı analiz gerektiren alanlar olarak bu süreçte dikkat çekmektedir.

Kentsel yenileşme, zamanın yıpratdığı, tahrip ettiği, eskittiği, terk edilmeye mahkûm bıraktığı, ya da insanların vazgeçtiği, yok ettiği kent kumaşının güncelleştirilmiş araçlarla sosyal, ekonomik ve fiziksel boyutlar ışığında dönüştürülüp, değiştirilmesi, iyileştirilip, yeniden canlandırılması ve tekrar kazanılması olarak açıklanabilir. Kentsel yenileşmeyi diğer dönüşüm planlamalarından ayıran özellik ise; uzun ömürlü amaca yönelik bir yaklaşım sergilemesi, sorunların çözümlerine odaklanması, halk ve yönetim kesiminin ortak paydada buluşmasını sağlayıp katılımını arttırmaya çalışmasıdır.

1.8.5. Kentsel Yeniden Canlandırma

Kentsel yeniden canlandırma, kentsel revitalizasyon ve güçlendirme olarak kullanılmaktadır. Kentsel çöküntü bölgelerinde fiziksel mekânın elverdiği derecede gerekli iyileştirme ve yenileme politikalarının planlanması eşliğinde fiziki standart ve toplumsal hayat koşullarını yükseltmek, güçlendirmek ve iyileştirmek amaçlanır.

Bu uygulama da genelde koruma gibi doğal ve tarihi dokusu olan yapı ve alanlara uygulanmaktadır. Bunun yapılmasındaki asıl amaç kente katkısı olan bu yapı ve alanların ekonomik canlılıklarını yeniden kazandırarak ülke turizmi ve ekonomisine doğrudan katkı sağlamaktır. Kentleşme yüzünden eski büyüsunü kaybetmiş tarihi binalar veya çevresi kentleşme etkisiyle kapatılmış olan doğal alanlar kentsel dönüşüm kapsamında tekrar göz önüne getirilerek ekonomiye katkı sağlaması amaçlanmaktadır (Saraç, 2014: 21).

Kentsel yeniden canlandırma kent bölgesindeki mekanik sağlıksız hale getirme ve yasallaştırılmadan sonra tahrip olan ekonomik hayat ve faaliyetlerin canlandırılması amaçlandığında uygulanmalıdır. Bu uygulama bir önceki dönemden kalan sosyal politikaları ekarte ederek ekonomiyi yeniden canlandırmayı hedeflediğinden; yerel yönetimlere merkezi yönetimden gelen yardımların azalması durumunda oluşan akut ekonomik problemlerle başa çıkma olanağı sağlamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ALGISI

2.1. YAŞAM KALİTESİ KAVRAMI

Platon'un "Devlet", Aristo'nun "Nikomakhos'a Etik" isimli eserleri yaşam kalitesi etrafındaki tartışmaların bugün olduğu gibi antik dönemde de varlığına işaret etmektedir (Boylu Aydın ve Paçacıoğlu, 2016: 138). Bireylerin zaman içerisinde değişen öncelikleri yaşam kalitesine olan yaklaşımlarını da etkileyebilmiştir. Özellikle sanayileşme ve sonrasında görülen toplumsal yapıdaki değişim ve gelişim kavramının tanımlanmasına ve iyileştirilmesine yönelik çalışmaları evrensel bir hedefe dönüştürmüştür.

Yaşam kalitesi, insan ihtiyaçlarının ne kadar iyi karşılandığını, bireylerin ya da grupların çeşitli yaşam alanlarından algıladıkları memnuniyet düzeyi veya memnuniyetsizlik durumu olarak tanımlanmaktadır (Costanza ve diğ., 2007: 268). Bu memnuniyet durumu, kimine göre eğitim, sağlık, ekonomik, güvenlik gibi unsurlarla ifade edilirken, kimine göre ise algılanan değer, para, iş doyumu gibi farklı anlamlarla ifade edilmektedir (Das, 2008: 298). Bu kapsamda genel anlamıyla yaşam kalitesi; gerek bireysel gerekse toplumsal açıdan yaşamın genel durumunu ifade etmektedir.

20. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle yaşam kalitesi ile ilgili araştırmalar hız kazanmış ve birçok disiplin alanının ilgi odağı haline gelmiştir (Lambiri, Biagi ve Royuela, 2007: 2). Psikoloji, tıp, ekonomi, sosyoloji, şehir planlaması, kentsel yaşam, çevre bilimleri gibi birçok disiplin alanı 'yaşam kalitesi' olgusuna kendi bakış açısı çerçevesinde farklı tanımlar yüklemiştir (Arifwidodo ve Perera, 2011:160). Hem fen bilimlerinin hem de sosyal bilimlerin araştırma konusu olan yaşam kalitesi kavramı, 21. yüzyılda uluslararası antlaşmalarda ve çalışmalarda kavramsal boyutuyla kendini göstermektedir (Royuela, Romaní ve Artís, 2009: 423).

Bu kapsamda yaşam kalitesi kavramına ilişkin olarak literatürde pek çok tanım yapılmıştır. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

Dünya Sağlık Örgütü (WHO, QOL Group 1993), yaşam kalitesini; bireylerin, hayat içerisindeki durumları, ait oldukları kültürel ve değerler sistemi, hedefleri, beklentileri,

standartları kısaca yaşamı algılama ve değerlendirme biçimi olarak tanımlamaktadır (Van Kamp ve diğ., 2003: 7).

Bhatti ve arkadaşları yaşam kalitesini; bir bölgedeki bireylerin sosyal refahı ve yaşam memnuniyetinin bir ölçütü olarak tanımlamaktadır (Bhatti ve diğ., 2017: 1193).

Szalai (1980), yaşam kalitesini mükemmellik derecesi ya da yaşamın tatmin edici karakteri olarak tanımlamakta; bir insanın varoluş halini, yaşamdan duyduğu memnuniyeti yaşama kalitesi ile ilişkilendirmekte ve yaşam kalitesini nesnel olgular ile bireyin öznel algı ve değerlendirmesiyle şekillendiğini ifade etmektedir (Van Kamp ve diğ., 2003: 7).

Kavram olarak yaşam kalitesi, farklı bileşenlerin bir araya gelmesi sonucu oluşan, farklı disiplinlere göre değişik bağlamlarda ele alınabilen, evrensel bir tanımının olmadığı bir kavramdır (Gür, 2014: 45).

Veenhoven (2000), ise yaşam kalitesi kavramını aşağıda görülen matristeki gibi tanımlanmaktadır.

Tablo 2.1. Dörtlü Yaşam Kalitesi

	Dış Kalite	İç Kalite
Yaşam Fırsatları	Yaşanabilir Çevre	Bireyin Yaşayabilirliği
Yaşam Sonuçları	Yaşamın Yararı	Yaşamın Takdiri

Kaynak: (Veenhoven, 2000: 6).

Bu yaklaşımda yer alan başlıklar kısaca özetlenecek olursa:

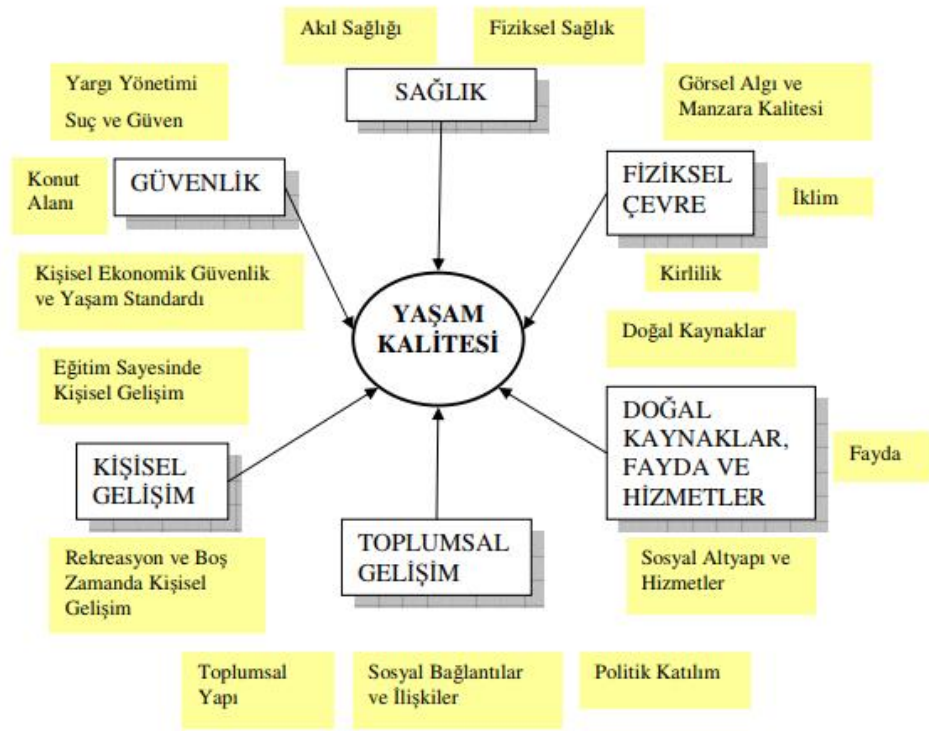
- Yaşanabilir Çevre: İyi yaşam koşullarını, çevrenin yaşanabilirliğini, ekolojik çevreyi,
- Bireyin Yaşayabilirliği: Bireyin akıl sağlığı, bilgi, yetenek, fiziksel sağlığı, yaşam sırasında ortaya çıkan problemlerle başa çıkabilme,
- Yaşamın Yararı: İyi ahlaklı olma, iyi bir vatandaş olma,
- Yaşamın Takdiri: Yaşam tatmini, öznel refah, takdir edilme olarak özetlenebilir.

Yukarıda verilen tanımlar birleştirildiğinde yaşam kalitesi kavramıyla ilgili olarak:

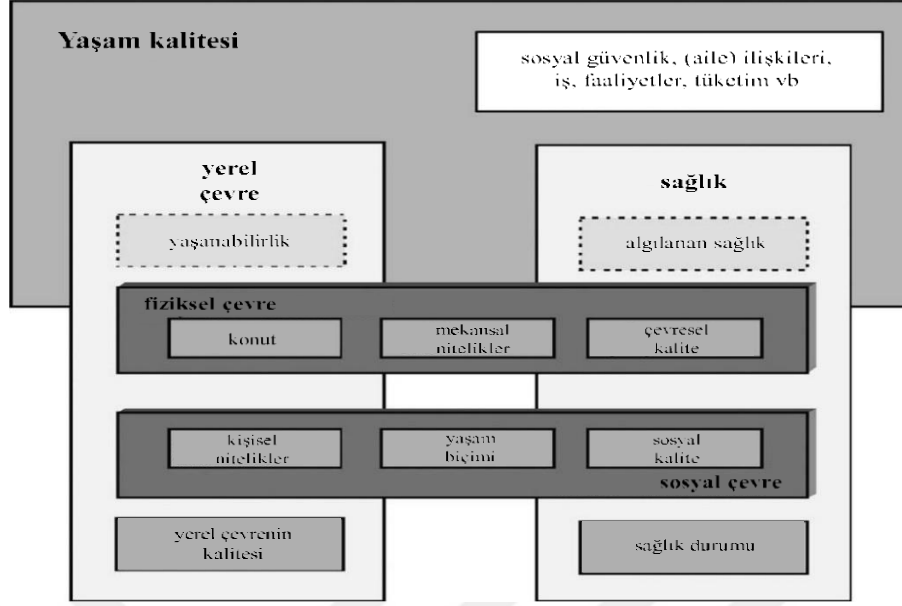

- Yaşam kalitesinin tanımı ve anlamı üzerinde görüş birliği sağlanamadığı, dolayısıyla çok boyutlu bir kavram olduğu,
- Yaşam kalitesinin sadece ekonomik verilerle açıklanabilen bir kavram olmadığı,
- Kavramın ele alındığı bağlama göre bazı durumlarda ekonomik esenliği, bazı durumlarda ise mutluluğu ifade ettiği,
- Bireylerin hayat standartları, kültürel değerleri, fizyolojik durumları yaşam kalitesinin şekillenmesinde önemli birer etken olduğu,
- Yaşam kalitesinin nesnel gerçeklik ve öznel algıya dayalı olduğu söylenebilir.

Kamp ve diğ. (2003), yaşam kalitesiyle ilgili yapmış oldukları literatür çalışmasında, yaşam kalitesinin bileşenleri ve temel elemanlarının sınıflandırıldığı Şekil 2.1 ve 2.2 üzerinden kavramın tanımlamasını yapmaktadırlar.

Şekil 2.1. Yaşam Kalitesi Bileşenleri

Kaynak: (Van Kamp ve diğ., 2003: 12).

Şekil 2.2. Yaşam Kalitesinin Temel Elemanları

Yaşam kalitesi kavramı üzerine yapılan tanımların ortak yönü; bireyin hayatına ilişkin nesnel değişkenlerle birlikte bireyin kendi algılaması doğrultusunda şekillenen öznel değişkenlere bağlı olarak gelişen çok boyutluluk ifadeleridir. Burada yaşam kalitesi kavramının temelinde hem nesnel hem de öznel olmak üzere iki farklı boyutla yaklaşıldığı görülmektedir. Birinci boyut; yaşam kalitesi kavramının bireyin hayatına ilişkin nesnel değişkenleri, ikincisi ise bireyin çevresindeki objektif değişkenlerle şekillenen algıya dayalı öznel değişkenleri içermektedir (Yaylı ve Ökde, 2019: 304).

Yaşam kalitesinin kavramsal ve kuramsal çerçevesi, Abraham H. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramından bağımsız düşünülemez. Bunun nedeni ise; yaşam kalitesi alanında yaşanan politik arayışlar bireylerin yaşamında yer alan ihtiyaçların önem kazanmaya başlaması dolayısıyla Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramının yaşam kalitesinin kavramsallaştırılmasında ve hoşnutluğun ölçülmesinde büyük rol oynamasıdır (Tekeli ve diğ., 2002: 11). Bu kapsamda, yaşam kalitesinin ölçülmesine bir dayanak oluşturan ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı, insan hayatının sürdürülmesi ve yerine getirilmesi gereken görevler için beşli bir kademelenme önermektedir. Bu gereksinimler, fizyolojik gereksinimler (besin, hava, su, barınak vb.), güvenlik gereksinimi (emniyet, korunma vb.), sosyal gereksinimler (sosyalleşme, grup aidiyeti hissi vb.), saygınlık gereksinimi

(toplumsal statü, saygınlık vb.) ve gerçekleştirme gereksinimi (kişisel gelişim ve hedeflerin gerçekleşmesi vb.) şeklinde sıralanmaktadır (Koesel, 2004: 6).

Modern yaşamın gelişimi, toplumların çağdaşlaşmasıyla birlikte gündeme gelen yaşam kalitesi kavramı, çoğu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Araştırmalar gelir seviyesi, teknolojik gelişmeler ve maddi zenginliğin tek başına yaşam kalitesinin bir göstergesi olmadığını hatta mekânsal, toplumsal, sosyal, politik ve çevresel faktörlerin yaşam kalitesinde etkili olduğunu göstermektedir (Pacione, 2003: 19). Dünyayı algılama biçimi, kültür ve mekân farklılığı, bireysel alışkanlıklar, bilgi ve tecrübeye göre değişebilmektedir. Bireyin içinde yaşadığı sosyal çevre, aile, toplum, yaşam kalitesine yönelik düşüncelerini etkileyebilmektedir. Bütün bu faktörler ele alındığında bireylerin geçmişte yaşadığı tecrübeler, toplumsal hafıza yaşam kalitesinin şekillenmesinde de önemli rol oynamaktadır (Massam, 2002: 142). Bu doğrultuda yaşam kalitesini belirleyen etkenlerin evrensel olmadığı hatta toplumsal ya da bireysel olarak farklılık gösterdiği ifade edilebilmektedir (Koyuncu, 2011: 12).

Literatürde en çok ele alınan konulardan biri de yaşam kalitesinin mekansal boyutu içerisinde; kent, bölge, mahalle veya konut ölçeğindeki araştırmalardır. İlk olarak Harvey Perloff’ın “The Quality of the Urban Environment” isimli çalışmasında yaşam kalitesinin mekansal boyutuna değinmiş, bir kentsel alandaki bireylerin yaşam kalitesinin doğal ve yapısal çevrenin karşılıklı ilişkisiyle belirlendiğini vurgulamıştır (İnan, 2018: 13).

Yaşam kalitesi, nüfus hareketleri ve bölgesel ekonomik gelişme üzerinde önemli etkilere sahiptir. Özellikle Amerika’da yapılan araştırmalar, kırsal alandan kentlere doğru yaşanan göçün 1990’lardan sonra yön değiştirip büyük kentlerden küçük yerleşimlere doğru kaydığını göstermektedir. Bunun en önemli sebeplerinin de iyi yaşam koşullarının olması, kent hizmetleri, iş olanakları, rekreasyon ve diğer olanaklara erişimin kolaylığı ve kültürel aktiviteler gibi yaşam kalitesi etmeleri olduğu belirtilmiştir (Okumuş, 2014: 6).

Yaşam kalitesinin mekansal boyutu üzerinde yapılan araştırmalar kentsel yaşam kalitesi kavramının doğuşuna yol açmıştır. Özetle yaşam kalitesi, insanın ve toplumun gelişmesini etkileyen unsurların birbirleriyle olan etkileşiminin ürünü olarak görülmektedir. Kentsel yaşam kalitesi ise, ekonomik, toplumsal ve mekânsal olarak tanımlanan kent alanlarının; ulaşım, kentsel altyapı, iletişim, konut gibi hizmetlerin,

önceden belirlenen standartların üstünde olması olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda kentsel yaşam kalitesi, fiziksel ve duygusal faktörlerin yanında, kenti kent yapan tüm faktörlerin oluşturduğu bir yaşam biçimi olarak görülmektedir (Üçer, 2009: 2-3). Bireylerin, eğitim, sağlık, güvenlik, doğal çevre, konut gibi alanlardan duydukları memnuniyet derecesi yaşam kalitesini, kentsel mekânlarda yaşam alanlarının düzenlenmesi için yapılan çeşitli kentsel hizmetler ise, yaşam kalitesinin genel bir belirleyicisi olduğu söylenebilir.

2.2. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ALGISI KAVRAMI

Değişen yaşam koşulları, bireylerin sosyal ve ekonomik durumlarında meydana gelen değişimler yaşam kalitesini ve yaşam alanlarını doğrudan etkileyebilmektedir. Hızlı nüfus artışı, sosyal, ekonomik, çevresel, kültürel koşullar, göç, plansız kentleşme gibi sorunlar kentleri ve kentliyi birçok açıdan etkileyerek, kentsel yaşam kalitesinin düşmesine sebep olmaktadır (Yaylı ve Ökde, 2019: 303).

Kentler, tarih boyunca yaşanan tüm süreçlerden etkilenen ve içinde yaşayan toplumu etkileyen mekanlar olarak ele alınmaktadır (Yaylı ve Ökde, 2019: 299). Ülkemizde uzun yıllar dinamizmin kontrolsüz oluşu, mekanların fiziksel kalitesi, donatı alanlarının yetersizliği, kentsel yaşamın istenilen düzeyde gelişmesine izin vermemiştir. Nitekim kentsel hizmetlerin ihtiyaçlara cevap verememesi, kentsel yaşamdan memnun olmayan bireylere neden olmaktadır (Öztürk ve Özdemir, 2013: 109).

Geray, kentsel yaşam kalitesini dar ve geniş anlam olmak üzere iki şekilde tanımlamaktadır. Dar anlamıyla kentsel yaşam kalitesi; ekonomik, toplumsal, mekansal olarak kent özelliği taşıyan alanlarda, ulaşım, altyapı, çevre kirliliği, güvenlik gibi hizmetlerin, yasaların belirlediği kurum veya kuruluşlar tarafından sağlanması ya da yasalar çerçevesinde belirlenen standartların üzerine çıkma durumu olarak tanımlanmaktadır. Kentsel yaşam kalitesi geniş anlamıyla; kültürel, siyasal, toplumsal süreçleri içermektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, hizmetlerin belirli standartlar çerçevesinde sunulması ve sunulan bu hizmetlerin tüm kent sakinleri tarafından eşit, dengeli ve gereksinimleri oranında yararlanılmasıdır (Geray, 1998: 327).

Kentsel yaşam kalitesi; toplum, ekonomi ve çevre ekseninde, yaşam kalitesi ve çevre kalitesinin karşılıklı etkileşiminde gerçekleşen nesnel ve öznel değerlendirme

ölçütleri ile ifade edilebilen bir kavramdır. Kentsel yaşam kalitesinin öznel bileşenleri algıya dayalı sağlık, huzur, güvenlik gibi değerleri oluştururken, çevresel, ekonomik, sosyal donatı alanları ise somut değerleri yani nesnel bileşenleri oluşturmaktadır. (Emür ve Onsekiz, 2007: 367).

Yeniokatan (2006), kentsel yaşam kalitesini; kenteki ekonomik canlılık, kültürel aktiviteler, mekan hissi, sağlık, spor, eğitim, çocuk bakımı gibi hizmetlere kolay erişim, toplumsal örgütlülük, sürdürülebilir bir çevre, güvenlik gibi temel faktörlerin algılanmasıyla ortaya çıkan nesnel durumların öznel değerlendirilmesi olarak tanımlamaktadır (Yeniokatan, 2006: 35).

Baycan Levent ve Nijkamp, kentsel yaşam kalitesini, toplumun ihtiyaçlarını karşılayan performans düzeyi, kentsel yaşamdan duyulan memnuniyet düzeyi olarak tanımlamaktadır (Levent Baycan ve Nijkamp, 2006: 269).

Kentsel yaşam kalitesi, toplumsal, ekonomik ve mekansal özellikler açısından kent olarak tanımlanan yerlerde; iletişim, kentsel alt yapı, ulaşım, konut gibi temel hizmetlerin sunulma düzeyinin, asgari standartların üstünde olması olarak tanımlanmaktadır (İnan, 2018: 21).

Kentsel yaşam kalitesi, yerleşim yerinden duyulan memnuniyet, erişilebilirlik, yeşil alan, rekreasyon faaliyetleri, toplu taşıma gibi çevresel nitelikler, gürültü seviyesi, trafik yoğunluğu, cadde ve sokakların bakımı gibi fiziksel niteliklerin tamamı tarafından belirlenmektedir (Özhekim, 2016: 6).

Yukarıda verilen tanımlar ışığında kentsel yaşam kalitesi; konut, ulaşım, altyapı, kentsel olanaklar, ekonomik, sosyal ve çevresel yaşam kalitesi gibi belirli hizmetlerin sağlanmasının yanında bireylerde aidiyet ve memnuniyet duygusu olarak tanımlanabilir.

Kentsel yaşam kalitesi, yaşam kalitesinin bir göstergesidir. Bunun sağlanabilmesi için de sağlıklı bir kent yapısının hedeflenmesi, kültürel, çevresel, ekonomik, siyasi ihtiyaçların karşılanması ayrıca bunların birer hak olarak kabul edilmesi, geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. Kentsel yaşam kalitesi, çağdaş kent ve çevre standartlarının bir kente sağlanmasının yanında, kente yeni nüfus gruplarını çekmede önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca basın yayın organları kullanılarak şehrin doğal güzellikleri fiziksel yapısı ve sosyo kültürel özellikleri tanıtılarak, kentin markalaşması sağlanacaktır. Böylece çok uluslu şirketlerin yatırımlarını çeken kentler, ulaşım, güvenlik hizmetleri,

kaliteli alt yapı, nitelikli insan gücü ve ekonomik kalkınmayı sağlayacak teknolojik birikimi sağlama yarışı içine girecektir (Atik, 2014: 40).

Kente ait değerler ışığında kentsel yaşam kalitesini oluşturan bazı bileşenler vardır. Bunlar; fiziki çevre kalitesi, sosyal çevre kalitesi ve ekonomik çevre kalitesidir. Fiziki çevre kalitesi bileşeni, sosyo-kültürel aktiviteler, doğal ve tarihi değerlerin korunması, ulaşım ağı (erişebilirlik, ulaşım türü, toplu taşıma, altyapı, iletişim), rekreasyon alanlarının varlığı, konut ve yaşam çevresinin planlı olması gibi özellikleri tanımlamaktadır. Sosyal çevre kalitesi bileşeni; eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, yaşam biçimi gibi özellikleri tanımlar. Ekonomik çevre kalitesi bileşeni ise; alım gücü, yaşam maliyeti gibi özellikleri tanımlamaktadır (Van Kamp ve diğ., 2003: 7).

Kentsel yaşam kalitesi, mimarların, kent plancıların, yerel yönetim ile çevre sorunlarıyla ilgilenen uzmanlar tarafından geliştirilen bir kavramdır (Koçak, 2009: 143). Bu kapsamda kentsel yaşam kalitesi hem kamu yönetiminin hemde şehir planlama, mühendislik, sosyoloji, psikoloji ve çevre bilimleri gibi pek çok bilim dalının çalışma alanına girmektedir. Kentsel yaşam kalitesi kavramının disiplinler arası bir kavram olmasının nedeni, yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik kavramları ile yakından ilgili olmasıdır. Yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik kavramları kendi içlerinde karıştırılsa da farklı boyutları oluşturmaktadır ve bu kavramlar daha çok çevre odaklıyken, kentsel yaşam kalitesi ise insan odaklıdır. Ayrıca sürdürülebilirlik gelecek ile ilgili bir kavram iken kentsel yaşam kalitesi gelecekte çok günümüzle ilgilenmektedir. Sonuç olarak, yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik kavramları kentsel yaşam kalitesinin bütüncül ve tamamlayıcı niteliğini ortaya çıkarmaktadır (Koyuncu, 2011: 18).

2.2.1. Yaşanabilirlik

Nüfus artışı ve beraberinde getirdiği hızlı kentleşme insanların yaşam kalitesinde önemli değişimler meydana getirmektedir. Sağlıksız ve çarpık kentleşme, doğal kaynakların sorumsuzca tüketilmesi, sosyal dengede görülen eşitsizlik, trafik sorunu, yetersiz konut ve iş sahasının yapılamayışı gibi sorunlar çağdaş kent anlayışının önüne geçmekte ve yaşanması zor, kaliteyi düşüren kentleri ortaya çıkarmaktadır. Toplumsal dışlanma, içme suyu temini, altyapı hizmetlerinin eksikliği, artan yoksulluk, işsizlik, kaynak yetersizliği, güvenlik, gürültü, şiddet gibi sorunlar kentsel yaşam kalitesinin

sağlanmasında önemli tehdit unsurlarıdır. Bu bağlamda kentlerde kalitenin sağlanabilmesi için “yaşanabilirlik” kavramı göz önünde bulundurularak hareket edilmelidir.

Terimsel olarak kentsel yaşanabilirlik, yeni bir olgu olmamakla birlikte 1960’lardan bu yana akademik literatürde ve uluslararası medyada yer almaktadır. Yaşanabilirlik algısı, kişilerin ihtiyaç ve refah düzeylerine, kültür ve yaşanan coğrafyaya göre değişkenlik göstermektedir. Kentsel yaşanabilirliğin kişilerin algıları ve yaşadıkları çevreye ait tecrübelerinin bileşimi olduğunu benimseyen birçok araştırmacı bulunmaktadır. Bu değişkenlik ve göreceli yapıya rağmen, ekonomik fırsatlar, sosyo-kültürel aktiviteler, mekan algısı, eğitim, sağlık, spor gibi kamu hizmetlerinin erişilebilirliği, yeşil alan ve rekreasyon hizmetlerinin varlığı, güvenlik gibi unsurlar yaşanabilirlik araştırmalarında genel kabul gören altlıkları oluşturmaktadır (www.skb.gov.tr, 2018: 54).

Günümüzde yaşanabilirlik kavramı; eğitim, ulaşım, sağlık, çevre kalitesi gibi kriterler ile ele alınmaktadır. Bu doğrultuda yaşanabilirlik göstergeleri, bireylerin zaruri olan ihtiyaçlarının yanısıra; mutlu hayatın erişiminde etkili olan unsurların bir araya toplanabilmesidir (Henden Şolt, 2017: 498).

Parlak, yaşanabilirliği; kentin bireylerin yaşamasına elverişli tüm şartların değerlendirilmesi ve ölçülmesine yönelik parametreler bütünü olarak tanımlamaktadır (Henden Şolt, 2017: 497).

Keyman, yaşanabilirlik ya da yaşanabilir kent; sokaklarından sağlık merkezlerine, üniversitelerinden hastanelerine kadar o kentin fiziksel altyapısının yaşanabilir olması, standartların yüksek olması tanımını yapmıştır (Keyman, 2016: 20).

Kevin Lynch (1981), “Şehir merkezlerini yaşanabilir kılan nedir?” sorusuna performansın beş boyutuyla (canlılık, duyu, uyum, erişim ve kontrol) cevap vermiştir (Balsas, 2004: 103).

Yaşanabilirlik, özellikle yerleşim bölgelerinde sürdürülebilir kentsel çevrenin önemli bir bileşenidir (Norouzian-Maleki ve diğ., 2018: 8). Bu kapsamda yaşanabilirlik, bireyin yaşam kalitesine ve refahına katkıda bulunan kentsel konumun (ev, mahalle, şehir) mekana dayalı niteliklerini kapsamaktadır (Newton, 2012: 83).

Dünya Bankası'nın Kentsel Çevre Raporunda yaşanabilirlik şu şekilde tanımlanmıştır: “Yaşanabilir kent, sağlıklı ve onurlu yaşanan bir çevredir. Kentleri onurlu yaşanabilir kılmak ise çevresel bozulmanın kaynaklarını ortaya çıkarmak, kent yoksulları için temel çevre ve barınma hizmetlerine ulaşılabilirliği kolaylaştırmak ve çevresel tehlikelerden etkilenme oranını düşürmektir”(Worldbank, 2018). Dünya Bankası, yaşanabilirliğin çevresel boyutuna ağırlık vererek; barınma, yoksulluk gibi kavramlara değinmiştir. Bu bağlamda, kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesinde sağlıklı bir çevrenin tek başına yeterli olmadığını, sosyo-kültürel, siyasal, ekonomi ve insan faktörlerinin göz ardı edilmemesi gerektiği vurgulanmıştır.

Yukarıda verilen tanımlar ışığında yaşanabilirlik kavramı, yaşam kalitesine katkıda bulunan, refahı destekleyen, algıya dayalı, erişilebilirliğin sağlandığı kısaca bir şehrin insana sunduğu olanaklar olarak tanımlanabilir.

Dünya kentleri genelinde araştırmalar yapan çeşitli kurumlar belirli kıstaslar kullanarak yaşanabilirlik indeksleri oluşturmuştur. Bu araştırmaların kentsel yaşam kalitesini ölçmede kullandıkları ölçütler incelendiğinde temelde; sosyal çevre, politik çevre, eğitim, sağlık, fiziksel ve kültürel çevre kalitesi, erişilebilirlik, kamusal hizmetlerin kalitesi gibi ana başlıkların ortak kullanıldığı görülmektedir (Henden Şolt, 2017: 73).

Kentler, mekan ve insan etkileşiminin farklı açılardan ele alındığı yaşam alanlarıdır. Yaşanabilirlik bu ilişkinin sosyal, kültürel, ekonomik, demografik, çevresel ve psikolojik anlamda yorumlanması sürecidir. Yani “ikamet edilen kentin sunduğu ne var?” sorusunun cevabının farklı kategorilerde irdelenip, nihayetinde somut ve soyut olarak elde edilen verilerin tortusu niteliğindedir. Öyleki; somut olarak herşeyin mükemmel görüldüğü kentler bazen bireyler tarafından *yaşanılabilir* olarak tanımlanmayabilir. Bunda, oradaki kentlilerin cinsiyet, yaş, engellilik durumu, kültür ve beklentilerinin etkileşimi rol oynayabilir. Dolayısıyla yaşanabilirlik, o kentin kullanıcılarının mekana yüklediği anlamın bütünleşmiş halidir (Henden Şolt, 2017: 74).

Geçmiş ile gelecek arasında köprü kuran ve gelecek nesillere sağlıklı yaşam alanları sunmayı hedefleyen yaşanabilir kentler, günümüzde sıkça adından söz ettiren sürdürülebilirlik ilkesiyle de örtüşmektedir. Sürdürülebilir kentleşmenin hedefleri ise yaşanabilirlik kriterleriyle büyük ölçüde örtüşür. Bu hedefler yaşam kalitesinin yükseltilmesi, yoksullukla mücadele, kontrollü nüfus artışı, yenilenebilir enerji

kaynaklarının kullanımı, su kaynaklarının temiz ve güvenilir olması, biyolojik çeşitliliğin korunması ve gelişmesini sağlamak, temel sağlık gereksinimlerinin karşılanması, istihdam sorunlarının çözümlenmesi, sağlıklı beslenme ve beslenme konusundaki sorunların aşılması, teknolojinin yeniden yapılanması, risklerin ortadan kaldırılması şeklinde sayılmaktadır (www.skb.gov.tr, 2018: 50). Böylece yaşanabilir kentler, sosyal ve ekonomik işlevleri güçlü, çevreye duyarlı, sağlıklı yaşam alanlarının oluşturulduğu yaşanabilir kentsel alanlar olarak ifade edilebilir.

2.2.2. Sürdürülebilirlik

Tarihi süreç içerisinde elindeki imkanları geliştirmeyi amaç edinen insanoğlu, değişen gereksinimleri doğrultusunda daha iyi bir yaşam standardı edinmek için yaşadığı çevreyi sürekli olarak değiştirmiştir. Teknolojik gelişmeyle birlikte ihtiyaçların değişmesi, hızlı nüfus artışı, ham madde kaynaklarında görülen azalış, çevre kirliliği, kaynakların savurganca kullanılması doğadaki dengenin değişmesine neden olmuş ve yaşanan bu endişe verici durum karşısında, uluslar çözüm yolunda örgütlenmeye yönelmiştir. Tam da bu noktada sürdürülebilirlik kavramı literatürde yerini almıştır.

Dünyada ve Ülkemiz’de yaşanmakta olan ekonomik, sosyal, teknoloji alanındaki gelişmeler ve küreselleşme süreci beraberinde kentlerin ülke sınırlarını aşarak birbirleriyle rekabet etmesine ve hızlı bir değişim dönüşüm yaşamalarına neden olmuştur. Nüfus artışı ve buna bağlı olarak hizmet arzı, sosyal problemler, gelir seviyesindeki artış, bireylerin yaşam kalitesine yönelik beklentilerini artırmıştır. Bu kapsamda değişimlerin farkına varılmasıyla “sürdürülebilirlik” kavramı önem kazanmıştır. Doğal kaynaklardaki azalış, yaşam şekillerinde görülen değişim sürdürülebilirliğin sadece fiziksel yönünü değil, aynı zamanda sosyal, kültürel yönünü de etkilemiştir. Çevre sorunlarının sınır tanımadan büyümeye başlaması, gözle görülen ve geri dönülemez biçimde iklimsel değişikliklerin sürdürülebilirliği tehdit eder boyuta ulaşması yine evrensel ölçüde sürdürülebilirlik kavramının sorgulanmasına zemin hazırlamıştır.

Sürdürülebilirlik kavramı ilk kez, 1982 yılında Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) tarafından kabul edilen Dünya Doğa Şartı belgesinde yer almıştır. Buna göre insanların yararlandığı ekosistem, deniz, kara, organizmalar ve atmosfer kaynaklarının en iyi sürdürülebilirliği başarabilecek şekilde yönetmeleri gerektiği ancak bunun

ekosistemin ve türlerin bütünlüğünü tehlikeye atmayacak şekilde yapılması öngörülmektedir (Tosun, 2009: 1). Sürdürülebilir gelişme kavramının bugünkü anlamıyla tanımlanması, 1987'de Dünya Çevre ve Gelişme Komisyonu tarafından İngiltere'de yayınlanan ve Brundtland Raporu olarak bilinen “*Ortak Geleceğimiz*” raporunda yapılmıştır. Raporda sürdürülebilirlik; “bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılama” olarak tanımlanmıştır (Chan ve Lee, 2008: 244). Raporda çevrenin korunmasıyla kalkınma arasında bağlantı kurularak insan ihtiyaçlarının karşılanmasında doğal kaynakların korunmasına vurgu yapılmaktadır.

Sürdürülebilirlik, İngilizcedeki “sustainability” kelimesinin, Latince’de “tutmak” anlamına gelen “tenere” kelimesinden türetildiği belirtilmektedir. Kavramın İngilizce kökü “sustain” devam etmek, sürdürmek anlamlarına gelmektedir (Aydın, 2017: 2).

Literatürde farklı bakış açılarına göre sürdürülebilirlik kavramının tanımları yapılmıştır:

Sürdürülebilirlik, Oxford Üniversitesinin sözlüğünde; “doğal kaynakların tüketilmesini önleyerek doğal dengeyi koruma, belirli bir oranı ya da seviyeyi aynen devam ettirme” şeklinde tanımlanmıştır (Oxford, 2018).

Sürdürülebilirlik; ekosistemde var olan tüm çeşitliliğin ve yenilenemez durumundaki kaynakların gelecek nesillere aktarılabilmesi için, mevcut neslin yenilenemez durumundaki kaynakları sınırlı olarak kullanması, insanın ekosistem üzerindeki olumsuz etkilerinin sistemin taşıma kapasitesinin üzerine çıkmayacak düzeyde tutulması olarak tanımlanmaktadır (Ercoşkun, 2007: 9).

UNESCO-MOST (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim, İşbirliği Örgütü-Toplumsal Dönüşüm Programı) (1996)’a göre sürdürülebilirlik; “*toplum ve doğa arasında sosyal olarak şekillenen ilişkilerin uzun vadede yaşamasının sağlanabilmesi*” olarak tanımlanmaktadır ve sürdürülebilir gelişmeyi; sürdürülebilirliği sağlayan gelişme, gelişmenin varabileceği en son nokta olarak belirlenmiştir (Çahantimur ve Yıldız, 2009: 5).

Yukarıda verilen tanımlardan yola çıkarak sürdürülebilirlik kavramının; toplum ve doğa arasındaki her türlü etkileşim ve ilişki, ekosisteminin devamlılığını ya da gelecek nesillerin yaşam kalitesini ve kentsel yaşam kalitesini etkilediği söylenebilir.

Son yirmi yıldır özellikle Avrupa Birliği kapsamındaki ülkelerde sürdürülebilirlik kavramı, kentsel yaşam kalitesi yaklaşımını belirleyen anahtar kavram olarak, çevresel, ekonomik ve toplumsal gereksinimlerin, yaşam koşullarına zarar vermeden gelecek kuşaklara aktarılmasını hedefleyen stratejik bir planlama unsuru olarak yerini almıştır. Bu kapsamda sürdürülebilirlik kavramı; içeriğinde bir çok göstergeyi taşıyan, kentsel kalitenin tanımlanması ve değerlendirilmesinde önemli parametreleri içeren, disiplinler arası ve uygulanması gereken bir yaklaşım felsefesi olarak tanımlanmaktadır (Öztürk, 2013: 24).

21. yüzyılın önemli yaşam felsefelerinden biri olan sürdürülebilirlik, çevre, sosyo-kültürel ve ekonomi üst başlıklarıyla ele alınmaktadır. İlkesel olarak Brutland raporunda tanımlanan sürdürülebilirlik kavramının kentsel gelişme bağlamı, sosyal adalet, sürdürülebilir ekonomi ve çevresel sürdürülebilirlik konularının tümünü kapsamaktadır. Bu süreçte kentler, çevre sorunlarıyla baş etmede en büyük rolü üstlenmektedir. Bu doğrultuda Avrupa Çevre Ajansı (1995), kentlerin sürdürülebilirliğini, “tüketimi en aza indirmek, kent nüfusunun sağlığını korumak, kaynaklara ve servislere kolay erişim, kültürel ve sosyal çeşitliliği artırmak” şeklinde formüle etmektedir (Eren Özbek, 2006: 95-96).

Sürdürülebilir kentleşme, sağlıksız yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi, kentsel yığılma ve aşırı nüfus artışının önlenmesi, enerji kaynaklarının etkin ve verimli kullanımı ile geri dönüşüm sistemlerinin yaygınlaştırılması, ekolojik tabanlı kentsel gelişme modellerinin geliştirilmesi, insan çevre bağlamında birlikte yaşamı esas alan, çevreye duyarlı mekansal ve işlevsel gelişme süreci olarak ifade edilmektedir (Özcan, 2016: 10).

Sürdürülebilir kentleşme yaklaşımı, kentsel gelişmenin etkilediği veya etkilendiği çevresel, sosyal ve ekonomik unsurların birbirleriyle ilişkili olduğunu ve kentin geleceğinin katılımcı süreçlerle kararlaştırılmasının gerektiği olarak ifade edilmektedir (Keskin Battal, 2012: 85).

Geenhuysan ve Nijkamp, sürdürülebilir ketlerin süreklilik içinde değişimi sağlayan, sosyo - ekonomik çıkarların çevre ve enerji ile ilgili kaygılarla uyumlu hale getirildiği kent olarak açıklamıştır (Aras Baran, 2019: 481).

Sürdürülebilir kentleşme genel olarak, sosyal, ekonomik ve çevresel olmak üzere üç boyutta ele alınmaktadır. Bu boyutların birincisi katılımı, ikincisi adil paylaşımı üçüncüsü ise, doğal kaynakların korunmasını ifade etmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilir kent yaklaşımı, insanın sosyal, ekonomik, kültürel ve politik yaşamına ilişkin her türlü olguyu kapsamına almakta ve onunla ilişki kurmaktadır. Yaşamsal faaliyetlerin gerçekleştiği kentsel mekanların, sürdürülebilirlik yaklaşımıyla ele alınması kaçınılmazdır. Diğer bir deyişle kentler, sürdürülebilirliğin inşa edilebilmesinde “ekonomik, sosyal ve çevresel” üç temel bileşeniyle aynı paralellikte ve zamanda bağlantı kuran düğüm noktaları konumundadır (Haştemoğlu ve Özgen, 2006: 70). Dolayısıyla sürdürülebilirlik kavramı; ekonomik, sosyo-kültürel ve ekolojik süreçlerin iyileştirilmesinin bir sonucu olduğu için kentsel yaşam kalitesini artırma yönünde alınan politik kararların bu unsurların tümünü kapsamaları gerekmektedir. Günümüz belediyeçilik anlayışında başarının olmazsa olmaz koşullarından biri de kentsel hizmetlerin bu yönde bir bütün olarak planlanması ve sunulmasıdır.

Avrupa Kentsel Şartı Kapsamında (1992), sürdürülebilir toplumların temelini kuran birey, kentlilerin yaşam kalitesi ve sürdürülebilir kentin kendisi için ortak ilkeler benimsenmiştir. Kentlerin fiziki yapıları, konut, kent güvenliğinin sağlanması, tarihi kentsel yapı mirası, ulaşım ve dolaşım, kentlerde çevre ve doğa, kentsel alanlardaki spor ve boş zamanları değerlendirme, sağlık, halk katılımı gibi başlıklar altında toplanan maddeler, kentsel yaşam kalitesinin bugün olduğu kadar gelecek için geçerli olan sosyo-kültürel ve mekansal bağlamına vurgu yapmaktadır (Eren Özbek, 2006: 96).

Sonuç olarak sürdürülebilir kentleşme kavramı; süreklilik içindeki değişimlere entegre, erişilebilirlik ve yaşanabilirlik ile sosyo ekonomik, fiziksel, çevresel niteliklerle iyileştirmeler sağlayan ilişkiler ağı olarak tanımlayabiliriz. İnsan yaşamının sürdürülebilirliği açısından, toplumların yaşadıkları kent mekanları bireyler için özel bir anlam içermektedir. Kentler de tıpkı bireyler gibi değişen, gelişen, biçimlenen kısaca yaşayan canlı mekanizmalardır. Bu doğrultuda bireyler gereksinimlerini kente ararken, kentler de bireyin kendisini var etmesi ve sürdürmesi için gerekli olan fırsatları ve olanakları sunabilmelidir. Bu kapsamda yukarıda verilen bilgiler ışığında sağlıklı ve sürdürülebilir bir kent yapısının oluşabilmesi için kentin yaşanabilir, çekici, çevresel, ekonomik ve fiziksel açıdan sağlıklı ortamlar sunabilmesi gerekmektedir.

2.3. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ GÖSTERGELERİ

Kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesinde kullanılacak gösterge ve ölçütler üzerinde uzlaşmaya varılamamıştır. Konuya ilişkin çok sayıda çalışma yapılmasına karşın kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesine yönelik kapsamlı bir çerçeve oluşturulamamış; ekonomik, fiziksel ve sosyal göstergelerin geliştirilmesi sağlanamamıştır. Ancak genel olarak kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesinde göstergeler ve yaklaşımlar üzerinde durulmuştur (Van Kamp ve diğ., 2003: 5). Bu kapsamda, araştırmacılar için halen bir tartışma konusu olan kentsel yaşam kalitesinin değerlendirilmesi ve ölçülmesi genel olarak; objektif ve sübjektif göstergeler ile sağlanmaktadır (Koyuncu, 2011: 26).

2.3.1. Sosyal Göstergeler

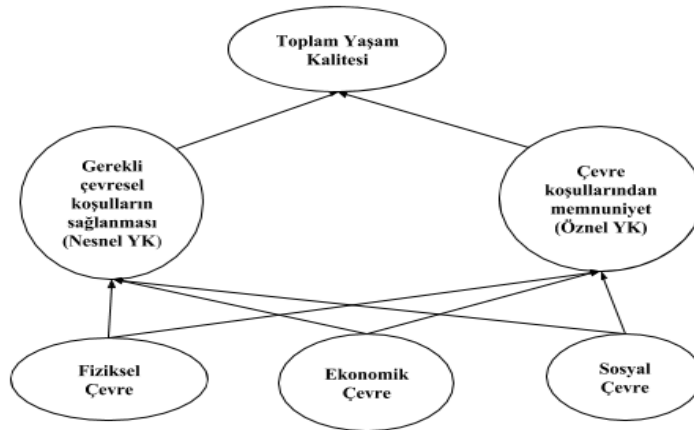
Sözlük anlamı itibariyle gösterge kavramı; *“bir durumla ilgili çeşitli aşamaları gösteren liste, icmal, bir gelişimi gösteren nicelikler veya değerler arasındaki ilişki, endeks, indeks”* olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018).

Sosyal göstergeler; belli bir coğrafi ve kültürel birimdeki bireylerin büyük ölçüde nesnel koşullarını yansıtan toplumsal ölçütlerdir. Sosyal göstergelerin özelliği incelendiğinde, bireylerin çevreye ilişkin sübjektif algılarından ziyade rakamsal değerler ile oranlara dayandığı görülmektedir. BM tarafından; önemli sosyal koşulların yansımada kullanılabilen ve bu koşulların değerlendirilmesi, geliştirilmesi sürecini kolaylaştıran istatistikler olarak tanımlanan sosyal göstergelerin iki temel işlevi yerine getirdiği görülmektedir. Birincisi toplumsal yapıda meydana gelen değişim ve bunun izlenmesi, ikincisi ise hem bireysel hem de toplumsal refah ve mutluluğun ölçülmesidir (Sapancalı, 2009: 38-39).

Kentsel yaşam kalitesi göstergeleri, kentsel politikanın geliştirilmesi ve uygulanmasında karar vericilere bilgiyi iletmede bir “araç” olmaktadır. Bu doğrultuda kentsel yaşam kalitesinin geliştirilmesine yönelik politika geliştirme süreçlerinde temelde ihtiyaç duyulan husus kenteki nüfus, altyapı, doğal ve yapılı çevreye ilişkin mevcut durumu ortaya koyacak göstergelerdir. Bu nedenle mevcut politikalarda değişiklik veya yeni politikalar gerekli olduğunda anahtar gelişme problemlerin tanımlanmasıdır. Tanımlanan problemlerin önem/öncelik sırasına göre sıralanması, yeni politikaların

geliştirilmesi, politika hedefleri doğrultusunda sürecin izlenmesi özete girdi ve geri beslemenin sağlanması amaçlamaktadır (İnan, 2018; Üçer, 2009).

Kentlerdeki kentsel yaşam kalitesinin ölçümü ve değerlendirilmesinde araç olarak kullanılan göstergeler, farklı yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu doğrultuda literatürde üç önemli yaklaşım biçimi göze çarpmaktadır (Okumuş, 2014: 8). Bunların ilki, insanın içinde yaşadığı çevreyi tanımlayan objektif göstergeler, ikincisi ise insanın yaşadığı bu çevreyi algılama biçimi olan sübjektif göstergelerdir (Pacione, 2003: 21). Üçüncü yaklaşım ise hem objektif hem de sübjektif göstergeleri bir araya getiren yaklaşım biçimidir. Şekil 2.3’de ekonomik, sosyal ve fiziksel çevreye ilişkin objektif veriler kendi içerisinde; bireylerin memnuniyet, algı derecesini belirleyen sübjektif veriler kendi içerisinde değerlendirildikten sonra; ikisinin birbirleriyle çarpılması sonucu kentlerin yaşam kalitesi seviyesi ortaya konmaktadır.

Kaynak: (Das, 2008: 301).

Şekil 2.3. Toplam Kentsel Yaşam Kalitesinin Bileşenleri

Kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesi konusunda Amerikan ve İskandinav yaklaşımları karşıt iki konumda yer almaktadır. Amerikan yaklaşımı yaşam koşullarının bireyler tarafından değerlendirilmesini esas alırken; İskandinav yaklaşımları ise objektif ölçülebilir yaşam koşullarına odaklanmaktadır. WHO'nun yaşam kalitesi Amerikan görüşünü yansıtırken, BM'nin insani gelişme raporlarında öngördüğü yaklaşım İskandinav yaklaşımına yakındır (İnan, 2018: 25).

Genel olarak kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesine ilişkin yapılan çalışmalarda objektif göstergeler kadar sübjektif göstergelerin bir arada kullanılmasının doğru

sonuçlara ulaşmada faydalı olacağı iddia edilmektedir (Okumuş, 2014: 9). Sonuç olarak kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesi hususunda evrensel olarak hangi göstergenin kullanılacağı henüz netlik kazanmadığı söylenebilir. Bunun nedenleri arasında gösterge değerinin toplumdan topluma ya da ülkelerin gelişme seviyesine göre değişebildiği söylenebilir.

2.3.2. Objektif ve Sübjektif Göstergeler

‘Objektif göstergeler’, bireysel alan dışında seyreden günlük yaşama ilişkin bileşenler üzerine kentsel yaşam kalitesi araştırmalarının referans alındığı ana değişkenlere ait verilerdir (Easterlin ve Angelescu, 2012: 3). Bazı çalışmalarda sosyal göstergeler olarak ifade edilen objektif göstergeler (Diener ve Suh, 1997: 191); hava ve çevre kirliliği, suç oranları, park ve yeşil alanlara erişim, toplu ulaşım imkânları, eğitim olanakları, ekonomik, sosyal, çevresel, politik, iklim şartları gibi verileri içermektedir (Brown, Bowling ve Flynn, 2004: aktaran, Beritan, 2014).

Teklay, objektif göstergelerin somut koşullar, yaşamın durağan, karşılaştırılabilir, sosyal, ekonomik veya çevresel koşullarla bağlantılı olduğunu ifade etmekte ve objektif göstergeler başlığı altında; yeşil alan, ulaşım, sağlık, eğitim, konut, hava ve su kirliliği, ekonomik hareketlilik, katı atık yönetimi gibi göstergeler ile almaktadır (Teklay, 2012: 10).

Tesfazghi, objektif göstergeleri eğitim seviyesi, nüfus yoğunluğu, suç oranları, konut karakteristiği gibi istatistiksel olarak kayıt altına alınabilen, gözlemlenebilen ölçütler olarak değerlendirir. Objektif göstergelerin yaşamın sosyo-ekonomik ve fiziksel boyutlarıyla nesnel etki alanları ve nitelikleri olarak ifade etmektedir (Tesfazghi, 2009: 13).

Marans ise kentsel yaşam kalitesinin objektif göstergelerini, Teklay ve Tesfazghi’ye göre daha detaylı başlıklar altında sıralamaktadır. Bunlar; eğitim düzeyi, kişi başına düşen gelir, istihdam oranları, ölüm oranları, aile içi şiddet, kronik hastalık oranları, hava kalitesi, boş konut oranları, park miktarı, konut yoğunluğu, durak mesafesi, toplu taşıma sürücü sayısı, suç istatistikleri, market vb. yerlere erişilebilirlik ve seyahat edilen kilometre (Marans ve Stimson, 2011: 3).

Bireyin yaşamı değerlendirmesinde güç olan boyutların ortaya çıkmasına yardımcı olan objektif göstergeler (Cummins, 2000: 56), bireysel algı ve değerlendirmelerden bağımsız (Erikson, 1993: 67), kurumsal raporlardan elde edilen eğitim, barınma, çalışma yaşamı, ikincil verilere dayalı istatistiki ölçütlerdir (Marans ve Stimson, 2011: 33). Kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında kullanılan objektif göstergeler ağırlıklı olarak ikincil verilerden oluşmakta olup; bu veriler genellikle “Yaşam Memnuniyeti” (TÜİK), “İnsani Gelişme İndeksi” (UNDP) gibi ulusal ve/veya uluslararası kurumların istatistiki bilgileri kapsamında değerlendirilmektedir (Beritan, 2014: 91).

Objektif göstergeler, bireysel algıya dayalı olmayan, doğal çevrenin, yapılı çevrenin, sosyal, ekonomik alanın değerlendirilmesine dayalı somut olanın ölçülmesidir. Bu bağlamda elde edilen veriler, sistematik olarak ulusal, uluslararası, bölgesel, kent düzeyinde kurum veya kuruluşlar tarafından toplanan istatistiki bilgilerden oluşmaktadır (Üçer, 2009: 27). Objektif veriler, belli bir topluluğun yaşam kalitesinin ölçülmesini sağlarken, toplumlar arası yaşam kalitesinin karşılaştırılmasına da olanak sağlamaktadır. Bu doğrultuda, objektif veriler değişmezdir ve araştırma esnasında güvenilirlik sağlamaktadır (Koyuncu, 2011: 27).

Sübjektif göstergeler kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında, şehir algısı, sosyal ilişkilerin niteliği, güvenlik hissi, kent estetiği, konut ve yaşam alanları memnuniyeti, yerel yönetimler hakkındaki düşünceler gibi alt bileşenlerden oluşmaktadır (Marans ve Stimson, 2011: 3).

Sübjektif göstergeler, meydana gelen sosyal oluşumların kişilerin değerlendirilmesine bağlı olarak ölçülmesini, bireylerin refah hissini, yaşamın belirli bir alanından memnun olma durumunu, bilişsel ve duygusal tepkilerin doğrudan değerlendirilebilir olmasını ifade etmektedir (Das, 2008: 298).

Teklay, sübjektif yaşam kalitesi göstergelerinin, bireylerin sahip oldukları yaşamla ilgili algı veya memnuniyeti yansıttığını ifade etmektedir. Ayrıca, objektif göstergelerin bireysel algı, memnuniyet ve refah ölçüsünü temel alması yani soyut, karşılaştırılmayan, değişken özelliklere sahip olması nedeniyle, sübjektif göstergeleri, objektif yaşam koşullarının bireysel değerlendirmesi olarak ifade etmektedir. Dolayısıyla Teklay, kentsel yaşamla ilgili memnuniyetin kentlilerin algı araştırmasıyla elde edildiğini belirtmektedir (Teklay, 2012: 9). Görüleceği üzere sübjektif göstergelerin genel olarak mutluluk,

memnuniyet, hoşnutluk gibi bireysel algıların anlamlandırılması ve yorumlanmasına yönelik bileşenleri içerdiği söylenebilir.

Sübjektif göstergeler hakkında ilk çalışmalar Campbell ve arkadaşları tarafından yapıldığı görülmektedir. Campbell ve arkadaşları, bireylerin algılama, değerlendirme ve memnuniyetlerinin ölçülmesi yaklaşımını kullanarak yaşamın çok boyutlu yönüne ağırlık vermişlerdir. Böylelikle, yaşam kalitesini anlamada memnuniyetin ölçümü aşamasında içerisinde yaşanan ortamın özelliklerinin yanı sıra kişisel özelliklerinde son derece önemli olduğunu belirtmişlerdir. Daha sonra Campbell ve arkadaşlarının başlattığı çalışmayı, Marans ve arkadaşlarının geliştirdikleri görülmektedir. Marans ve arkadaşları, yaşam kalitesinin ölçümünde yaşanan ortamın özelliklerinin algılanma ve değerlendirilmesinin yanı sıra bireylerin geçmiş tecrübelerinin, kişisel tutumların ölçüm üzerinde etkili olduğunu savunmuşlardır (Ören Ersin, 2012: 32-33).

Görüleceği üzere hem objektif hem de sübjektif göstergelerin kentsel yaşam kalitesini tek başına ölçmede yetersiz kaldığı görülmektedir. Dolayısıyla her iki gösterge grubunun kendine ait avantajları ve eleştirileri bulunmakla birlikte kentsel yaşam kalitesi ölçümünde her iki göstergenin de kullanılması gerektiği ifade edilmektedir (Salihoğlu, 2016: 37). Dissart ve Diller, yaşam kalitesi algısının hem objektif hem de sübjektif algılara bağlı olduğunu vurgulayarak, kentsel yaşam kalitesinin ölçülebilmesi açısından her iki göstergeyi çok kıymetli ölçütler olarak değerlendirmektedir (Dissart ve Deller, 2000: 137).

2.4. KENTSEL YAŞAM KALİTESİNİN TARİHSEL SÜRECİ

2.4.1. Dünyada Kentsel Yaşam Kalitesinin Gelişim Süreci

Yeni bir kavram olan kentsel yaşam kalitesinin ilk olarak yaşam kalitesi araştırmalarıyla ortaya çıktığı görülmektedir. Günümüzde çeşitli araştırmalara da konu olan kentsel yaşam kalitesi kavramının, birçok disiplinin çalışma alanına girmesi ve araştırma konusu olması 20. yüzyılın ortalarından sonra gerçekleşebilmiştir (Koyuncu, 2011: 19).

Batı'da 19. yüzyılın ilk çeyreğinde kentlerde çeşitli salgın hastalıkların görülmesi ve bu hastalıklara bağlı olarak ölüm oranlarının artması, kötü yaşam koşulları, sağlıksız

çalışma koşulları, aşırı nüfus gibi etkenler kamu sağlığı olgusunu ön plana çıkarmıştır. İnsan sağlığına yönelik bu gibi kentsel tehditlerin önüne geçebilme adına ilk olarak 1832 yılında İngiltere’de sağlık koşullarını iyileştiren bir kanun çıkarılmıştır. Çıkarılan İlk Kamu Sağlığı Yasası ile dünyada ilk kez kentsel yaşam koşulları iyileştirilmeye çalışılmıştır. Söz konusu kanundan birkaç yıl sonra 1844-1845’te yayınlanan Kraliyet Komisyon Raporu’nda, kanalizasyon problemlerinin giderilmesi, yolların iyileştirilmesi, konut ve çevre için standartlarının belirlenmesi gerektiği yer almıştır. Raporla dikkat çeken husus, kentsel hizmetlerin bir kısmının yerel yöneticilere devredilmesidir. Aynı zamanda raporda sağlık hizmetleri merkezi yönetimden yerel yönetime aktarılmıştır (Tekeli, 1980: 12).

1890’lı yıllardan sonraki dönemde kent estetiğini öne çıkartan: “Endüstri Kent Akımı”, “Güzel Kent Akımı”, “Bahçe Kent Akımı” gibi sosyo-ekonomik gelişmelere bağlı olarak birçok akım ortaya çıkmıştır (Savaş Yavuzçehre, 2005: 33).

Tarihi akış içerisinde kavramsal olarak kentsel yaşam kalitesinin araştırılmaya başlanması 1929 dünya ekonomik krizinden sonra gerçekleşmiştir. Bütün dünyayı etkileyen ekonomik kriz sonrasında halkın moral ve motivasyonu ile refahını arttırmaya yönelik arayışlar 1930’larda farklı alanlardan bilim adamlarının yaşam kalitesi çalışmalarına yönelmelerini sağlamıştır (Türksever, 2001: 25).

Dünyada yaşanan hızlı nüfus artışı beraberinde hızlı kentleşmeyi, çevre, hava, su kirliliğini, kentsel arazide rant ve yüksek fiyatları, gecekondulaşma gibi olumsuz etkilerinin dünya düzeyinde yaşanması BM, EC ve AB gibi uluslararası kuruluşları daha yaşanabilir ve sürdürülebilir bir kent için kentsel yaşam kalitesi, kentleşme gibi konularda çalışmalar yapmak zorunda bırakmıştır (Ulusoy ve Vural, 2001: 8).

1933 yılında Atina’da Milletler Arası Modern Mimari Kongresi (CIAM) yapılmış, kongre sonunda kentin tanımı, işlevini ortaya koyan bir takım önerilerin yer aldığı Atina Tüzüğü hazırlanmıştır. Kongre sonunda benimsenen ilkeler 1941 yılında Atina Anlaşmasıyla bir kitapta toplanmış ve Paris’te yayımlanmıştır. İmzalanan bu anlaşma insan merkezli bir kent planlamasını ele almakta ve kentsel çevrenin daha sağlıklı kılınmasına yönelik öneriler içermektedir (Ertan, 2008: 5).

1970’lerde Sosyal Göstergeler Hareketi’nin ortaya çıkmasıyla birlikte yaşam kalitesi yanı sıra kentsel yaşam kalitesi üzerine araştırmalar geliştirilmiştir. 1960’lara

kadar, yaşam kalitesinin ölçülmesinde ekonomik göstergeler daha başarılı düşünülmüş ve onlara sosyal göstergelerden daha çok önem verilmiştir. Fakat sosyal gösterge yanlıları, ekonomik göstergelerin sosyal politikaların ve sosyal değişim ölçümlerinin anlaşılmasında yetersiz kalacağına inanmışlardır. Ayrıca politika yapabilmek için de sosyal eğilimlerin nedenlerinin sosyal göstergelerle anlaşılabilmesine vurgu yapmışlardır. Bu şekilde sosyal göstergeleri savunan araştırmacıların tümü Sosyal Göstergeler Hareketi'ni ortaya çıkarmıştır (Mazıcıoğlu, 2018: 27).

Sosyal göstergelerin önemli özelliklerinden biri de sosyal koşulların daha ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmesine olanak tanınmasıdır. Bununla birlikte sosyal göstergelerin yaşam kalitesini tanımlamak için kullanılmasıyla sosyal göstergeler taşıdıkları değer yönünden uygulama alanı bulmuştur (Schneider, 1975: 495). Bu durum, sosyal göstergelerin toplumsal refahın anlaşılmasına ışık tutacağı kanaati oluşturmuştur. Dolayısıyla Sosyal Göstergeler Hareketi ile refahın ölçülmesinde ekonomi dışı ölçütlerin kullanılmasının bir sonucu olarak yaşam kalitesi araştırmalarının arttığı söylenebilir. Uygun bir sosyal göstergeyle, toplum içinde yaşayan bütün bireylerin ya da özel bir grubun ve hatta farklı toplumlarda yaşayan bireylerin yaşam kaliteleri ölçülebilir. Ancak bunun sağlanabilmesi için ekonomik göstergeler ve sosyal göstergeler arasında bir uyum sağlanması gerekmektedir. Çünkü sosyal göstergeler tek başına kullanıldığında sadece kişisel yaşamla ve sosyal refahla ilgili bir çalışma için kullanılabilir (Koyuncu, 2011: 24).

1970'lerden sonra yaşam kalitesinin belirlenmesinde, bireylerin içinde bulunduğu yaşam alanları önem kazanmaya başlamıştır. Dolayısıyla yaşam kalitesinin mekânsal boyutu önem kazanmıştır. Hatta kentlerde yaşayanların yaşam kalitelerini belirleyen unsurun, onlara yaşam koşullarını sunan kent yönetimleri olmuştur. Böylece kentsel mekânın kalitesi hızla önem kazanmış ve kentsel yaşam kalitesi tartışılmaya başlamıştır. 1970'lerde başlayan kentsel yaşam kalitesi tartışmaları, ülkemizde bu yıllarda gündeme bile gelmemiştir (Tekeli, 1992: 141).

Küresel ekonomide üretim ve mekânın şekillenmesi, teknolojik yenilikler ve teknolojideki gelişmeler dünya ekonomisinde yaşanan rolleri kentlere bırakmıştır. Dolayısıyla küresel sermayeyi kendine çekmek isteyen kentler, yarış içerisine girmişlerdir. Yaşanan bu rekabete dayalı ekonomik sistemde yer alabilmenin yolu ekonomik, siyasal, kültürel ve sosyal devinimlilikler ile mekânı şekillendirmekten

geçmektedir (Üçer, 2009: 20). Böylece ulus devletler ekonominin biçimlenmesinde ve kontrolünde yerlerini kentlere bırakmışlardır. Küresel anlamda kentsel yaşam kalitesinin artırılması sadece ekonomik refahı arttırmaya yönelik raporlar ile değil, kentlerin kıyaslanmasıyla ve sıralanmasıyla gündeme gelmeye başlamıştır. Bu çerçevede kentsel yaşam kalitesine yönelik çalışmalar önem kazanmış, istatistik analiz yöntemleriyle bireylerin ve toplumların yaşamlarından duyduğu memnuniyetleri etkileyen faktörler ile kent yaşamını tehdit eden etmenlerin ortaya çıkarılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır (Koyuncu, 2011: 25).

1990'lerden sonra yapılan kentsel yaşam kalitesi çalışmaları sosyal göstergelerin verileri ışığında halkın memnuniyetini ölçmeye yönelik olmuştur. Özellikle 1990'lerden sonra ekonomik refah düzeyi ve eğitim düzeyinin artmasıyla birlikte bireyler daha sorgulayıcı olmuşlardır. İnsan hakları, kent haklarında yaşanan gelişmeler bireylerin ve toplumların memnuniyetini arttıracak çalışmalar yapmayı gerektirmiştir (Mazıcıoğlu, 2018: 28).

1972 yılında BM Birinci Çevre Konferansı, 1976 Habitat I İnsan Yerleşimler Konferansı, 1987 Çevre ve Kalkınma Raporu (Brundtland Raporu), 1996 yılında İstanbul'da düzenlenen Habitat II, 2000 yılında New York'ta Binyıl Zirvesi, 2002 yılında Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi, 2005 Kyoto Protokolü, 2011 Çevre ve Kalkınma Programı Raporları, 2012 Rio+20 ve küresel sürdürülebilirlik raporu gibi uluslararası arenada küresel ölçekli yapılan zirve toplantılarının ortak amacı; kent ve kent çevresi sorunlarına ilişkin çözüm önerilerinin sunulması, daha yaşanabilir kent ortamının sağlanması, ülkelerde yoksulluğun azaltılması, doğal kaynakların korunması, sağlıklı yaşam standartlarının yükseltilmesi, sosyal eşitlik, eğitim, sağlık, kaliteli konut gibi herkesin yararlanabileceği nitelikli hizmetlerin sunulması ve kentsel yaşam kalitesinin artırılması amaçlandığı ifade edilebilir (Kibar, 2017: 19).

2.4.2. Türkiye'de Kentsel Yaşam Kalitesinin Gelişim Süreci

Türkiye'de kentsel yaşam kalitesinin tarihsel gelişimi, anayasal haklar bağlamında incelendiğinde; 1921 Anayasası'nda bir haklar listesinin olmadığı, 1924 Anayasası'nda, koruyucu klasik hak ve özgürlükleri içermesine rağmen, sosyal ve ekonomik haklara yer vermemiştir. 1961 Anayasa'sı ile ekonomik, sosyal ve kültürel haklar ilk defa tanınmıştır.

1961 Anayasası'nın 49. Maddesinde; “*devlet yoksul ve dar gelirli ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı tedbirleri alır*” hükmüne yer verilmiştir. 1982 Anayasası'nın 57. Maddesiyle; “*devlet şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayıcı tedbirleri alır*” hükmü getirilmiştir. Burada dikkat çeken husus, yeni anayasal düzenleme ile konutun insan verimliliğini doğrudan etkileyen toplumsal ve ekonomik bir sorun olarak ele alınmasıdır. Ayrıca, 1961 Anayasası'nın yoksul ve dar gelirlilere öncelik veren anlayışı terk edilmiş, 1982 Anayasası ile yerini: “*Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir*” denilerek “*çevre hakkı*” bir insan hakkı olarak kabul edilmiş ve anayasal güvenceye alınmıştır. “*Barış hakkı*”na ilişkin herhangi bir düzenleme yer almazken, kişinin gelişme hakkı ile ilgili olarak devletin temel amaç ve görevleri arasında “*devlet insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli önlemleri alır*” hükmüne yer verilmiştir (Görün ve Kara, 2010: 149-150).

Türkiye’de kentsel yaşam kalitesi kavramının ortaya çıkışı ve gelişimiyle ilgili yapılan çalışmalar, Batı ile eş zamanlı olarak başlayamamış ve aynı hızda ilerleyememiştir. Başlangıçta TÜİK, DPT gibi bazı devlet kurumlarınca yürütülen çalışmalar, doğrudan kentsel yaşam kalitesini hedeflemese de kentsel yaşam kalitesinin anlaşılmasına ışık tutmaktadır (Koyuncu, 2011: 50).

Mülga Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 1965, 1996, 2003, 2004 ve 2011 yıllarında yapılan endeks çalışmaları ile amaçlanan, bölge il ve ilçeleri sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre karşılaştırmak, benzer özelliklere sahip birimleri gruplandırmaktır. 2011 yılında yapılan “*Sosyo- Ekonomik Gelişmişlik Endeksi’nde*” demografik ve ekonomik göstergeler, istihdam, sağlık, eğitim, rekabetçi ve yenilikçi kapasite, erişilebilirlik, yaşam kalitesi göstergeleri olmak üzere toplam sekiz grup altında 61 değişken kullanılarak, iller sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre sıralanmıştır (İnan, 2018: 71-72).

1960’den itibaren sosyal, ekonomik ve kültürel istatistikleri bir araya getiren Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE-TÜİK), 1998 yılında ilk kez bütün illeri kapsayan “*Ekonomik ve Sosyal Göstergeler*” isimli çalışmasıyla sonraki çalışmalara ışık tutmuştur. 2000’li yıllara gelindiğinde ise yaşam memnuniyeti araştırmaları başlamıştır. İlki 2003 yılında Hane Halkı Bütçe Anketi’ne ek bir modül olarak uygulanan ve eklenen araştırma 2004 yılından

itibaren düzenli olarak gerçekleştirilmekte olan Yaşam Memnuniyeti Araştırması'dır. Yaşam Memnuniyeti Araştırmasının (YMA) amacı TÜİK tarafından “*Bireyin genel mutluluk algısını, toplumsal değerlerini, temel yaşam alanlarındaki genel memnuniyetini ve bu alanlardaki kamu hizmetlerinden memnuniyetini ölçmek ve bu memnuniyet düzeyinin zaman içindeki değişimini takip etmek*” şeklinde ifade edilmektedir (TÜİK, 2018). Yaşam memnuniyeti araştırması ile eğitim, konut, gelir ve yardım konularının ele alındığı genel bir hane halkı anketi ile hane halkı yaşam koşulları ortaya konmuştur. Türkiye çapında gerçekleştirilen çalışma, 2867 hane ve 6714 bireye uygulanmıştır. Ankette bireylerin mutluluk, memnuniyet, kamu hizmetlerinden memnuniyet düzeyi ölçülmüş ve bu memnuniyet düzeyindeki değişim izlenmiştir (Üçer, 2009: 47-48).

2007 yılında Mülga Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından hazırlanan Kentsel Göstergeler Kılavuzu ile kentsel yerleşmelerin mekânsal yaşam kalitesinin artırılması, toplumsal ve ekonomik yapının güçlenmesi, altyapı, kentsel yaşam kalitesi sorunları ve potansiyellerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Söz konusu Kılavuz temel alınarak Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (KENTGES) uygulamasının kentler üzerindeki etkisini izlemek, belediyelerin kapasitelerini artırmak, belediyeler arasındaki işbirliği ağı kurmak amacıyla KENTGES Uygulama ve Kentleri İzleme Sistemi (KENTİZ) kurulmuştur (İnan, 2018: 75-76). KENTGES'in temel amacı; yerleşim yerlerinin yaşanabilirlik düzeyinin, mekânsal kalite ve yaşam kalitesi açısından yükseltilmesi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapıların güçlendirilmesine yönelik yol haritasının oluşturulmasıdır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2019a). Bu doğrultuda yerleşim yerleri, hem mekânsal kalite hem de yaşam kalitesi açısından inceleme konusu olmaktadır.

Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisinde (BGUS) (2014-2023); kentsel yaşam kalitesinin bölgesel gelişmenin başarı faktörlerinden biri olduğuna değinilmiş, kentsel yaşam kalitesinin artırılması için altyapı ve hizmetlerin yükseltilmesi gerektiği savunulmuştur. Kentsel yaşam kalitesi ile hizmetler arasındaki ilişkinin vurgulandığı BGUS'ta; kentsel hizmetlerden yararlanma düzeyi, kentsel donatı ve altyapı imkânları açısından iller arasında önemli farkların olduğu ifade edilmiştir. Bilhassa doğudaki illerin; bireylerin kentsel yaşam kalitesini arttıracak öğelerden biri olan tiyatro, sinema ve kütüphane gibi kentsel donatılardan faydalanma ve altyapı hizmetleri açısından ülke ortalamasının altında kaldığı tespitine yer verilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2019).

2014 tarihli Türkiye Habitat III Ulusal Raporunda, planların ve yatırımların kentsel çevre, kentsel yaşam kalitesi kapsamında önceliklendirilmesi, sürdürülebilir kentler için mevcut kentlerin dönüştürülmesi, yeni kentsel gelişmelerin sürdürülebilir kent ilkelerine göre dikkat edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca Kentlerde kimlik ve dokunun korunarak, kentsel tasarımın etkinliğinin artırılabilmesi için kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına dönük kentsel tasarım rehberlerinin hazırlanmasına yönelik çalışmaların artırılması gerekli görülmektedir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2019b).

Küresel ölçekte ağırlıklı rekabetçi politikalar izlenirken, devletçi bir yaklaşımla sosyo-ekonomik politikaların belirlendiği kalkınma planlarında da, kentsel yaşam kalitesi konularına da yer verilmiştir.

1960 öncesi hazırlanan planlar; devletçi, 1960-1980 planları; karma ekonomi, 1980-2000 planları; liberal, stratejik olarak nitelendirilebilir. 1980 öncesinde sanayileşmede "*ithalat ikamesi politikaları*", politikalarına yer verilirken 1980 sonrasında ise "*açık ekonomiye geçiş*" yönlendirici olmuştur (Atik, 2014: 46).

Kentsel yaşam kalitesi kavramı ilk kez: *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1996-2000)* yer verilmiştir. Kentlerdeki yaşam kalitesi ile yaşam çevresini geliştirilmesine ve iyileştirilmesine yönelik ; "*yerleşmelerin planlanmasında, planlama-uygulama-denetim süreçlerinin bütünleştirici ve yönlendirici şekilde yeniden düzenlenecektir*" politikalar dikkat çekmektedir (DPT, 1995: 179).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005): Kentleşme ve göç olgusu devam etmiş, bu durum sağlık, eğitim, kanalizasyon, içme suyu, kent içi ulaşım gibi alanlara yatırım yapılması ihtiyacını arttırmıştır. Toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesi, uzun dönemli gelişme stratejisinin nesnel amaçlarından biri olarak yer almıştır. Kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi amacıyla; kentleşme, yerleşme, kırsal kalkınma, insan gücü, sağlık, içme suyu, çocuk, kanalizasyon gibi konulara ayrı ayrı yer verilmiştir (DPT, 2000: 18).

Dokuzuncu Kalkınma Planında (2007-2013); kamusal hizmet sunumunda hesap verebilirlik, şeffaflık, verimlilik, katılımcılık, vatandaş memnuniyeti, insan odaklı bir gelişme ve yönetim anlayışı temel ilke olarak kabul edilmiştir. Çevresel altyapı başta olmak üzere, kentsel altyapının iş ve yaşam kalitesini yükseltici ve rekabet gücünü

destekleyici şekilde bütüncül olarak tamamlanmasını kabul eden hususlar ele alınmıştır (DPT, 2006: 99-111).

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018); yaşam kalitesi ve mekân ilişkisine açıkça değinen ilk kalkınma planı olmuştur. Planda, “*Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre*” başlığı altında çevreye duyarlı yaklaşımların sosyal ve ekonomik faydalarının artırılması, insanımızın şehirlerde ve kırsal alanlarda kentsel yaşam kalitesinin sürdürülebilir bir şekilde yükseltilmesi ile bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması kapsamındaki hedef ve politikalara yer verilmiştir. Planda; “*şehirlerimizde aşırı ve niteliksiz büyüme, barınma, trafik, güvenlik, altyapı, sosyal uyum ve çevre sorunları önemini koruduğu, şehirlerin önemli bir kısmının, bir taraftan bu tür riskleri yöneterek, uygun müdahalelerle yaşanabilir mekânlara dönüştürülmesi, diğer taraftan da kentsel imaj yönetimi ve markalaşma çabalarıyla çekim merkezi olması gözetilmesi gerektiği*” ifadesine yer verilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013).

Yukarıda verilen bilgiler ışığında, dünyada yaşanan sosyal, ekonomik, kültürel ve toplumsal değişim başta yaşam kalitesi olmak üzere kentsel yaşam kalitesini artıracak çalışmalar yapmayı gerektirmiştir. Dolayısıyla pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de kentsel yaşam kalitesi hakkında yapılan çalışmalar geçmiş yıllara göre hız kazandığı söylenebilir. Ayrıca kalkınma planları incelendiğinde, kentleşmenin kalitesinin yeterince sorgulanmadığı görülmektedir.

2.5. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ÇALIŞMALARI VE ARAŞTIRMALARI

2.5.1. Uluslararası Kuruluşların Araştırmaları ve Çalışmaları

Tarihi süreç içerisinde Uluslararası kuruluşların uyguladıkları ve uygulamakta oldukları kentsel yaşam kalitesine yönelik katkı/yaklaşım ve çalışmalar aşağıda belirtilmiştir.

a) Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD): Dünya halklarının refahını ve ekonomik kalkınmasını sağlamayı amaçlayan OEEC'nin devamı niteliğindeki OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) 1961 yılında kurulmuştur. Bugün 30 ülkenin üyesi olduğu örgüt, hükûmetlere, deneyimlerini birbirleriyle paylaşabilecekleri ve sorunlara ortak çözüm üretebilecekleri bir platform sunmaktadır. Dünyadaki insanların

ekonomik ve sosyal refahını artıracak politikaları teşvik etmektir (Dışişleri Bakanlığı, 2019; www.oecd.org, 2019). Bu kapsamda örgütün, kentsel yaşam kalitesi çalışmalarının yapılmasındaki bazı önemli hedefleri kapsadığı görülmektedir. Bu çerçevede OECD, kendisiyle aynı amacı taşıyan kentsel yaşam kalitesi çalışmalarına önem vermektedir (Koyuncu, 2011: 41). Bu amaçla OECD'nin çizdiği yaşam kalitesi çerçevesinde 9 temel sosyal hedef yer almaktadır: Sağlık, eğitim, iş olanakları ve kalitesi, boş zamanlar, gelir ve tüketim, çevre, güvenlik, aile hayatı, sosyal eşitlik ve hareketlilik (Çolakoğlu, 2005: 18).

b) WHO-Sağlıklı Kentler Projesi: WHO tarafından geliştirilen ve herkes için sağlık stratejisinin prensiplerinin ve sağlığın güçlendirilmesi ile ilgili Ottawa Şartı'nın yerleştirilmesi için temel oluşturan "*Sağlıklı Kentler Projesi*" 1986 yılında ortaya çıkmıştır. Sağlıklı bir kent, devamlı olarak fiziksel ve sosyal çevre yaratan ve geliştiren, maksimum potansiyellerini geliştirerek ve hayatın tüm fonksiyonlarını yerine getirerek insanların birbirlerini karşılıklı desteklemesine imkân verecek toplum kaynaklarını geliştiren, yaşam koşullarının sağlık ve yaşam kalitesini yükselttiği kenttir. Kentlerin yaşam kalitelerini geliştirmeyi amaçlayan uzun dönemli bir kalkınma projesidir. Nitelikli konut, temiz, güvenli ve yüksek kalitede fiziksel çevre, dengeli ve sürdürülebilir ekolojik sistem, dayanışma içinde güçlü toplum, toplumun kararlara katılımı ve etkisi, kentte yaşayan tüm bireylerin gıda, su, barınak, gelir, güvenlik, iş vb. temel gereksinimlerinin karşılanması, katılım ve iletişim yoluyla çeşitli kaynak ve deneyimlere ulaşma, yenilikçi ve canlı bir kent ekonomisi, kentte yaşayanların kültürel ve biyolojik mirasına sahip çıkması, diğer grup ve bireylere bağlılığını desteklenmesi, herkese ulaşabilen en uygun düzeyde halk sağlığı ve sağlık bakım hizmeti ve yüksek sağlık düzeyi; sağlıklı kentin temel hedefleri olarak belirlenmiştir (Üçer, 2009: 32).

c) Dünya Bankası (World Bank): IMF olarak tanınan Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler sisteminde yer alan kuruluşlardır. Her ikisinin de ortak hedefi, üye ülkelerdeki yaşam standartlarını yükseltmektir. Bu hedefe olan yaklaşımları birbirini tamamlar niteliktedir; IMF makroekonomik konulara odaklanırken, Dünya Bankası uzun vadeli ekonomik kalkınma ve yoksulluğun azaltılmasına odaklanır. Dünya Bankası, özellikle uluslararası arenada gelişmekte olan ülkelerin ulaşım, altyapı yerel hizmetleri ile ilgilenmekte ve onlara okul, sağlık merkezleri kurma, elektrik, su sağlama ve çevreyi koruma gibi mali destek vermektedir (www.imf.org, 2019). Bu

kapsamda Dünya Bankası, gelişmekte olan ÷lkelerin yaşam kalitesi ya da kentsel yaşam kalitesinin arttırılmasına yönelik gerekli olan para fonunu sağladığı ifade edilebilir.

d) BM-Kentsel Göstergeler Programı: Birleşmiş Milletler tarafından Habitat kapsamında yürüt÷len Kentsel Göstergeler Programı uluslararası düzeyde kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmaların başında gelmekte ve ulusal düzeyde yapılan çalışmaların itici gücünü oluşturmaktadır. Bu kapsamda Kentsel Göstergeler Programı, kent sorunlarının azaltılması kentsel yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için geliştirilecek politikalar ve alınacak kararlara dayanak oluşturacak nitelikte kentsel veri ve bilginin üretilmesini sağlamak amacıyla ortaya çıkmıştır (Üçer, 2009: 33). UN-HABITAT, sürdürülebilir insan yerleşimleri oluşturulması ve herkes için yeterli konut sağlanması yönünde oluşturulmuş bir Birleşmiş Milletler Programıdır (Habitat.csb.gov.tr, 2019).

e) Avrupa Konseyi- Kentsel Denetim Çalışması: Avrupa Konseyi (EC 2000), Avrupa nüfusunun büyük bölümünün yaşadığı kentlerde, kentlerin mevcut durumlarını, eğilimlerini ve sorularını belirleyerek yaşam kalitesini ölçmek amacıyla Kentsel Denetim çalışmasını gerçekteştirmektedir. Çalışmanın bir diğer amacı ise politika geliştirme süreçlerinde yararlanmak açısından, Avrupa'nın seçilmiş kentlerine ilişkin güvenilir ve karşılaştırılabilir bilgi sağlamak olarak belirlenmiştir (Üçer, 2009: 34).

f) Avrupa Kentsel Şartı ve Kentsel Yaşam Kalitesi: Türkiye'nin de taraf olduğu Avrupa Konseyi'ne bağlı olarak çalışan Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansında 1992'de Strazburg'da kabul edilmiştir. Şartın özü kaliteli bir kent yönetiminin oluşması için yapılması gerektirir. Kaliteli bir kent, katılım hakkının olduğu ve insan haklarının korunduğu bir alan olarak değerlendirmektedir (Pektaş ve Akın, 2010: 23-27).

Avrupa Kentsel Şartı ve Kentsel Yaşam Kalitesi, çeşitli ÷lkeler için kentsel yaşam kalitesini arttırabilmeleri adına bir rehber niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla kaliteli bir kent için fikirler vermektedir (Mazıcıoğlu, 2018: 30). Kaliteli bir kent için ise Şart' ta belirlenen kent haklarının uygulanmasından geçmektedir. Bu çerçevede; kirletilmemiş sağlıklı bir çevre, güvenlik, spor ve dinlence, kültürler arası kaynaşma, kültür, bireylerin uyumu, kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre, ekonomik kalkınma, katılım, mal ve hizmetler, sürdürülebilir kalkınma, kişisel bütünlük, doğal zenginlikler ve kaynaklar,

eşitlik, belediyeler arası işbirliği, finansal yapı ve mekanizmalar kentlilere sağlanan haklar şeklindedir (Koyuncu, 2011: 46). Nitekim bildirmede belirtilen bu haklar, ülkeler için bir rehber olma özelliği taşıırken, aynı zamanda halkın katılımının sağlanmasıyla yerel demokrasi ve katılımcılığın gelişeceği ifade edilebilir.

g) Avrupa Birliği (AB): AB kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi için fiziki sorunların çözümüyle birlikte, yeşil alan, altyapı, ulaşım, kültürel hizmetler ve çevre üzerinde yoğunlaşmaktadır. AB kapsamındaki kent ve bölgelerde ekonomi ve yaşam kalitesi alanında kalıcı düzenlemeler yapmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, kentsel denetlemeyle, AB'ye üye ülkeler ile aday ülkelerdeki kentlerde güvenilir ve karşılaştırılabilir verileri derlemekte, kentsel düzeyde politika tedbirleri için bir karşılaştırma dayanağı oluşturmaktadır. Kentsel denetim programı ile birlikte Avrupa kentlerinin yaşam kalitesini arttıracak sürdürülebilir yaşam koşulları belirlenmiştir. Bu koşullar doğal kaynakların bilinçli kullanımından yenilenebilir kaynakların kullanımının artırılmasına, fiziksel çevre kalitesi oluşturulmasından ekonominin sürdürülebilir kılınmasına, yeşil bir çevre, refah düzeyinin yükseltilmesinden kalk katılımının artması ve yönetimin desteklenmesine kadar farklı konulara odaklanmaktadır (Mazıcıoğlu: 2018, İnan: 2018).

Uluslararası kuruluşların kent bazında yaptıkları çalışmalara ek olarak araştırma şirketleri de yaşanabilirlik temasına göre dünya çapında en iyi ya da en kötü yaşam koşullarına sahip yerleşimleri değerlendirmektedir. Her yıl yayımlanan bu araştırmalardan en çok gündeme gelen üçü: *Monocle'un Yaşam Kalitesi Anketi (Quality of Living Survey)*, *the Economist Intelligence Unit'in Yaşanabilirlik Sıralaması (Livability Ranking)* ve *Mercer'in Yaşam Kalitesi Anketi (Quality of Living Survey)*'dir (İnan, 2018: 40).

The Economist'in çalışmasında, 30'u aşkın objektif ve sübjektif göstergeler kullanılmaktadır. Kullanılan bu göstergeler; sağlık hizmeti, eğitim, altyapı, kültür ve çevre ile kamu düzeni ve güvenliği olmak üzere beş kategoride sıralanmaktadır. Ayrıca her bir gösterge beş seçenekte oylanmaktadır. Her bir kategoriye bir ağırlık verilmiştir. Araştırmaya 140 şehir dâhil edilmiş ve endekste Dünya Bankası verileri de kullanılmıştır (Unit ve Economist, 2011).

Tüm dünyada 44'ten fazla ülkedeki 22 bin çalışını ile 130'dan fazla ülkede faaliyet gösteren ve şirketlerin değişen işgüçlerinin sağlık, varlık ve kariyer alanlarındaki ihtiyaçlarını yönetmeleri için teknoloji odaklı çözümler sunan ve danışmanlık veren Mercer Araştırma Şirketi, kentlerin yaşam koşullarını 10 ayrı kategoride gruplanan 39 faktöre dayandırılarak analiz etmektedir. Her bir kategoride araştırmaya katılanların seçim yapması için tasarlanmış, 0, 2, 4, 6, 8 ve 10 puanlara karşılık gelecek şekilde kötüden iyiye doğru sıralanan cevap seçenekleri bulunmaktadır. Araştırmaya 231 kent dâhil edilmekte ve New York temel alınarak diğer kentler ile karşılaştırılmaktadır. Karşılaştırma yapmada kullanılan göstergeler seçilirken ülkeler arasındaki ulusal ve kültürel farklılıklardan etkilenmeyen, ölçülebilir, nesnel göstergeler tercih edilmiştir (İnan, 2018: 42).

Monocle Dergisi 11 kategori üzerinden değerlendirme yapmakta olup 2007 yılından beri dünyanın en yaşamaya değer kentini seçmekte ve yıllık olarak yayımlamaktadır (İnan, 2018: 42).

Araştırma şirketlerinin yaptığı çalışmalar kentlerin yaşanabilirlik ölçütleri ile ilgili farklı bir bakış açısı sunabilmektedir. Ancak kullanılan ölçütler sadece teorik bir alt yapıya dayandırılmaktadır. Bununla birlikte araştırma sonuçlarının objektifliği, anketi oylayanların görüşünü yansıtmamasından dolayı sınırlı düzeyde kalmaktadır.

2.5.2. Ulusal Ölçekte Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırmaları ve Çalışmaları

Türkiye'de yürütülen kentsel yaşam kalitesi çalışmaları, kurumsal veri elde etme zorunluluklarının da etkisiyle genellikle öznel algılara ve değerlendirmelere yönelik yaklaşımlarla kurgulanmıştır. Hane halklarının konut tercihlerinde kentsel yaşam kalitesinin rolünü vurgulayan, mekânları karşılaştıran ve konut memnuniyeti araştıran çalışmalar yapılmıştır (Salihoğlu, 2016: 46).

Emür ve Onsekiz (2007)'in çalışmalarında, Kocasinan ilçesinde bulunan 127 adet parkın, kent merkezi ve çevresinde yer alan 64 adedine yönelik bir analiz çalışması yapmıştır. Çalışma, parkların alan değerlerinden ziyade, donatı, fonksiyon ve ekolojik değerleri ile değerlendirilmesi ve kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesine olan etkisinin ortaya konulmasına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Kocasinan ilçesinde yer alan park alanlarının yaşam kalitesine olan katkılarının sınırlı olduğu görülmektedir. Bununla

birlikte park alanlarının basit donatılarla geliştirilmesi, peyzaj değeri yüksek olmayan alanlar olarak düzenlenmesi, kentsel altyapı niteliğindeki kullanımlar için potansiyel boş alanlar olarak görülmesi kentsel yaşam kalitesinin de bundan etkilenmesine yol açtığı ifade edilmektedir (Emür ve Onsekiz, 2007).

Yavuzçehre ve Torlak (2006)'ın çalışmalarında, Belediyelerin kentsel yaşam kalitesine olan etkileri Denizli Karşıyaka Mahallesi örneği analiz edilmiş ve belediyenin sunmuş olduğu hizmetler ile bireylerin yaşam memnuniyetleri arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Bölgede yaşanan bireylerin gelir seviyelerinin çok düşük olması sonucu kentin sunduğu imkânlardan faydalanamadıkları, kentle bütünleşemedikleri yaşam ve kentsel yaşam kalitesini düşük buldukları ancak tüm bunlara rağmen yaşadıkları bu kentten memnun oldukları sonucuna varılmıştır. Ankete katılan katılımcıların yaşadıkları bölgede, belediye hizmetlerini yetersiz bulduğu; kentsel yaşam kalitelerinin artması için, öncelikle belediyenin park bahçe, yol, yeşil alanların artırması, eğitim hizmetlerinin çoğaltılması ve sağlık hizmetlerinin artırmasını istediklerini belirtmişlerdir (Yavuzçehre ve Torlak, 2006).

Kışlal Aydın (2017) çalışmasında, kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel yaşam kalitesini ne yönde etkilediği ve dönüşüm uygulamalarında kentsel yaşam kalitesinin ne ölçüde dikkate alınıp amaç edinildiğini araştırmıştır. Araştırma sonucunda kişilerin yaşadıkları konutların, yaşam alanlarındaki çevresel düzenlemelerin, tüketim imkânlarına rahat ulaşımın ve bölgenin güvenilirliğinin yaşam kalitesi ile ilintili olduğuna dair bulgular elde edilmiştir. Ayrıca kişilerin gelir durumunun yaşam memnuniyetlerini etkilediği görülmüştür. Gecekonduculardan sonra toplu konutlarda yaşamaya başlayan bölge halkının toplu yaşama uyum sağlayamadığı ve eski yaşam alışkanlıklarını apartman hayatında da sürdürmeye çalıştıkları gözlenmiştir. Araştırma sürecinde elde edilen diğer bir sonuç ise kentsel dönüşüm sürecinde bireylerin katılımının sağlanmamasının, bireylere söz hakkı verilmemesinin bireylerin memnuniyetini ve yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılmıştır (Kışlal Aydın, 2017).

Bayraktar ve Girgin (2010)'ın çalışmalarında, kooperatif üst birlikleri tarafından gerçekleştirilmiş olan konut yaşam çevrelerinde kentsel yaşam kalitesi açısından bir değerlendirme yapmışlardır. Bu kapsamda, Ankara Batıkent'te üç mahalle ve her mahallede üç konut yaşam çevresi çalışma alanı olarak seçilmiştir. Mahallelerde ve konut

yaşam çevrelerinde kentsel yaşam kalitesi ölçütleri içinde fiziksel veri olarak kabul edilen kentsel donatılar yapılan bir alan araştırması ile sosyal veri olarak kabul edilen kullanıcı algıları ve kullanıcı memnuniyeti yapılan bir anket uygulaması ile saptanmıştır. Çalışma sonucunda mahallelerde ve konut yaşam çevrelerinde kabul edilebilir kentsel donatıların yer aldığı, mahallelere ve konut yaşam çevrelerine ilişkin kullanıcı algılarının olumlu ve kullanıcı memnuniyetinin üst düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır (Bayraktar ve Girgin, 2010).

Ülengin ve arkadaşlarının 2001 yılında yaptıkları çalışmada, kentsel yaşam kalitesini etkileyen faktörler göstergelere çevrilmiş ve aralarında hiyerarşik bir yapı oluşturulmuştur. Fiziksel çevrenin kalitesi, sosyal çevrenin kalitesi, ekonomik çevrenin kalitesi, ulaşım ve iletişim kalitesi olmak üzere 4 ana alan arasında aynı sıralama ile birbirlerine karşı üstünlük derecesinin olduğu belirtilmiştir. Çalışmada oluşturulan 4 ana alanla birlikte 17 alt alan oluşturulmuş, ayrıca göstergeler ile birlikte istatistiki analizler ve metotlar tartışılmıştır. Araştırma sonucunda İstanbul'da yaşayanların kentsel yaşam kalitesi ölçütlerine yönelik tercihleri sırasıyla, istihdam edilme imkânları, yeterli alt yapı, hızlı ulaşım, yeterli konut ve yaşam diyetleri olarak belirlenmiştir (Ülengin, Ülengin ve Güvenç, 2001).

Üçer (2009), orta ölçekli kentlerin alanlarında kentsel yaşam kalitesini ölçmek amacıyla ekonomik, fiziksel ve sosyal çevre ana başlıklar belirlemiştir. Bu başlıkların altında; gelir/gider, istihdam, yapılı çevre, doğal çevre ve kaynaklar, sağlık, eğitim, güvenlik ve politik ve sivil toplum başlıklarından oluşan 8 temel kategori ve bu kategorilerin altında toplam 64 alt kategori belirlenmiştir. Bu kapsamda yapılan analizler ile elde edilen ve tutarlılıkları sınanan sonuçlar bir arada değerlendirildiğinde, kentlerin belediye hizmetleri kapsamında belirlenen kentsel yaşam kalitesi durumları ve yaşam kalitesinin kentlere ve bölgelere dağılımı ile ilgili iki önemli sonuca ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlardan ilki, orta ölçekli kentlerde yaşam kalitesinin genel olarak düşük olduğu ve yeterli düzeyde olmadığı; kentler arasında belediye hizmetlerinin sunulması ve bu kapsamda belirlenen yaşam kalitesi açısından önemli dengesizliklerin olduğu ve kentlilerin belediye hizmetlerinden eşit düzeyde yararlanamadığıdır. Ulaşılan diğer sonuç ise, belediye hizmetleri kapsamında belirlenen yaşam kalitesi endeks değerinin, bölgeler arasında var olan ekonomik ve sosyal dengesizliğin bir yansıması olarak ortaya çıktığıdır (Üçer, 2009).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜM HİZMETLERİNİN KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ALGISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ: ERZURUM KENT MERKEZİNDE YAŞAYANLAR ÜZERİNDE BİR UYGULAMA

3.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ

Kentler yaşanan sosyal gelişimdeki yetersizlik, göç, doğal afet, nüfus artışı gibi çeşitli sebeplerle zamanla işlevselliğini kaybedebilmektedir. İşlevini ve kullanım yoğunluğunu kaybeden kent mekânlarının; sosyal, ekonomik ve fiziksel olarak yeniden canlılık kazanması, sağlıklı yaşam alanlarının oluşturulması ve kentsel yaşam kalitesinin artırılması adına kentsel dönüşüm projeleri uygulanmaktadır. Başka bir ifadeyle; uygulamaya konulan dönüşüm hizmetleri hem orta ve alt gelir grubundaki bireylerin konut ihtiyacını karşılamakta hem de kentsel donatı alanlarıyla yaşam memnuniyetinin yüksek olduğu marka şehirlerin oluşturulmasına zemin hazırlamaktadır. Kentsel dönüşüm; sağlıklı bir kent yapısının planlanması, bireylere kaliteli bir hayat sunması, değişim halinde olan kentlerin bu değişim ihtiyacına cevap verebilmesidir. Bu kapsamda, kentsel yaşam kalitesinin düşük olduğu alanlar dönüşüm ihtiyacının hissedildiği mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradan hareketle uygulanan kentsel dönüşüm hizmetlerinden sonra kentsel yaşam kalitesinin artması ve dönüşüm ihtiyacının azalması beklenmektedir.

Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA) tarafından TRA1 Düzey 2 Bölgesi için hazırlanan “Kuzeydoğu Anadolu Bölge Planı (Erzurum-Erzincan-Bayburt) (2014-2023)” “*Bölgenin Yaşanabilirliğinin Artırılması*” olarak belirlenen Eksen 4’te “*Bölgede merkez ilçelerde eğitim, sağlık ve ulaşım gibi temel hizmetlere erişim düzeyi iyi olmasına rağmen yaşam kalitesinin başta çarpık kentleşme, kentsel altyapı hizmetlerinin yetersizliği, hava kirliliği, yetersiz yeşil alan miktarı, sosyal aktivite ve rekreasyon imkânlarının kısıtlı oluşu gibi faktörler nedeniyle düşük olması bölge insanının refah seviyesini olumsuz etkilemektedir. Bölgenin yaşanabilirliğinin artırılmasına yönelik olarak erişilebilirliğinin ve kentsel altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi, sosyal, kültürel, sanatsal ve rekreasyonel imkânların geliştirilmesi öncelikli olarak ele alınacak müdahale alanlardır. Ayrıca, önceden kırsal alandan göç eden bölge insanının geri dönüşünün*

sağlanması için de kırsal yerleşimlerin yaşam kalitesinin artırılması önemlidir” şeklinde ifade edilmektedir (kudaka.org.tr, 2019).

Bu çerçevede, hâlihazırda Erzurum ilinde yapılan kentsel dönüşüm hizmetlerinin sosyal, fiziksel, ekonomik ve toplumsal etkilerinin olumlu ve olumsuz tarafları incelenmiştir. Ayrıca yapılan dönüşüm hizmetlerinin bireylerin kentsel yaşam kalitesini etkileyip etkilemediği araştırılmıştır. Bu kapsamda Erzurum il merkezinde kentsel dönüşüm hizmetlerinin uygulandığı yerlerde bir saha araştırması yapılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın temel amacı: Erzurum kent merkezinde yapılan kentsel dönüşüm hizmetlerinin bireylerin kentsel yaşam kalite algısını etkileyip etkilemediğini incelemektir. Bu amaç yanında diğer amaçlar şu şekilde sıralanabilir:

- Bireylerin, gerçekleştirilen kentsel dönüşüm hizmetlerine yönelik algılarını tespit etmek,
- Kentsel dönüşüm hizmetlerinin fiziksel, sosyal ve ekonomik boyutlarını karşılaştırmak ve bu hizmetlerden yararlananların tatmin düzeyini belirlemek,
- Kentsel dönüşüm hizmetlerine ilişkin algının demografik özellikler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek,
- Kentsel yaşam kalitesi algısına yönelik bireylerin genel kalite değerlendirmelerini tespit etmek,
- Kentsel yaşam kalitesi algı boyutlarını karşılaştırmak ve demografik değişkenler açısından farklılıklarını tespit etmek.

3.3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI, SINIRLARI VE KISITLARI

Araştırma kapsamında, Erzurum kentinin tarihi geçmişi, yıllara bağlı olarak gelişen yüzü, kentsel imajı, bölgenin mevcut sosyal, ekonomik ve fiziksel durumu kentsel dönüşüme olan yatkınlığını giderek arttırmaktadır. Bu kapsamda, halihazırda kentsel dönüşüm hizmetlerinin devam ettiği Erzurum il merkezi araştırma alanı olarak seçilmiştir.

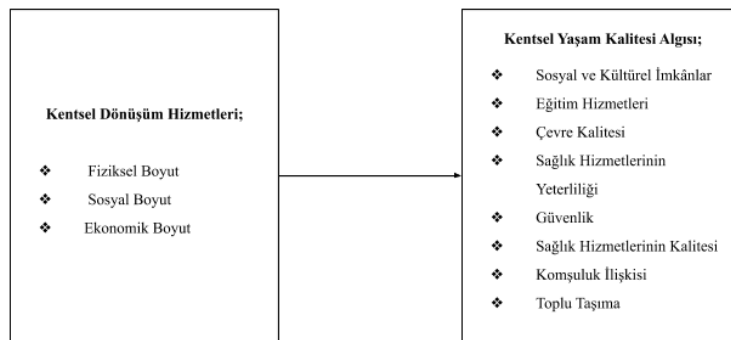
Araştırmanın kapsamını, sadece Erzurum il merkezinde dönüşüm hizmetlerinden etkilenen bireylerden oluşmaktadır. Dönüşüm hizmetlerinin yapıldığı farklı il ve ilçelerden seçilen örneklem ile bulgular genelleme yolunda geliştirilebilir. Çalışmamızda zaman ve maliyet bir diğer önemli kısıtı oluşturmaktadır.

3.4. ARAŞTIRMADAN BEKLENEN YARARLAR

Değişen pazar koşulları, rekabet, ürün odaklı pazarlama anlayışından müşteri odaklı pazarlama anlayışına geçilmesi, teknolojinin sağladığı imkânlar, bireylerin yaşam tarzını, ihtiyaç ve beklentilerini farklılaştırmıştır. Bu doğrultuda değişen yaşam koşulları karşısında kentlilerin beklentileri, ihtiyaçları ve talepleri çeşitlenmektedir. Bu kapsamda araştırmadan beklenen en önemli yarar; değişim, gelişim gösteren dünya şartlarında belediyelerin uyguladıkları kentsel dönüşüm hizmetlerinin bireylerin beklentilerini ne ölçüde karşıladığının ve kentsel yaşam kalitelerini ne yönde etkilediğinin belirlenmesidir. Ayrıca kentsel dönüşümün planlanması, uygulanması noktasında; kent planlamacılarına, sivil toplum kuruluşlarına, meslek odalarına kısaca belediye ile iletişim halinde olan aktörlere dönüşümün fiziksel, sosyal, ekonomik boyutlarıyla ilgili öneriler sunmak ve kentsel yaşam kalitesinin geliştirilebilmesine yönelik katkıda bulunmaktır.

3.5. ARAŞTIRMANIN MODELİ VE DEĞİŞKENLERİ

Araştırma kapsamında, geliştirilmiş olan kavramsal model aşağıda sunulmuştur. Araştırma modelinde kentsel dönüşüm ve kentsel yaşam kalitesi algısı olmak üzere iki ana değişken bulunmaktadır. Çalışmada kentsel dönüşüm hizmetlerinin, kentsel yaşam kalitesi algısını etkileyip etkilemediği test edilmiştir.

Şekil 3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma modelinin oluşturulmasında Okumuş 'un, 2014 yılında yaptığı çalışma esas alınmıştır. Bunun yanı sıra modelde yer alan bazı değişkenler için farklı çalışmalardan yararlanılmıştır. Bu kapsamda araştırmada yer alan tüm değişkenlerin alındığı kaynak ve alt değişken sayıları, Tablo 3.1 de belirtilmiştir.

Tablo 3.1. Ana Değişkenlerin Alındığı Kaynaklar ve Alt Değişken Sayıları

	Değişkenler	Alt Değişken Sayısı	Kaynak
Kentsel Dönüşüm Hizmetleri	Fiziksel boyut	15	Lee ve Chan, 2008; Afacan, 2015; Guilherme vd., 2013; Dixon vd., 2009; Bozdağ vd., 2011; Kahraman vd., 2017; Yılmaz, 2018
	Sosyal boyut	9	
	Ekonomik boyut	6	
Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı	Sosyal ve kültürel imkanlar	6	Senlier vd., 2009
	Eğitim hizmetleri	3	
	Çevre kalitesi	3	
	Sağlık hizmetlerin yeterliliği	2	
	Güvenlik	2	
	Sağlık hizmetlerinin kalitesi	2	
	Komşuluk ilişkisi	2	
	Toplu taşıma	3	

3.6. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Çalışmada yukarıda bahsedilen amaç ve model çerçevesinde şu hipotezler geliştirilmiştir:

H₁: Kentsel dönüşüm hizmetleri, kentsel yaşam kalitesi algısını pozitif yönde etkiler.

H_{1a}: Kentsel dönüşüm hizmetlerinin fiziksel boyutu, kentsel yaşam kalitesini pozitif yönde etkiler.

H_{1b}: Kentsel dönüşüm hizmetlerinin sosyal boyutu, kentsel yaşam kalitesini pozitif yönde etkiler.

H_{1c}: Kentsel dönüşüm hizmetlerinin ekonomik boyutu, kentsel yaşam kalitesini pozitif yönde etkiler.

H₂: Kentsel dönüşüm hizmetlerine ilişkin algılar eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.

H₃: Kentsel dönüşüm hizmetlerine ilişkin algılar mesleğe göre farklılık göstermektedir.

H₄: Kentsel dönüşüm hizmetlerine ilişkin algılar medeni duruma göre farklılık göstermektedir.

3.7. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ VE ARACI

Çalışma kapsamında veri toplama metodu olarak, anket yöntemi seçilmiştir. Araştırmanın ana kütlesi, Erzurum il sınırlarında yaşayan ve kentsel dönüşüm hizmetlerinden etkilenen katılımcılardan oluşmaktadır. Ana kütlelin tamamından veri toplamanın zaman ve maliyet açısından mümkün olmaması nedeniyle örnekleme gidilmiştir. Bu bağlamda örnek büyüklüğü, sosyal bilimlerde en yaygın örnekleme formülü olan $[n = \Pi (1 - \Pi) / (e / Z)^2]$ ile belirlenmiştir. Formülde; n: örnek büyüklüğünü, Π : topluluk tahminini, e: kabul edilebilir tolerans düzeyini, Z: istenilen güven aralığını ifade etmektedir. Araştırma formülü ile %5 hata payı ve %95 güven aralığında alt sınır 384 olarak belirlenmiştir (Kurtuluş, 1981: 221). Aynı zamanda Nunnally ve Bernstein (1994:228), örnek büyüklüğünün 300 veya üzerinde olmasını önermekte ve bu sayının ölçümün güvenilirliği için önemli ve yararlı olduğunu dile getirmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın örnek büyüklüğü 765 olarak belirlenmiş ancak 15 anket formu eksik/hatalı doldurulduğundan 750 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırma öncesinde, araştırmanın yönünü ve amacını revize etmek amacıyla bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma, 15 kişiyle yüz yüze görüşülerek yapılmıştır. Katılımcılardan kentsel dönüşümün; fiziksel, sosyal, ekonomik, planlama, yönetim ve hukuki boyutları beşli likert ölçeğinde değerlendirilmeleri istenmiştir. Ön araştırmada cevaplayıcıların kentsel dönüşümün planlama, yönetim ve hukuki boyutuna yönelik soruları yanıtsız bırakması, bu boyutlara ilişkin bilgilere daha çok dönüşümü yapan idarelerin vakıf olması nedeniyle bu boyutlar anketten çıkartılmıştır. Anket formu bahsi geçen değerlendirmelerden sonra tekrar test edilmiş ve son şekli verilmiştir.

Anket çalışması, Haziran-Temmuz 2019 ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırma modelindeki değişkenlere bağlı olarak anket formu üç bölümden ve toplam 59

sorudan oluşmaktadır. Birinci bölümde 30 soru yer almaktadır. Bu soruların 15'i kentsel dönüşümün fiziksel boyutunu; 9'u sosyal boyutunu, 6'sı ise ekonomik boyutunu ölçmeye yöneliktir. Anket formunun ikinci bölümünde ise 23 soru yer almaktadır. Bu soruların 6'sı sosyo-kültürel imkanları, 3'ü eğitim hizmetlerini, 3'ü çevrenin kalitesini, 2'si sağlık hizmetlerinin yeterliliğini, 2'si güvenliği, 2'si sağlık hizmetlerinin kalitesini, 2'si komşuluğu, 3 tanesi ise toplu taşıma algısını ölçmeye yöneliktir. Araştırma modeli dışında sorulan 6 soru ise demografik özellikleri belirlemeye yöneliktir.

Araştırmaya katılan katılımcıların; kentsel dönüşüm hizmetlerine ve kentsel yaşam kalite algısı ile ilgili yargılara veya ifadelere katılıp katılmama dereceleri 5'li Likert ölçeği ile ölçülmüştür.

Araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerde yer alan ifadelerin güvenilirliğini belirlemek amacıyla her bir ölçeğin Cronbach's Alpha (α) katsayıları hesaplanmıştır. Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda; cronbach's alpha değerleri kentsel dönüşüm hizmetlerinin ölçeği için 0,95, kentsel yaşam kalitesinin ölçeği için 0,89 olarak bulunmuştur. Yukarıda verilen ifadeler ışığında ölçeklerin güvenilir olduğu söylenebilir.

3.8. VERİLERİN ANALİZİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmada toplanan verilerin analiz edilmesinde çeşitli yöntemlerden yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan bu analiz yöntemleri; aritmetik ortalama, standart sapma, t-testi, tek yönlü varyans analizi (One-Way Anova) ve regresyon analizidir. Analizler SPSS 22.0 paket istatistik programı kullanılarak yapılmıştır.

3.8.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Analizi

Araştırmada veri toplanan bireylerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla frekans analizi yapılmış ve elde edilen bilgiler Tablo 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3.2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		N	%
Cinsiyet	Kadın	307	40,9
	Erkek	443	59,1
		750	100,0
Medeni Durum	Evli	521	69,5
	Bekâr	229	30,5
		750	100,0
Yaş	18-28	166	22,1
	29-39	229	30,5
	40-50	156	20,8
	51-61	121	16,1
	62-72	68	9,1
	73 ve üstü	10	1,3
		750	100,0
Eğitim	İlkokul	152	20,3
	Ortaokul	140	18,7
	Lise	228	30,4
	Yüksekokul	45	6,0
	Üniversite	156	20,8
	Lisansüstü	29	3,9
		750	100,0
Meslek	Memur	84	11,2
	Emekli	113	15,1
	Öğrenci	42	5,6
	Ev Hanımı	158	21,1
	Esnaf	114	15,2
	İşçi	162	21,6
	Serbest Meslek	60	8,0
	Diğer	17	2,3
		750	100,0
Gelir Düzeyi	0-2000 TL	250	33,3
	2001-3000 TL	251	33,5
	3001- 4000 TL	139	18,5
	4001-5000 TL	91	12,1
	5001 ve üzeri	19	2,5
		750	100,0

Tablo 3.2 incelendiğinde araştırmaya konu olan katılımcıların büyük çoğunluğunun (%59,1) erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Medeni durumları incelendiğinde; büyük çoğunluğunun (%69,5) evli bireylerden oluştuğu, yaş dağılımları açısından

incelendiğinde büyük bölümünün (%30,5) 29-39 yaş aralığında olduğu, meslekleri itibariyle incelendiğinde ise; (%21,6) işçi olduğu görülmektedir.

Örneklem grubunun eğitim düzeyleri incelendiğinde, büyük çoğunluğunun (%30,4) lise mezunu olduğu, bunu (%20,8) ile üniversite mezunlarının izlediği görülmektedir.

Son olarak araştırmaya katılan örneklem grubunun gelir düzeyleri incelendiğinde büyük çoğunluğunun (%33,5) ile 2001-3000 TL arasında gelir elde edenlerin izlediği görülmektedir.

3.8.2. Katılımcıların Kentsel Dönüşüm Hizmetlerine İlişkin Değerlendirmeleri

Araştırma kapsamında, örneklem grubunun kentsel dönüşüm hizmetlerine yönelik değerlendirmeleri, Tablo 3.3'te verilmiştir.

Tablo 3.3. Katılımcıların Kentsel Dönüşüm Hizmetlerine İlişkin Değerlendirmeleri

	Erzurum (n=750)	
	Ortalama*	Standart Sapma
Kentsel Dönüşümün Fiziksel Boyutu		
1) Altyapı sistemleri (kanalizasyon, şebeke suyu, yağmur drenajı vd.) geliştirildi.	2,75	1,43
2) Ulaşım altyapısı (yaya yolları, araç yolları, kaldırımlar, otoparklar vd.) geliştirildi.	2,97	1,44
3) Daha fazla yeşil alan ve rekreasyon (insanların boş zamanlarında kendilerini mutlu edip ve haz alabilecekleri her türlü etkinlik) alanı oluşturuldu.	2,79	1,46
4) Şehrin mevcut tarihi yapısı korundu.	2,77	1,38
5) Afet riskine karşı dayanıklı yapılar inşa edildi.	2,30	1,23
6) Engellilerin kullanımına uygun bir kent düzenlemesi yapıldı.	2,24	1,26
7) Yeni kültür ve sanat mekânları (müze, tiyatro, sinema, sanat galerisi, gösteri merkezi vd.) yapıldı.	2,56	1,36
8) Yeni sağlık kurumları (hastane, sağlık ocağı, aile hekimliği) yapıldı.	3,04	1,43
9) Çocuklar ve gençler için yeni oyun ve spor alanları (futbol sahası, basketbol sahası, oyun parkı vd.) kuruldu.	2,75	1,40
10) Atıkların (kâğıt, metal, plastik malzeme) geri dönüşümünü sağlayacak çözümler üretildi.	2,32	1,29
11) Yaşlılara uygun kamusal alanlar (dinlenme, yürüyüş vd.) oluşturuldu.	2,21	1,23

Tablo 3.3. (Devamı)

12) Doğal ve ekolojik çevre ile uyumlu bir kent dokusu oluşturuldu.	2,31	1,20
13) Yeni yapılar kentin tarihi dokusuna uygun yapıldı.	2,27	1,24
14) Yenilenebilir enerji kaynaklarının (rüzgâr, su, güneş vb.) kullanımı yaygınlaştırıldı.	2,17	1,22
15) Hava, su ve gürültü kirliliği kontrol altına alındı.	2,14	1,23
Genel olarak kentsel dönüşümün fiziksel boyutu	2,51	0,91
Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu		
16) Dar gelirliler için sosyal konutlar yapıldı.	2,36	1,28
17) İnsanlar yerlerinden edilmeden dönüşüm hizmetleri yapıldı.	2,31	1,23
18) Komşuluk ve mahalle kültürünü geliştirici mekânsal çözümler (oturma alanları, yürüyüş yolları, toplanma yerleri, hobi bahçeleri, ortak dinlenme ve paylaşım mekânları vd.) hayata geçirildi.	2,55	1,35
19) Kentsel dönüşüm uygulamalarıyla bireylerin kişisel gelişimlerine katkı verecek eğitim imkânları (halk eğitim, belediye kursları vd.) sağlandı.	2,92	1,41
20) Dönüşüm alanındaki mevcut kültürel kimlikler korundu.	2,50	1,26
21) Daha güvenli bir çevre oluşturuldu.	2,40	1,29
22) Dönüşüm hizmetleriyle bölgede kiralar makul seviyelerde artmakta ve mevcut kiracılar aynı bölgede yaşamlarına devam etmektedir.	2,05	1,22
23) Kamu kurumlarına (hastane, okul, belediye vb) erişim kolaylaştırıldı.	2,65	1,44
24) Her alandaki mevcut demografik yapıya göre ayrı ayrı dönüşüm çalışmaları gerçekleştirildi.	2,34	1,24
Genel olarak kentsel dönüşümün sosyal boyutu	2,45	0,95
Kentsel Dönüşümün Ekonomik Boyutu		
25) Dönüşüm hizmetlerinden ortaya çıkan ekonomik faydadan, ilgili toplumsal kesimler adaletili bir şekilde yararlandı.	2,05	1,16
26) Ekonomik rant değil, afetlere dayanıklı mekanların üretilmesi sağlandı.	2,05	1,19
27) Dönüşüm yapılan yerlerde geleneksel meslekler yaşatıldı.	2,01	1,15
28) Yerel ve bölgesel kalkınmaya katkı sunacak şekilde istihdam imkânı sunuldu.	2,09	1,18
29) Dönüşüm hizmetleri yapılan alanlarda ticari mekânların yeterli düzeyde üretilmesi sağlandı.	2,19	1,24
30) Dönüşüm hizmetleri yapılan alanlarda dar gelirliler de konut sahibi oldu.	2,19	1,30
Genel olarak kentsel dönüşümün ekonomik boyutu	2,10	1,01
GENEL OLARAK KENTSEL DÖNÜŞÜM HİZMET ALGISI	2,41	0,86

*: 1=Kesinlikle katılmıyorum, ...5=Kesinlikle katılıyorum

Tablo 3.3 incelendiğinde, katılımcıların kentsel dönüşüm hizmetlerine yönelik verdikleri cevapların genel ortalaması 2,41 'dir. Kentsel dönüşüm hizmetlerinin alt boyutları incelendiğinde katılımcıların en yüksek ortalamayla (2,51) fiziksel boyutu, en düşük ortalamayla (2,10) ekonomik boyutu değerlendirdikleri görülmektedir. Buna göre cevaplayıcıların, Erzurum'da gerçekleştirilen kentsel dönüşüm faaliyetlerini yeterince verimli ve kaliteli bulmadıkları ifade edilebilir.

Kentsel dönüşüm hizmetlerinin fiziksel boyutu; ulaşım, kentsel planlama, kentsel yaşam kalitesi, sürdürülebilirlik, enerji gibi uygulama alanlarını kapsamaktadır. Bu kapsamda dönüşüm hizmetlerinin fiziksel boyutu, kentsel dönüşümün doğrudan etki ettiği bir alandır (Yılmaz, 2018: 11). Bu çerçevede, kirliliğin kontrol edilmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması, atık yönetimi uygulanması, yaşlı, engelli gibi savunmasız grupların sosyal yaşama katılımının sağlanması, ulaşım, açık alanlara erişim, rekreasyon alanlarının oluşturulması hem bireylerin fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayacak hem de doğal çevreyle uyumlu kentsel alanların oluşumuna zemin hazırlayacaktır. Ancak ortalamalar ışığında kentsel dönüşüm hizmetlerinin fiziksel boyutuna yönelik yapılan çalışmaların katılımcılar tarafından yeterli görülmediği söylenebilir.

Kentsel dönüşüm projelerinde, anahtar faktörlerin başında sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması gelmektedir. Uluslararası literatürde dönüşüm projelerinde sosyal boyutun değerlendirilebilmesi için, proje öncesinde bölgede yaşayan aile sayısı, komşuluk ilişkisi, mahalledeki iletişim ağları, algı, güven düzeylerinin bilinmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Lee and Chan, 2008: 245). Ayrıca dönüşüm öncesi ve sonrasındaki kira düzeyindeki değişim doğrudan kiracıların yapısını, dolayısıyla dönüşüm sonrası kullanıcı profilini değiştirecektir (Ha, 2010: 3). Ayrıca Türkiye'de yapılan çalışmalar incelendiğinde, pratikte bu boyutun yetersiz kaldığı görülmektedir (Tuğcu, 2018: 92). Bu kapsamda, kentsel dönüşüm hizmetlerinin sosyal boyutuna ilişkin ortalamalar, literatürü destekler niteliktedir.

Kentsel dönüşüm hizmetlerinin ekonomik boyutu, dönüşüm projelerinin gerçekleştirilmesinde en önemli dayanak olan finansman ayağı, başka bir ifadeyle gayrimenkul piyasası ile ortaklık biçimleriyle ilgilenmektedir (Tuğcu, 2018). Bu bağlamda dönüşüm projelerinde; yerel istihdamın yaratılması, ticari faaliyetlerin

kurulması, ekonomik gelişmeye katkı sağlayacaktır (Lee ve Chan, 2008). Dönüşüm bölgesinin iş alanları barındırması hem tercih edilme ihtimalini arttıracak hem de ekonomik sürdürülebilirliğe katkı sağlayacaktır. Ancak dönüşüm hizmetlerinin ekonomik boyutu incelendiğinde ve ortalamalar göz önünde bulundurulduğunda; yukarıda ifade edilen durumların göz ardı edildiği, ranta dayalı dönüşüm projelerinin uygulandığı söylenebilir.

3.8.3. Katılımcıların Kentsel Yaşam Kalitesi Algıları

Katılımcıların kentsel yaşam kalitesi algısını ölçmek için, sosyal kültürel imkânlar, eğitim hizmetleri, çevre kalitesi, sağlık hizmetlerinin yeterliliği, güvenlik, sağlık hizmetlerinin kalitesi, komşuluk ilişkileri ve toplu taşıma hizmetleri değişkenleriyle ilgili sorular yöneltilmiş, elde edilen cevaplara ilişkin aritmetik ortalamalar ve standart sapmalar Tablo 3.4'te sunulmuştur.

Tablo 3.4. Katılımcıların Kentsel Yaşam Kalitesi Algısına İlişkin Değerlendirmeleri

	Erzurum (n=750)	
	Ortalama*	Standart Sapma
Sosyal ve Kültürel İmkânlar		
1) Sinema salonları yeterli miktardadır.	3,24	1,31
2) Konser salonları, tiyatrolar, müze ve kütüphane gibi hizmetler yeterlidir.	2,81	1,32
3) Spor alanları, spor salonları gibi spor faaliyetler yeterlidir.	2,85	1,31
4) İnternet kafe ve kütüphaneler gibi halka açık internet erişimi yeterlidir.	3,01	1,31
5) Halka açık parklar ve bahçeler gibi alanlar yeterlidir.	3,26	1,37
6) Evde internet erişimi kolaydır.	3,34	1,34
Genel olarak sosyal ve kültürel imkânlar	3,09	1,01
Eğitim Hizmetleri		
7) Okul sayısı yeterlidir.	3,14	1,29
8) Okullara ulaşım kolaydır.	3,12	1,32
9) Okullar kalabalık değildir.	2,63	1,36
Genel olarak eğitim hizmetleri	2,96	1,06
Çevre Kalitesi		
10) Hava kirliliği problemi yoktur.	2,27	1,38
11) Su kirliliği problemi yoktur.	2,09	1,33
12) Gürültü kirliliği problemi yoktur.	2,36	1,37

Tablo 3.4. (Devamı)

Genel olarak çevre kalitesi	2,24	1,18
Sağlık Hizmetlerinin Yeterliliği		
13) Hastanelerde doktor sayısı yeterlidir.	2,88	1,39
14) Şehirdeki hastane sayısı yeterlidir.	3,32	1,31
Genel olarak sağlık hizmetlerinin yeterliliği	3,10	1,19
Güvenlik		
15) Yaşadığım mahalle güvenli ve emniyetlidir.	3,28	1,37
16) Erzurum güvenli bir şehirdir.	3,36	1,29
Genel olarak güvenlik	3,32	1,19
Sağlık Hizmetlerinin Kalitesi		
17) Doktorların sağladığı hizmet kalitesi yeterlidir.	3,10	1,32
18) Hastaneler tarafından verilen hizmetin kalitesi yeterlidir.	3,12	1,32
Genel olarak sağlık hizmetlerinin kalitesi	3,11	1,22
Komşuluk İlişkisi		
19) Komşuluk ilişkileri iyidir.	3,01	1,37
20) Komşular gürültü yaparak rahatsız etmez.	2,86	1,39
Genel olarak komşuluk ilişkisi	2,94	1,23
Toplu Taşıma		
21) Toplu taşıma ücretleri uygundur.	2,19	1,36
22) Park alanları yeterlidir.	2,59	1,42
23) Toplu taşıma ulaşımı kolaydır.	2,85	1,44
Genel olarak toplu taşıma	2,54	1,15
GENEL OLARAK KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ALGISI	2,90	0,74

*: 1=Kesinlikle katılmıyorum, ...5=Kesinlikle katılıyorum

Cevaplayıcıların kentsel yaşam kalitesi algı boyutunun ifadelerine verdikleri cevapların genel ortalaması 2,90 ‘dır. Kentsel yaşam kalitesi algısının alt boyutları incelendiğinde bireylerin en iyi algıladıkları boyutun 3,32 ortalamayla güvenlik olduğu görülmektedir. Avrupa Kentsel Şartında güvenlik; “*olabildiğince suç, yasa dışı olay ve şiddetten arınmış emin ve güvenli bir kent*” olarak tanımlanmıştır (Çalı, 2012: 18). Dolayısıyla yaşanabilir kent, sağlıklı ve güvenli kentlerle özdeşleştirilmektedir. Bu bağlamda yukarıda verilen bilgiler ışığında Erzurum’un güvenli bir kent olma konusunda katılımcıların kararsız olduğu sonucuna varılabilir.

Cevaplayıcıların kentsel yaşam kalitesi alt boyutlarına yönelik algıladıkları en düşük boyutun ise, 2,24 ortalamayla çevre kalitesi olduğu görülmektedir. Kaliteli bir çevre, sahip olduğu fiziksel ve sosyal özellikleri, barındırdığı nüfusu, refahı, huzur ve memnuniyet duygusunu verebilmeyi ifade etmektedir (Lansing ve Marans, 1969). Ancak, elde edilen ortalamalar ışığında; su, hava ve gürültü kirliliğinin bir sorun olarak görülmesinin çevre kalitesini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

Araştırma değişkenlerine yönelik cevaplayıcıların kentsel dönüşüm hizmetleri (fiziksel, sosyal ve ekonomik boyut), kentsel yaşam kalitesi algısı hakkındaki genel değerlendirmeleri ve kullanılan ölçeklerin güvenilirlik düzeyleri Tablo 3.5'te sunulmuştur.

Tablo 3.5. Cevaplayıcıların Ölçeklere Yönelik Genel Değerlendirmeleri ve Ölçeklerin Güvenilirlik Düzeyleri

Değişkenler	Ortalama	Cronbach'sAlfa	Standart Sapma
Genel Olarak Kentsel Dönüşüm Hizmet Algısı	2,41		0,86
• Fiziksel Boyut	2,51	0,95	0,91
• Sosyal Boyut	2,45		0,95
• Ekonomik Boyut	2,10		1,01
Genel Olarak Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı	2,90		0,74
• Sosyal ve kültürel imkanlar	3,09	0,89	1,01
• Eğitim hizmetleri	2,96		1,06
• Çevre kalitesi	2,24		1,18
• Sağlık hizmetlerin yeterliliği	3,10		1,19
• Güvenlik	3,32		1,19
• Sağlık hizmetlerinin kalitesi	3,11		1,22
• Komşuluk ilişkisi	2,94		1,23
• Toplu taşıma	2,54		1,15

3.8.4. Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Araştırmanın modeline göre kentsel dönüşüm hizmetlerinin, kentsel yaşam kalitesi algısını etkilediği öngörülmektedir. Bu etkinin incelenmesi için basit regresyon analizi yapılmıştır. Araştırma modeli başlığı altında belirtildiği üzere kentsel dönüşüm hizmetleri üç alt değişkenden (fiziksel, sosyal ve ekonomik boyut), kentsel yaşam kalitesi algısı ise

sekiz alt değişikenden (sosyal ve kültürel imkânlar, eğitim hizmetleri, çevre kalitesi, sağlık hizmetlerinin yeterliliği, güvenlik, sağlık hizmetlerinin kalitesi, komşuluk ilişkisi ve toplu taşıma) oluşmaktadır. Bu kapsamda kentsel dönüşüm hizmetlerinin, kentsel yaşam kalitesi algısı üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla basit regresyon analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 3.6' da sunulmuştur.

Tablo 3.6. Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Bağımlı Değişken:	R	R²	Düzeltilmiş R²	Tahmini Standart Hatası	
Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı	0,479	0,229	0,228	0,65245	
ANOVA	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	P
Regresyon	94,606	1	94,606	222,244	0,000
Artıklar	318,414	748	0,426		
Toplam	413,020	749			
Bağımsız Değişken:	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	T Değerleri	P
Kentsel Dönüşüm Hizmetleri	B	Standart Hata	Beta		
Sabit	1,916	0,070		27,222	0,000
Kentsel Dönüşüm Hizmetleri	0,409	0,027	0,479	14,908	0,000

Tablo 3.6 incelendiğinde, kentsel dönüşüm hizmetlerinin kentsel yaşam kalite algısı üzerindeki etkisini test etmek için kurulan basit regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır ($\beta < 0,409$; $p < 0,05$). Tablo incelendiğinde R değeri 0,479 olup, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde önemli sayılabilecek bir etkiye sahip olduğuna işaret etmektedir.

Regresyon modelinde ANOVA testi anlamlı çıkmıştır. Modelde R² değeri 0,229'dur. Buna göre, bireylerin kentsel yaşam kalite algısı modeldeki bağımsız değişken olan kentsel dönüşüm hizmetlerini %22.9 oranında açıklayabilmektedir. Bu sonuç; 0,05 önem düzeyinde kentsel dönüşüm hizmetlerindeki bir birimlik artışın, kentsel yaşam kalitesi algısını 0,22 birim arttırdığı anlamına gelmektedir. Buna göre, kentsel dönüşüm hizmetlerinin artması, kentsel yaşam kalite algısını arttırmaktadır. Bu sonuçlardan hareketle, **H₁** hipotezi kabul edilmiştir.

3.8.5 Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Fiziksel, Sosyal ve Ekonomik Boyutunun, Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Kentsel dönüşüm hizmetlerinin fiziksel, sosyal ve ekonomik boyutunun, kentsel yaşam kalitesi algısını etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Elde edilen analiz sonuçları Tablo 3.7’de sunulmuştur.

Tablo 3.7. Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Fiziksel, Sosyal ve Ekonomik Boyutunun, Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Bağımlı Değişken: Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı	R	R²	Düzeltilmiş R²	Tahmini Standart Hatası	
	0,481	0,231	0,228	0,65239	
ANOVA	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F değeri	P
Regresyon	95,514	3	31,838	74,806	0,000
Artıklar	317,506	746	0,426		
Toplam	413,020	749			
Bağımsız Değişkenler: Kentsel Dönüşüm Hiz. Fiziksel, Sosyal ve Ekonomik Boyutu	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t değeri	P
	B	Standart Hata	Beta		
Sabit					
Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Fiziksel Boyutu	0,242	0,045	0,298	5,390	0,000
Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Sosyal Boyutu	0,129	0,049	0,166	2,604	0,009
Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Ekonomik Boyutu	0,036	0,036	0,050	1,022	0,307
	Korelasyonlar			Çoklu Doğrusallık İstatistikleri	
Bağımsız Değişkenler	Zero - order	Partial	Part	Tolerance	VIF
Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Fiziksel Boyutu	0,466	0,194	0,173	0,336	2,976
Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Sosyal Boyutu	0,446	0,095	0,084	0,254	3,943
Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Ekonomik Boyutu	0,367	0,037	0,033	0,435	2,300

Tablo 3.7’de görüldüğü gibi oluşturulan çoklu regresyon modeli bir bütün olarak 0,05 önem düzeyinde istatistiki açıdan anlamlı olup; R^2 değeri 0,231 olarak bulunmuştur. Buna göre, kentsel dönüşüm hizmetlerinin fiziksel, sosyal ve ekonomik boyutu modeldeki bağımlı değişken olan kentsel yaşam kalite algısını %23,1 oranında açıklayabilmektedir.

Kentsel dönüşüm hizmetlerinin fiziksel ve sosyal boyutu, kentsel yaşam kalitesi algısı üzerinde 0.05 önem düzeyinde anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu ($\beta=0,242$: $p<0,05$; $\beta=0,129$: $p<0,05$) görülmektedir. Buna göre, 0,05 önem düzeyinde kentsel dönüşüm hizmetlerinin fiziksel boyutundaki 1 birimlik artışın, kentsel yaşam kalite algısını 0,24 arttırdığı; benzer şekilde kentsel dönüşüm hizmetlerinin sosyal boyutundaki 1 birimlik artışın, kentsel yaşam kalite algısını 0,12 arttırdığı anlamına gelmektedir. Bu durumda kentsel dönüşüm hizmetlerinin fiziksel ve sosyal boyutuna yönelik hizmetlerin kalitesi arttıkça, kentsel yaşam kalite algısının da yükseleceği söylenebilir. Bu veriler ışığında, H_{1a} , H_{1b} hipotezleri kabul edilmiştir.

Tablo 3.7’de görüldüğü gibi, kentsel dönüşüm hizmetlerinin ekonomik boyutu 0,05 önem düzeyinde istatistiki açıdan anlamlı değildir. Buna göre, araştırma modelinde yer alan kentsel dönüşüm hizmetlerinin ekonomik boyutu, modelin açıklayıcılığına pek fazla katkı sağlamamaktadır ($\beta=0,306$: $p>0,05$). Dolayısıyla; H_{1c} hipotezi red edilmiştir. Bu sonuç, literatürle farklılık göstermektedir. Dönüşüm hizmetlerinden ortaya çıkan ekonomik faydadan, toplumsal kesimin adaletli bir şekilde yararlanamaması, geleneksel mesleklerin yaşatılamaması, ekonomik rantın ön planda olması gibi olumsuzluklar bireylerin kentsel yaşam kalite algısına olan güvenin azalmasına ve düşmesine neden olduğu söylenebilir.

3.8.6. Kentsel Dönüşüm Hizmetleri ve Kentsel Yaşam Kalitesi Algısına Yönelik Değerlendirmelerin Demografik Özellikler Açısından Farklılıklarının İncelenmesi

Kentsel dönüşüm hizmetlerine ilişkin değerlendirmelerin ve kentsel yaşam kalite algısının cinsiyet ve medeni duruma göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla t-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 3.8 ve 3.9’da gösterilmiştir.

Tablo 3.8. Kentsel Dönüşüm Hizmetleri ve Kentsel Yaşam Kalitesi Algısının Cinsiyete Göre İncelenmesi

Değişkenler	Kategori	n	$\bar{x}$ (Ort.)	Std. Sap.	t	p
Kentsel Dönüşüm Hizmetleri	Kadın	307	2,4153	0,87277	0,053	0,958
	Erkek	443	2,4119	0,86648		
Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı	Kadın	307	2,9020	0,73214	0,062	0,951
	Erkek	443	2,9054	0,75055		

Yukarıda yapılan bağımsız örneklem t- testi (independent sample t-test) analizi sonucunda kentsel dönüşüm hizmetleri ile kentsel yaşam kalitesi algısının cinsiyet açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Tablo 3.9. Kentsel Dönüşüm Hizmetleri ve Kentsel Yaşam Kalitesi Algısının Medeni Duruma Göre İncelenmesi

Değişkenler	Kategori	n	$\bar{x}$ (Ort.)	Std. Sap.	t	p
Kentsel Dönüşüm Hizmetleri	Evli	521	2,3649	0,87905	-2,309	0,021
	Bekar	229	2,5234	0,83541		
Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı	Evli	521	2,9174	0,74293	0,744	0,457
	Bekar	229	2,8736	0,74252		

Tablo 3.9’da görüldüğü gibi; kentsel dönüşüm algısı medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p= 0,02 < 0,05$) ve ($2,5234 > 2,3649$). Bu sonuçlardan hareketle, kentsel dönüşüm hizmetlerine ilişkin algının medeni duruma göre farklılık gösterdiğini ön gören H_4 hipotezi kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra aynı tablo incelendiğinde kentsel yaşam kalitesi algısının medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Kentsel dönüşüm hizmetlerine ilişkin değerlendirmeler ile kentsel yaşam kalitesi algısının demografik özelliklerden yaş, eğitim, meslek ve gelire göre farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek amacıyla varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Ulaşılan sonuçlar Tablo 3.10’da gösterilmektedir.

Tablo 3. 10. Bazı Demografik Özellikler Açısından Kentsel Dönüşüm Hizmetlerine İlişkin Değerlendirmelerin ve Kentsel Yaşam Kalitesi Algısının Farklılaşım Farklılaşmadığının İncelenmesi

Demografik Özellikler	Kentsel Dönüşüm Hizmetleri		Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı	
	F	P	F	P
Eğitim	4,160	0,001	0,214	0,957
Yaş	1,125	0,346	1,977	0,080
Meslek	2,914	0,005	0,356	0,927
Gelir	1,085	0,363	1,030	0,391

Tablo 3.10 incelendiğinde; eğitim ve meslek açısından kentsel dönüşüm hizmetlerine ilişkin değerlendirmelerin istatiki açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği, yaş ve gelir düzeyleri arasında ise anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Diğer yandan eğitim, yaş, meslek ve gelir değişkenleri itibariyle kentsel yaşam kalite algısının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu verilerden hareketle, **H₂**, **H₃** hipotezleri kabul edilmiştir.

Eğitim ve meslek açısından kentsel dönüşüm hizmetlerine ilişkin değerlendirmelerdeki farklılığın yönünü test etmek amacıyla “Post Hoc (LSD)” analizi yapılmış sonuçlar Tablo 3.11’de sunulmuştur.

Tablo 3.11. Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Meslek Grubuna Göre İncelenmesi

Meslek Grupları		Ort. Farkı (I-J)	Std. Hata	P
(I)	(J)			
Memur	Emekli	0,24979	0,12401	0,473
	Öğrenci	0,15992	0,16268	0,977
	Ev Hanımı	0,45120*	0,11624	0,003
	Esnaf	0,39998*	0,12378	0,028
	İşçi	0,39223*	0,11574	0,017
	Serbest Meslek	0,32159	0,14550	0,347
	Diğer	0,50829	0,22893	0,341
Emekli	Öğrenci	-,08987	0,15556	0,999
	Ev Hanımı	0,20141	0,10605	0,552
	Esnaf	0,15019	0,11427	0,893
	İşçi	0,14243	0,10551	0,879
	Serbest Meslek	0,07179	0,13750	1,000
	Diğer	0,25849	0,22393	0,944

Tablo 3.11. (Devamı)

Öğrenci	Ev Hanımı	0,29128	0,14944	0,517
	Esnaf	0,24006	0,15538	0,783
	İşçi	0,23230	0,14905	0,775
	Serbest Meslek	0,16167	0,17318	0,983
	Diğer	0,34837	0,24745	0,854
Ev Hanımı	Esnaf	-,05122	0,10578	1,000
	İşçi	-,05898	0,09625	,999
	Serbest Meslek	-,12961	0,13054	,975
	Diğer	0,05709	0,21972	1,000
Esnaf	İşçi	-,00775	0,10523	1,000
	Serbest Meslek	-,07839	0,13730	0,999
	Diğer	,10831	0,22380	1,000
İşçi	Serbest Meslek	-,07064	0,13009	0,999
	Diğer	,11606	0,21946	1,000
Serbest Meslek	Diğer	,18670	0,23651	0,994

Tablo 3.11 incelendiğinde meslek grupları açısından memurların; ev hanımı, esnaf ve işçiye göre kentsel dönüşüm hizmetlerini anlamlı şekilde daha yüksek algıladıkları tespit edilmiştir. Bu farklılığın, meslek grubu memur olan kesimin kentsel dönüşüm hizmetlerine karşı daha açık ve daha esnek olmalarından kaynaklandığı düşünülebilir. Ayrıca anova farklılık analizi sonucunda diğer meslek grupları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Tablo 3.12. Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesi

Eğitim Düzeyleri		Ort. Farkı (I-J)	Std. Hata	P
(I)	(J)			
İlkokul	Ortaokul	-,11352	0,10068	0,870
	Lise	-,14934	0,09000	0,559
	Yüksekokul	-,37029	0,14586	0,114
	Üniversite	-,33826*	0,09795	0,008
	Lisansüstü	-,55468*	0,17416	0,019
Ortaokul	Lise	-,03583	0,09228	0,999
	Yüksekokul	-,25677	0,14728	0,503
	Üniversite	-,22475	0,10006	0,218
	Lisansüstü	-,44117	0,17535	0,121

Tablo 3.12. (Devamı)

	Yüksekokul	-,22095	0,14020	0,615
Lise	Üniversite	-,18892	0,08930	0,280
	Lisansüstü	-,40534	0,16944	0,160
Yüksekokul	Üniversite	0,03202	0,14543	1,000
	Lisansüstü	-,18439	0,20466	0,946
Üniversite	Lisansüstü	-,21642	0,17380	0,814

Tablo 3.12’de görüldüğü gibi kentsel dönüşüm hizmetleri, eğitim düzeyleri açısından incelendiğinde; ilkokul üniversite ve lisansüstü mezunları arasında kentsel dönüşüm hizmetlerine yönelik algının anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. İlkokul mezunlarının, üniversite ve lisansüstü mezunlarına göre kentsel dönüşüm hizmetlerine ilişkin değerlendirmeleri anlamlı derecede daha düşüktür. Ayrıca anova farklılık analizi sonucunda diğer eğitim grupları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Tablo 3.13. Hipotez Sonuçları

Hipotez	Sig.	Karar
H ₁	0.000	Kabul
H _{1a}	0.000	Kabul
H _{1b}	0,009	Kabul
H _{1c}	0,037	Red
H ₂	0,001	Kabul
H ₃	0,005	Kabul
H ₄	0,021	Kabul

SONUÇ VE ÖNERİLER

Konut, rekreasyon alanı oluşturma, eski kenti yenileme, ticari gelişmeler, gecekonduların yenilenmesi, kötü planlanan kalkınmanın olumsuz etkilerini tersine çevirme şeklinde tanımlanan kentsel dönüşüm, sağlıklı bir kent yapısının oluşturulmasına zemin hazırlamaktadır. Dönüşüm hizmetlerinin olumlu etkileri düşünüldüğünde bölge sakinlerinin ihtiyaçlarının karşılanmasında veya kentsel yaşamın iyileştirilmesinde başarılı olup olmadıklarına dair bir takım sorular bulunmaktadır. Bu doğrultuda, kentsel dönüşüm hizmetleri ve kentsel yaşam kalite algısının incelendiği bu çalışmanın temel amacı; kentsel dönüşüm hizmetlerinin, kentsel yaşam kalite algısını etkileyip etkilemediğini araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda Erzurum ili kent merkezinde yaşayan ve dönüşüm hizmetlerinden etkilenen 750 kişiye anket uygulanmıştır. Araştırmada toplanan verilerin analiz edilmesiyle aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda katılımcıların çoğunluğunun erkek olduğu, eğitim durumu dikkate alındığında ise katılımın yüksek düzeyde lise eğitime sahip bireylerden oluştuğu görülmüştür. Cevaplayıcıların yaşları incelendiğinde; ağırlıklı olarak 29-39 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Meslekleri itibariyle incelendiğinde çoğunluğunun işçi olduğu görülmektedir. Katılımcıların gelir düzeyi incelendiğinde ise en büyük grubu 2001-3000 arasında gelir elde edenler oluşturmaktadır.

Araştırmada kentsel dönüşümün fiziksel, sosyal ve ekonomik boyutuna yönelik beklenti ve algı düzeylerinin ölçülmesi hedeflenmiştir. Dönüşümün fiziksel, sosyal ve ekonomik boyutu incelendiğinde oldukça olumsuz bir tablonun ortaya çıktığı görülmektedir. Engellilere yönelik çözüm önerilerinin geliştirilememesi, doğal ve ekolojik çevreyle uyumlu bir kent dokusunun sağlanamaması, hava, su ve gürültü kirliliğinin kontrol altına alınamaması, yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılmaması, atıkların geri dönüşümünü sağlayacak çözümlerin üretilmemesi şeklinde bir yargı hakimdir. Dönüşüm hizmetlerinin sosyal boyutu incelendiğinde; bölgede kira fiyatlarının makul seviyede artmadığı, kiracıların dikkate alınmadığı, insanların yerinden edilerek dönüşüm hizmetlerinin yapıldığı şeklinde yorum yapılabilir. Dönüşüm hizmetlerinin ekonomik boyutu incelendiğinde ise; dönüşüm hizmetlerinden

ortaya çıkan ekonomik faydadan, toplumsal kesimin adaletli bir şekilde yararlanamadığı, geleneksel mesleklerin yaşatılmadığı, ekonomik rantın ön planda olduğu ifade edilebilir.

Kentsel alanda, toplumsal ve sosyal yaşantı üzerinde önemli etkileri bulunan sosyal ve kültürel imkanlar, eğitim, çevre, sağlık, güvenlik, komşuluk, toplu taşıma gibi parametreler doğrudan kentsel yaşam kalitesini etkilemektedir (Okumuş, 2014; 24-25). Araştırmada kentsel yaşam kalitesi algısına yönelik bulgular incelendiğinde; su ve hava kirliliğinin olması, toplu taşıma ücretlerinin pahalılığı önemli konular olarak öne çıkmaktadır. Anket uygulamaları sırasında dikkat çeken husus; katılımcılarca, su kirliliği konusunda daha önce problem yaşamazken suyun şebeke suyuna bağlanmasından sonra sıkıntılar yaşandığının ifade edilmesidir. Dönüşüm sürecinde erişilebilirlik, hareketlilik, ulaşım gibi toplu taşıma hizmetleri göz önünde bulundurulmalıdır. Kısaca bireylerin yaşamını kolaylaştıracak çözümler geliştirilmelidir. Bu bağlamda yerel yönetimlerin, hem doğal kaynakların korunması, kullanılması hem de toplu taşıma konusunda başarılı bir portre çizemedikleri söylenebilir.

Kentsel dönüşüm hizmetlerinin, özellikle fiziksel ve sosyal boyutta kentsel yaşam kalitesi algısını pozitif yönde etkilediği ancak ekonomik boyutta bu anlamda etkilemediği görülmüştür.

Demografik özellikler açısından kentsel dönüşüm hizmetleri ve kentsel yaşam kalite algısının farklılıkları incelendiğinde; cinsiyet açısından herhangi bir farklılık olmadığı görülmüştür. Kentsel yaşam kalitesi algısı yaş, medeni durum, eğitim, gelir ve meslek grupları açısından farklılık göstermezken, kentsel dönüşüm hizmetleri medeni durum, eğitim ve meslek grubuna göre anlamlı farklılıklar göstermiştir.

Yukarıda verilen araştırma sonuçları incelendiğinde; Erzurum il merkezinde yürütülen kentsel dönüşüm hizmetlerinde bütüncül bir yaklaşımın izlenmediği anlaşılmaktadır. Ayrıca yapılan dönüşüm hizmetlerinin bina bazlı dönüşüm olarak gerçekleştirildiği, kentsel donatı alanlarının ise ihmal edildiği söylenebilir. Bu bağlamda, Erzurum kent merkezinde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm hizmetlerinden halkın memnun olmadığı ifade edilebilir. Yılmaz'ın (2018), Türkiye'deki kentsel dönüşümün en önemli uygulayıcısı olan belediyelere yönelik gerçekleştirdiği çalışmasında belediyelerin mevcut uygulamalarının niteliklerine yönelik olarak (fiziksel, sosyal ve ekonomik boyut) cevaplayıcılar dikkat çeken bir seviyede olumsuz görüş belirtmişlerdir. Çalışmamızın

sonucu bu sonuçla örtüşmektedir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, eğitim hizmetleri, toplu taşıma, çevresel kalite ile komşuluk ilişkileri oldukça düşük ortalamalara sahiptir.

Araştırmada elde edilen ve yukarıda verilen değerlendirmeler ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

Kentsel dönüşüm hizmetlerinde sadece fiziksel boyutun ön planda tutulmaması, sosyal, ekonomik, planlama-tasarım gibi boyutların göz önünde bulundurulması,

Kentsel dönüşüm hizmetlerinde dünya ile entegre olacak şekilde yenilikçi ve farklı yaklaşımların benimsenmesi,

Ekonomik rantın değil, kentin yerel ekonomisini canlandıran politikaların belirlenmesi,

Kentsel yaşam kalitesini artıran, kültüre dayalı dinamikleri hayata geçiren, kentlerde meydana gelen fiziksel çöküşü durduran, tarihi dokunun sürdürülebilirliğini sağlayan iyileştirilmelerin hedeflenmesi,

Daha yaşanabilir, daha fazla yeşil dokuya sahip bir kentin oluşturulması, çocuk ve gençler için spor alanlarının sağlanması, engellilere yönelik yaşam alanlarının oluşturulması, atıkların geri dönüşümünü sağlayacak çözümlerin üretilmesi,

Kent problemlerine çözüm üretebilecek, kentlinin yaşam kalitesini arttıracak bir stratejiyle yerel halkın, yerel yönetimlerin, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının ve özel sektörün kentsel dönüşüm faaliyetlerinde katkı ve katılımlarının sağlanması gerekmektedir.

Araştırmanın uygulama aşamasında birkaç kısıt bulunmaktadır. Bunların en önemlisi daha önce ifade edildiği gibi zaman ve maddi kısıtlar gelmektedir. Araştırma sadece Erzurum il merkezinde dönüşüm hizmetlerinden etkilenen bireylere yönelik yapılmıştır. Gelecekteki araştırmalarda, kentsel dönüşümün en önemli uygulayıcı olan belediye aktörleri ve alanda yaşayan insanlar yönünden, farklı bölgelerdeki dönüşüm süreçleri karşılaştırılabilir. Batı ile Doğu Anadolu bölgeleri arasında hem mahalle ölçeğinde hem de kent ölçeğinde dönüşüm hizmetlerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenebilir veya memnuniyet düzeyi araştırılabilir. Dünyada ve son yıllarda ülkemizde yaşanabilir şehirlerin analizleri yapılmaktadır. Özellikle başta Erzurum olmak

üzere Doğu Anadolu Bölgesinde dönüşüm öncesi veya dönüşüm sonrasında zaman içinde kentin yaşam kalitesinde meydana gelen değişim değerlendirilebilir. Böylelikle kentsel yaşam kalite göstergeleri yerel yöneticiler açısından yol gösterici nitelikte olabilecektir. Bununla birlikte ileriki çalışmalarda kentsel dönüşüm hizmetlerinin farklı değişkenler üzerindeki etkisi de araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Adams, D, Hastings, E. (2001). "Urban Renewal in Hong Kong: Transition from Development Corporation to Renewal Authority". *Land Use Policy*, 18 (3), 245-258.
- Akalın, M. (2016). "Kentsel Dönüşümün Karanlık Yüzü: Soylulaştırma, Yerinden Edilme ve Mekânsal Dışlanma". *Bartın Üniversitesi İİ BF Dergisi*, 7 (4), 287-320.
- Akkar, Z M. (2006). "Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye". *Planlama*, 2, 29-38.
- Akkoç, S Y. (2014). *Kentsel Dönüşüm Projelerinin Çevre Etiği Bağlamında Değerlendirilmesi: Ankara Örneği*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Akkoyunlu, K. (2007). *Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine*. Der: Ayşegül Mengi, Ankara: İmge Yayınevi.
- Alpopi, C, Manole, C. (2013). "Integrated Urban Regeneration–Solution for Cities Revitalize". *Procedia Economics and Finance*, 6, 178-185.
- Aras Baran, B. (2019). "Kentsel Sürdürülebilirlik Kapsamında Yeşil Çatı Uygulamaları". *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (1/1), 479-514.
- Arifwidodo, S D, Perera, R. (2011). "Quality of Life and Compact Development Policies in Bandung, Indonesia". *Applied Research in Quality of Life*, 6 (2), 159-179.
- Ataöv, A, Osmay, S. (2007). "Türkiye'de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım". *Metu Jfa*, 2, 57-82.
- Atik, M. (2014). *Kentsel Yaşam Kalitesi ve Kent Kimliği Bağlamında İstanbul'daki Yenileme Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme; Sulukule Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, S. (2017). *İletişim Yaklaşımıyla Sürdürülebilirlik Kavramı, Yeşil Kavramı ve Yerel-Küresel Yansımaları İle İlgili Bir İnceleme Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Aydınlı, H I, Turan, H. (2012). "Kuramsal ve Yasal Çerçeve de Türkiye’de Kentsel Dönüşüm". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(28), 61-70.
- Bal, H. (1999). *Kent Sosyolojisi*. Ankara: Turhan Kitapevi.
- Balsas, C J. (2004). "Measuring The Livability of an Urban Centre: an Exploratory Study of Key Performance Indicators". *Planning, Practice & Research*, 19 (1), 101-110.
- Bayraktar, N, Girgin, Ç. (2010). "Kooperatif Üst Birlikleri Tarafından Gerçekleştirilen Konut Yaşam Çevrelerinde Kentsel Yaşam Kalitesi Açısından Değerlendirme /Batıkent Örneği". *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 25 (2), 201-211.
- Beritan, S C. (2014). *Küresel Kentler Bağlamında Yaşam Kalitesi Göstergelerine Kalitatif Bir Bakış: İstanbul–New York Karşılaştırması*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bhatti, S S, Tripathi, N K, Nagai, M, Nitivattananon, V. (2017). "Spatial Interrelationships of Quality of Life With Land Use/Land Cover, Demography and Urbanization". *Social Indicators Research*, 132 (3), 1193-1216.
- Boylu Aydınır, A, Paçacıoğlu, B. (2016). "Yaşam Kalitesi ve Göstergeleri". *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 8 (15), 137-150.
- Brown, J, Bowling, A, Flynn, T. (2004). Models of Quality of Life: A Taxonomy, Overview and Systematic Review of The Literature. European Forum on Population Ageing Research.
- Buğra, A. (2008). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika*: İstanbul: İletişim Yayınları.
- Byrne, D. (1999). *Social Exclusion*, Buckingham, UK: Open Univ. Press.
- Chan, E, Lee, G K. (2008). "Critical Factors for Improving Social Sustainability of Urban Renewal Projects". *Social Indicators Research*, 85 (2), 243-256.
- Clay, P L. (1979). *Neighborhood Renewal*, Lexington Books, Toronto. Free Press.
- Costanza, R, Fisher, B, Ali, S, Beer, C, Bond, L, Boumans, R, . . . Farley, J. (2007). "Quality of Life: An Approach Integrating Opportunities, Human Needs, and Subjective Well-Being". *Ecological Economics*, 61 (2-3), 267-276.

- Couch, C, Sykes, O, Börstinghaus, W. (2011). "Thirty Yars of Urban Regeneration in Britain, Germany and France: The Importance of Context and Path Dependency". *Progress in planning*, 75 (1), 1-52.
- Cummins, R A. (2000). "Objective and Subjective Auality of Life: An Interactive Model". *Social Indicators Research*, 52 (1), 55-72.
- Çahantimur, A, Yıldız, T H. (2009). "Sürdürülebilir Kentsel Gelişmeye Sosyokültürel Bir Yaklaşım: Bursa Örneği". *İTÜ DERGİSİ/a*, 7 (2), 3-13.
- Çakallı, M E. (2012). *Kentsel Yenilemede Bir Araç Olarak Kentsel Dönüşüm Projeleri ve İlgili İdari Yargı Kararları*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Çakallı, M E. (2013). *Kentsel Yenilemede Bir Araç Olarak Kentsel Dönüşüm Projeleri ve İlgili İdari Yargı Kararları*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çakır, Ö. (2002). "Sosyal Dışlanma". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 4 (3), 83-104.
- Çalı, H H. (2012). "Avrupa Kentsel Şartı Çerçevesinde Güvenli Kent ve Yerel Yönetimler". *Türk İdare Dergisi*, 475.
- Çan, M F. (2013). "Kentleşme, Sanayileşme ve Kalkınma Etkileşimi". *T.C. Fırat Kalkınma Ajansı*.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2019a). Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı. 21.02.2019. Erişim, <https://kentges.csb.gov.tr/>
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2019b). Türkiye Habitat III Ulusal Raporu, 2014 Erişim Tarihi 21.03.2019, [https://webdosya.csb.gov.tr/db/habitat/editordosya/file/HABITAT_III_ULUSAL_RAPOR_\(turkce\).pdf](https://webdosya.csb.gov.tr/db/habitat/editordosya/file/HABITAT_III_ULUSAL_RAPOR_(turkce).pdf)
- Çolakoğlu, Y. (2005). *Kentleşme Sürecinde Kentsel Yaşamda Kalite: Antalya Yeşilbahçe Mahallesi Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Antalya: Sosyal Bilimler Enstitüsü Akdeniz Üniversitesi.
- Çubuk, M. (1998). "Çağdaş Kentsel Kültür Mirası". *Kentsel Koruma-Yenileme ve Uygulamalar Sempozyumu, Sunuşlar-Sonuçlar ve Bir Değerlendirme*, İstanbul.

- Das, D. (2008). "Urban Quality of Life: A Case Study of Guwahati". *Social Indicators Research*, 88 (2), 297-310.
- Demirkıran, S. (2008). *Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü: Bursa Büyükşehir Belediyesi Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Deringöz, T. (2017). *Kentsel Dönüşümün Kentsel Aidiyet Duygusu Üzerindeki Etkisi: Kırşehir İle Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Aksaray: Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Diener, E, Suh, E. (1997). "Measuring Quality of Life: Economic, Social, and Subjective Indicators". *Social indicators research*, 40 (1-2), 189-216.
- Dinçer, İ. (2012). "Sorun Eksenli've 'Yere Özgü' Kentsel Dönüşüm Modelinin Getirdiği Olanaklar". *Mimarlık Dergisi, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, İstanbul*(368).
- Dissart, J-C, Deller, S C. (2000). "Quality of Life in The Planning Literature". *Journal of Planning Literature*, 15 (1), 135-161.
- Dışişleri Bakanlığı. (2019). Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı. Erişim, <http://www.mfa.gov.tr/ekonomik-isbirligi-ve-kalkinma-teskilati.tr.mfa>
- Donnison, D. (1993). *Agenda For The Future Campell McConnell* (der.) Trickle Down on Bubble Up London: Community Development Foundation.
- DPT. (1995). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) Erişim Tarihi 21.03.2019, <http://www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/View/13742/plan7.pdf>
- DPT. (2000). Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005. Erişim Tarihi 22.03.2019, <http://www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/View/13743/plan8.pdf>
- DPT. (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013. Erişim Tarihi 25.03.2019, <http://www.metu.edu.tr/system/files/kalkinma.pdf>
- Easterlin, R A, Angelescu, L. (2012). "Modern Economic Growth and Quality of Life: Cross-Sectional and Time Series Evidence" *Handbook of social indicators and quality of life research* (bs., ss. 113-136): Springer.

- Egercioğlu, Y, Özdemir, S. (2007). *Changing Dynamics of Urban Transformation Process in Turkey: Izmir and Ankara Cases*. Paper presented at the Proceedings of the 47th International Congress of the European Regional Science Association, Paris, France,(29 August-2 September 2007).
- Emür, S H, Onsekiz, D. (2007). "Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri Arasında Açık ve Yeşil Alanların Önemi-Kayseri/Kocasinan İlçesi Park Alanları Analizi". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (22), 367-396.
- Ercan, M A. (2011). "Challenges and Conflicts in Achieving Sustainable Communities in Historic Neighbourhoods of Istanbul". *Habitat International*, 35 (2), 295-306.
- Ercoskun, Ö Y. (2007). *Sürdürülebilir Kent İçin Ekolojik-Teknolojik (Eko-Tek) Tasarım: Ankara-Güdül Örneği*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Eren, F. (2006). *Kentsel Dönüşümlerde Kamu-Özel Ortaklıkları ve Özel Girişiminin Dönüşümdeki Varlığı: Konya Örneği*. Konya: Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)
- Eren Özbek, İ. (2006). "Kentsel Sürdürülebilirlik Bağlamında Bir İrdeleme: Üsküdar Meydanı". *Tasarım+ Kuram Dergisi*, 10 (18), 94-116.
- Erikson, R. (1993). "Descriptions of Inequality: The Swedish Approach to Welfare Research, In: M.C. Nussbaum and A. Sen (eds), *The Quality of Life*, Clarendon Press, Oxford, 1993.
- Ertan, K A. (2008). "Kentli Hakları ve Kente Karşı Suç Bağlamında Kentli Etiği". *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1-21.
- Ertaş, M. (2011). "Kentsel Dönüşüm Çalışmalarında Sosyal Boyutun İncelenmesi, Ankara ve Londra Örnekleri". *Selçuk Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu*, 1 (10), 1-10.
- Frey, W H, Zimmer, Z. (2001). "Defining the City" *Ronan Paddison(Ed.), Handbook of Urban Studies (ss.1-486) içinde* (1. bs., ss. 14-35). London : Sage Publications.
- Gecekondu Kanunu. (1966). T.C. Resmi Gazete, 12362, 30 Temmuz 1966.

- Genç, F N. (2008). "Türkiye’de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat ve Uygulamaların Genel Görünümü". *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15 (1), 115-130.
- Genç, F N. (2014). "Gecekonduyla Mücadeleden Kentsel Dönüşüme Türkiye’de Kentleşme Politikaları". *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 15-30.
- Geray, C. (1998). "Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler". *Türk İdare Dergisi*, 70 (421), 323-346.
- Ghahramanpouri, A, Lamit, H, Sedaghatnia, S. (2013). "Urban Social Sustainability Trends in Research Literature". *Asian Social Science*, 9 (4), 185-193.
- Gökçe, B. (1977). "Gecekondu Gençliği, Hacettepe Üniversitesi". *Yayınları, Ankara*.
- Gökulu, G. (2010). "Kent Güvenliği Kentleşme ve Suç İlişkisi". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24 (1), 209-226.
- Görün, M, Kara, M. (2010). "Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Girişimcilik Bağlamında Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesinin Artırılması". *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 8 (2), 137-164.
- Grove, J M, Burch, W R. (1997). "A Social Ecology Approach and Applications of Urban Ecosystem and Landscape Analyses: A Case Study of Baltimore, Maryland". *Urban Ecosystems*, 1 (4), 259-275.
- Gülersoy, N Z, Gürler, E. (2011). "Conceptual Challenges on Urban Transformation". *ITU A/ Z*, 8 (1), 10-24.
- Günaydın, B. (2015). "Kentsel Dönüşümün Öncülü ve Ardılı Olarak Göç: Zeytinburnu Sümer Mahallesi Örneği". *Göç Araştırmaları Dergisi The Journal of Migration Studies*, 1 (2), 84-111.
- Gür, M. (2014). *Kentsel Dönüşüm Uygulamasında Yaşam Kalitesi Araştırması ve Kavramsal Bir Model Önerisi: Bursa Doğanbey Örneği*. Bursa: Nilüfer Belediyesi, Akmat Akınoğlu Matbaacılık.
- Gürler, E. (2003). "Kentsel Yeniden Üretim Süreci Üzerine Karşılaştırmalı Çalışma: İstanbul Örneği". *Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 113-158.

- Habitat.csb.gov.tr. (2019). Birleşmiş Milletler: Kentsel Göstergeler Programı. 20.01.2019. Erişim, <http://habitat.csb.gov.tr/habitat-konferanslari-i-5746>
- Han, R. (2012). *Urban Transformation in China: From an Urban Ecological Perspective*. Department of Geography, University of Ottawa
- Haştemoğlu, H Ş, Özgen, L. (2006). "1960'larda Sürdürülebilirlik ve Kentleşme; Isparta İstasyon Caddesi Örneği". *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi (MBUD)*, 2 (1), 70-76.
- Henden Şolt, B H. (2017). "Karasu Halkının Kentsel Yaşanabilirlik Göstergelerine Bakışı". *III. IBANESS Congress Series – Edirne / Turkey*
- Ilıca Erzene, Ş. (2013). *Kentsel Dönüşüm ve Uygulanabilirliği İle İlgili Bir Yöntem Yaklaşımı*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.: Fen Bilimleri Enstitüsü
- İnan , G C. (2017). "Küresel Kent Mantığı, Kimlik ve Mekanın Kentsel Dönüşüm Projeleriyle Fragmantasyonu: Vaka Çalışması olarak Fener-Balat ve Süleymaniye". *Kent Akademisi*, 10 (29), 75-93.
- İnan, Ö. (2018). *Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi*. T.C Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.
- İnce, E K. (2006). *Kentsel Dönüşümde Yeni Politika, Yasa ve Eğilimlerin Değerlendirilmesi (Kuzey Ankara Girişi-Protokol Yolu-Kentsel Dönüşüm Projesi)*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü .
- İveynat, N. (2008). *Urban Transformation Projects in Squatter Settlements: The Case Of Ankara, Şentepe Urban Transformation Project* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Fen Bilimleri Enstitüsü, Ortadoğu Teknik Üniversitesi.
- Kalağan, G, Çiftçi, S. (2012). "Kamu-Özel Sektör İşbirliğinin Kentsel Mekana Yansımaları: Kentsel Dönüşüm Örneği ve Yeni Aktörler". *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4 (2), 121-133

- Kalkınma Bakanlığı. (2013). Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018). Erişim, 24.03.2019, <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf>
- Kalkınma Bakanlığı. (2019). Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi 2014-2013, Aralık 2014. Erişim Tarihi 21.03.2019, <https://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/003.pdf>
- Karatepe, Ş. (2001). *Kendini Kuran Şehir*: İstanbul: İz Yayıncılık.
- Kavruk, H. (2002). "Anakent'e Bakış-Türkiye'de Anakent Belediyeciliği ve Kent Hizmetlerinin Yönetimi". *Hizmet-İş, Ankara*.
- Kaya, E, Şentürk, H, Danış, O, Şimşek, S. (2007). *Modern Kent Yönetimi-1*, 1. Baskı, İstanbul: Okutan Yayıncılık.
- Keleş, R. (1980). *Kent Bilimleri Terimler Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Keleş, R. (2002). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Keskin Battal, E. (2012). "Sürdürülebilir Kent Kavramına Farklı Bir Bakış: Yavaş Şehirler (Cittaslow)". *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 8 (1), 81-99.
- Keyman, F. (2016). "Batı İstanbul Yaklaşımı ve Kentlilik Bilinci". *Yerel Yönetimlerde Yeni Bir Model Arayışı, Batı İstanbul Çalıştayı Beylikdüzü İstanbul, 20-23*, 15-16.
- Kibar, K. (2017). *Nevşehir ve Niğde Belediyeleri Örneğinde Kentsel Yaşam Kalitesi: Emek ve Selçuk Mahalleleri Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kıray, M. (1998). "Modern Şehirlerin Gelişmesi ve Türkiye'ye Has Bazı Eğilimler". *Kentleşme Yazıları*, Bağlam Yayınları.
- Kışlal Aydın, H. (2017). *Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Kentsel Yaşam Kalitesine Etkileri: Denizli Karşıyaka Mahallesi Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kocaer, Ö Ş, Bal, Ö H. (2013). "Kentsel Dönüşüm Gerçeği ve İzmir Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme". *TMMOB 2. İzmir Kent Sempozyumu*. İzmir

- Kocalar, A C. (2005). "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesinde İmar Planı Uyguamalarıyla Sınırlandırılan Mülkiyet ve İmar Haklarının Aktarımı". *Tasarım+ Kuram Dergisi*, 8 (14), 61-77.
- Kocamemi, G N. (2006). *Kentsel Dönüşüm Süreci Kazlıçeşme Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Koçak, H. (2009). "Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Kentsel Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesine Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 141-148.
- Koesel, K J. (2004). "Does Democracy Influence the Quality of Life?". *Cornell University.[online] Available at < <http://socsci2.ucsd.edu/aronatas/scrretreat/index.htm>>[Accessed 13 May 2012]*.
- Kongar, E. (1982). *Kentleşen Gecekondular ya da Gecekondulaşan Kentler Sorunu*. Kentsel Bütünleşme, Ankara, Türk Sosyal Bilimler Derneği Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı, Yayın No: 4, 23-54.
- Koyuncu, B. (2011). *Kentsel Yaşam Kalitesi Kriterleri: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuban, D. (2001). *Türkiye'de Kentsel Koruma: Kent Tarihleri ve Koruma Yöntemleri* (116. bs.): Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- kudaka.org.tr. (2019). TRA1 Düzey 2 2014-2023 Bölge Planı. Erişim, https://kudaka.org.tr/apb/KUDAKA_Bolge_Plani_2014_2023.pdf
- Kurtuluş, K. (1981). *Pazarlama Araştırmaları: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi*.
- Lambiri, D, Biagi, B, Royuela, V. (2007). "Quality of Life in The Economic and Urban Economic Literature". *Social Indicators Research*, 84 (1), 1-25.
- Lansing, J B, Marans, R W. (1969). "Evaluation of Neighborhood Quality". *Journal of the American Institute of Planners*, 35 (3), 195-199.
- Lees, L, Shin, H B, Morales, E L. (2015). *Global gentrifications: Uneven development and displacement: Policy Press*.

- Levent Baycan, T, Nijkamp, P. (2006). "Quality of Urban Life: A Taxonomic Perspective". *Studies in Regional Science*, 36 (2), 269-281.
- Marans, R W, Stimson, R J. (2011). *Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods, and Empirical Research* (45. bs.): Springer Science & Business Media.
- Massam, B H. (2002). "Quality of Life: Public Planning and Private Living". *Progress in Planning*, 58 (3), 141-227.
- Mazıcıoğlu, E. (2018). *Konut ve Konut Çevresi Seçiminde Etkili Parametrelerin Kentsel Yaşam Kalitesi Bağlamında İncelenmesi; Gaziantep Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü.
- Newton, P W. (2012). "Liveable and Sustainable? Socio-Technical Challenges for Twenty-First-Century Cities". *Journal of Urban Technology*, 19 (1), 81-102.
- Norouzian-Maleki, S, Bell, S, Hosseini, S-B, Faizi, M, Saleh-Sedghpour, B. (2018). "A Comparison of Neighbourhood Liveability as Perceived by Two Groups of Residents: Tehran, Iran and Tartu, Estonia". *Urban Forestry & Urban Greening*, 35, 8-20.
- Ocakçı, M, Türk, Ş Ş, Terzi, F. (2017). *Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Planlama İlke ve Kriterleri*, T.C Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yayını". 1(1), 1-148.
- Oduro, C. (2010). *Effects of Rapid Urbanization on Livelihoods in The Peri-Urban Areas of Accra, Ghana*. Unpublished PhD Thesis, Florida State University, USA.
- Oğurlu, İ. (2014). "Çevre-Kent İmajı-Kent Kimliği-Kent Kültürü Etkileşimlerine Bir Bakış". *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi* 26, 275-293.
- Okumuş, D E. (2014). *Kentsel Dönüşümde Sosyal Donatı Alanlarının Değişimi ve Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisi: Ataşehir Barbaros Mahallesi Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Oxford. (2018). Sürdürülebilirlik Kavramı, Tanımı. 22.09.2018. Erişim, <https://en.oxforddictionaries.com/definition/sustainable>

- Öktem, Ü, Türkün, A. (2014). "Neoliberal Kentsel Dönüşüm: Kentsel Alanlarda Sınıfsal Tahliye, Yoksullaşma ve Mülksüzleşme". *Mülk, Mahal, İnsan: İstanbul'da Kentsel Dönüşüm, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*, 17-42.
- Ören Ersin, G. (2012). *Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergeleri: Büyükçekmece Örneğinin İrdelenmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
- Özcan, K. (2016). "Kent Planlamada Sürdürülebilirlik Gündemi: Bir Kavramsallaştırma Denemesi". *Avrasya Terim Dergisi*, 4 (2), 7-17.
- Özdemir, D. (2010). "Kentsel Dönüşüm Olgusunun Süreç İçinde Değişen Anlamları" *Dilek Özdemir (Ed.), Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları, Nobel Yayınları, Ankara* (bs., ss. 1-34).
- Özden, P P. (2002). *Yasal ve Yönetmelik Çerçevesiyle Şehir Yenileme Planlaması ve Uygulaması: Türkiye Örneği*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Özden, P P. (2006). "Türkiye'de Kentsel Dönüşümün Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler". *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*(35), 215-233.
- Özden, P P. (2008). *Kentsel Yenileme: Yasal Yönetmelik Boyut, Planlama ve Uygulama: İmge Kitabevi*.
- Özden, P P. (2010). "Türkiye'deki Kentsel Dönüşüm Politikaları ve Uygulamalarına Eleştirel Bir Bakış". *Dilek Özdemir (Ed.), Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat ve Uygulama, Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları* (ss.194-224) içinde. Ankara: Nobel Yayın.
- Öziş, C. (2018). *Kentsel Dönüşüm Projelerinde Kamunun Rolü ve Antalya Kepez Santral Mahallaeri Projesi Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Öztaş, N. (2005). *Türkiye'de Kentsel Dönüşüm ve Haliç Örnekleme*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Öztürk, A. (2013). *Kıyı Yerleşimlerinde İkinci Konutun Kentsel Yaşam Kalitesine Etkileri Ayrıntılı Örneklemesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Öztürk, S, Özdemir, Z. (2013). "Kentsel Açık ve Yeşil Alanların Yaşam Kalitesine Etkisi "Kastamonu Örneği"". *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 13 (1), 109-116.
- Pacione, M. (2003). "Urban Environmental Quality and Human Wellbeing— A Social Geographical Perspective". *Landscape and urban planning*, 65 (1-2), 19-30.
- Pektaş, E K, Akın, F. (2010). "Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak "Katılım Hakkı" ve Türkiye". *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12 (2), 23-49.
- Polat, A. (2015). "Türkiye'de Kentsel Dönüşüme Bütüncül Bir Bakış: Elazığ Örneği". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25 (1), 185-201.
- Polat, S, Dostoğlu, N. (2007). "Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa'da Kükürtlü ve Mudanya Örnekleri". *Uludağ University Journal of The Faculty of Engineering*, 12 (1), 61-76.
- Royuela, V, Romani, J, Artís, M. (2009). "Using Quality of Life Criteria to Define Urban Areas in Catalonia". *Social Indicators Research*, 90 (3), 419-440.
- Sağır, A. (2009). "Kentsel Dönüşümlerden Sosyal Değişmelere: Pendik Belediyesi Örneği". *Akademik İncelemeler Dergisi*, 4 (2), 58-80.
- Salihoğlu, T. (2016). *Kentsel Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesinde Boş Zaman Aktivitelerinin Rolü: İstanbul Örneği*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Sapancalı, F. (2009). *Toplumsal Açından Kentsel Yaşam Kalitesi*. İzmir: Altın Nokta Basın Yayın Dağıtım.
- Saraç, M. (2014). *Kentsel Dönüşüm ve Gelişimi, Sosyal Boyutu, Kentsel Dönüşümden Doğan Hukuki Sorunlar*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı

- Savaş Yavuzçehre, P. (2005). *Belediyelerin Kentsel Yaşam Kalitesine Etkileri: Denizli Karşıyaka Mahallesi Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Schneider, M. (1975). "The Quality of Life in Large American Cities: Objective and Subjective Social Indicators". *Social Indicators Research*, 1 (4), 495-509.
- Seydioğulları, H S. (2016). "Yeni Yasal Düzenlemelerle Kentsel Dönüşüm New Regulations and Urban Renewal". *Planlama*, 26 (1), 51-64.
- Sökmen, P. (2003). *Kentsel Dönüşüm için Kaynak Yaratıcı Sürdürülebilir Bir Planlama Çerçevesi*. İstanbul: Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Sönmez, İ Ö. (2005). "Kentsel Dönüşüm Süreçlerinde Aktörler-Beklentiler-Riskler". *Ege Mimarlık Dergisi*, 1, 16-21.
- Şahin, S Z. (2006). "Kentsel Dönüşümün Kentsel Planlamadan Bağımsızlaştırılması/ Ayrılması Sürecinde Ankara". *Planlama Dergisi*, 2, 36.
- Şen, B. (2005). "Soylulaştırma: Kentsel Mekânda Yeni Bir Ayrışma Biçimi" *H. Kurtuluş içinde, İstanbul'da Kentsel Ayrışma: Mekânsal Dönüşümde Farklı Boyutlar (s. 127-159)*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık. (243. bs.): Bağlam.
- Şisman, A, Kibaroglu, D. (2009). "Dünyada ve Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları". *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*.
- TDK (2018). 20.06.2018. Erişim, <http://www.tdk.gov.tr/>
- Tekeli, İ. (1980). "Türkiye'de Kent Planlamasının Tarihsel Kökleri". *Türkiye'de İmar Planlaması, ODTÜ, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü*, 17-18.
- Tekeli, İ. (1992). *Belediyecilik Yazıları*. İstanbul: lula-Emme.
- Tekeli, İ. (2003). "Kentleri Dönüşüm Mekanı Olarak Düşünmek". *Kentsel Dönüşüm Sempozyumu*, 11-13.
- Tekeli, İ, Güler, Ç, Vaizoğlu, S, Algan, N, Dündar, K A. (2002). *Yaşam Kalitesi Göstergeleri: Türkiye İçin Bir Veri Sistemi Önerisi*. Tüba Yayınları.

- Teklay, R. (2012). *Adaptation and Dissonance in Quality of Life: Indicators for Urban Planning and Policy Making*. Master dissertation, University of Twente Faculty of Geo-Information and Earth Observation (ITC)
- Tesfazghi, S E. (2009). *Urban Quality of Life and Its Spatial Distribution in Addis Ababa: Kirkos Sub-City*. ITC
- Topal, A K. (2004). "Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye'de Kent Neresidir?". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 6 (1), 276-294*.
- Tosun, K E. (2009). "Sürdürülebilirlik Olgusu ve Kentsel Yapıya Etkileri". *Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, 5, 2*.
- Tuğcu, P, Arslan, T V. (2018). "Kentsel Dönüşüm Konulu Tez Çalışmalarında (1999-2017) Öne Çıkan Konular, Sorunlar ve Öneriler". *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, 14 (1), 87-127*.
- TÜİK. (2018). İl Düzeyinde Yaşam Memnuniyeti. Erişim Tarihi 28.10.2018, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18507>
- Türksever, A. (2001). *Türkiye'de Büyük Şehir Alanlarında Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yöntem Denemesi*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Türkün, A, Aslan, Ş, Şen, B. (2014). *1923-1980 Döneminde Kentsel Politikalar ve İstanbul'da Konut Alanlarının Gelişimi*, Asuman Türkün (Ed.), Mülk, Mahal, İnsan: İstanbul'da Kentsel Dönüşüm, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları (bs., ss. 45-78).
- Ulusoy, A, Vural, T. (2001). "Kentleşmenin Sosyo Ekonomik Etkileri". *Belediye Dergisi, 7 (12), 8-14*.
- Unit, I, Economist, T. (2011). "A Summary of The Liveability Ranking and Overview". *Retrieved September, 13, 2011*.
- Uslu, G, Uzun, B. (2014). "Kentsel Dönüşüm Projelerinde Deprem Etkisi". *Harita Teknolojileri Elektronik Dergisi, 6 (2), 1-11*.
- Uysal, Ü E. (2006). "Soylulaştırma Kuramlarının İstanbul'da Uygulanabilirliği: Cihangir Örneği". *Planlama Dergisi 2,77-92*.

- Üçer, G A Z. (2009). *Kentsel Yaşam Kalitesinin Belediye Hizmetleri Kapsamında Belirlenmesine ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: Orta Ölçekli Kent Örnekleri*. (Yayımlanmış Doktora Tezi) Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ülengin, B, Ülengin, F, Güvenç, Ü. (2001). "A Multidimensional Approach to Urban Quality of Life: The Case of Istanbul". *European Journal of Operational Research*, 130 (2), 361-374.
- Ülger, N. (2010). "Değerleme Esaslı Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme". 5. *Ulusal Mühendislik Ölçmeleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 20-22 Ekim 2010, ZKÜ Merkez Kampüsü, Zonguldak*, 309-328.
- Van Kamp, I., Leidelmeijer, K., Marsman, G., De Hollander, A. (2003). "Urban Environmental Quality and Human Well-Being: Towards a Conceptual Framework and Demarcation of Concepts; a Literature Study". *Landscape and urban planning*, 65 (1-2), 5-18.
- Van Kamp, I, Leidelmeijer, K, Marsman, G, De Hollander, A. (2003). "Urban Environmental Quality and Human Well-Being: Towards a Conceptual Framework and Demarcation of Concepts; a Literature Study". *Landscape and urban planning*, 65 (1-2), 5-18.
- Veenhoven, R. (2000). "The Four Qualities of Life Ordering Concepts and Measures of the Good Life". *Journal of Happiness Studies*, 1 (1), 1-39.
- Wang, H., Shen, Q, Tang , B-s, Skitmore , M. (2013). "An Integrated Approach to Supporting Land-Use Decisions in Site Redevelopment for Urban Renewal in Hong Kong". *Habitat International*, 38, 70-80.
- Wassenberg, F, Van Meer, A, Van Kempen, R. (2010). "Strategies for Upgrading the Physical Environment in Deprived Urban Areas: Examples of Good Practice in Europe".
- Worldbank. (2018). Yaşanabilirlik. Erişim Tarihi 24.12.2018, <https://www.worldbank.org/>
- www.imf.org. (2019). Dünya Bankasının Görevi. Erişim, <https://www.imf.org/external/np/exr/facts/tur/imfwbt.pdf>

- www.oecd.org. (2019). OECD Tanımı Erişim, <http://www.oecd.org/about/>
- www.skb.gov.tr. (2018). Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği, Yaşanabilir Kentler Dergisi. 30.09.2018. <http://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/01/Kentli-28.pdf>
- Yaman, M. (2014). "Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Kapsamında Kütahya Kenti Osmangazi Kentsel Dönüşüm Uygulamasına Bir Bakış". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13-20.
- Yavuzçehre, P S, Torlak, S E. (2006). "Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler: Denizli Karşıyaka Örneği". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(4), 184-207.
- Yaylı, H, Ökde, F. (2019). "Türkiye'de Kentsel Yaşam Kalitesi İle Uluslararası Göç İlişkisi". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(43), 299-320.
- Yeniokatan, İ. (2006). *Çevre Yerleşim Yeri Hanelerinin Yaşam Kalitesi ve Kentsel Yaşama Katkıları (Etimesgut Örneği)*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Yigitcanlar, T. (2001). "Kentsel Yenileme Olgusu ve Gelişim Süreci". *Planlama Dergisi, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, 4, 55-58*.
- Yıldırım, E. (2006). "Güncel Bir Kent Sorunu: Kentsel Dönüşüm". *Planlama Dergisi, 2006/1, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Kozan Ofset, Ankara, 35: 7- 24*
- Yılmaz, K O. (2018). *Kentsel Dönüşüm ve Türkiye: Belediyelerin Uygulamalara Yönelik Yaklaşımları Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yörükkan, A. (1968). *Şehir Sosyolojisinin Teorik Temelleri: Temel Kavramlar, Teoriler ve Problemler*: İmar ve İskan Bakanlığı.
- Yu, J-H, Kwon, H-R. (2011). "Critical Success Factors for Urban Regeneration Projects in Korea". *International Journal of Project Management*, 29 (7), 889-899.
- Zheng , H W, Shen , G Q, Wang , H. (2014). "A Review of Recent Studies on Sustainable Urban Renewal". *Habitat International*, 41, 272-279.

EKLER

EK 1. ANKET FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu anket formu Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalında bir yüksek lisans tezi için hazırlanmıştır. Çalışmada *“Erzurum’daki kentsel dönüşüm hizmetleri ile kentsel yaşam kalitesi algısı incelenmektedir.”* Araştırmanın doğruluğu sorulara vereceğiniz cevapların gerçek düşüncelerinizi yansıtmasıyla mümkün olacaktır ve verdiğiniz bilgiler gizli kalacaktır. Anketi doldururken gösterdiğiniz sabır ve samimiyetten dolayı teşekkür ederiz. Emine NOKSAN, Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü

1’den 5’e kadar sıralanmış olan seçeneklerden sizin için en uygun olan yalnızca bir tanesini işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Fiziksel Boyut					
1)Altyapı sistemleri (kanalizasyon, şebeke suyu, yağmur drenajı vd.) geliştirildi.	1	2	3	4	5
2)Ulaşım altyapısı (yaya yolları, araç yolları, kaldırımlar, otoparklar vd.) geliştirildi.	1	2	3	4	5
3)Daha fazla yeşil alan ve rekreasyon (insanların boş zamanlarında kendilerini mutlu edip ve haz alabilecekleri her türlü etkinlik) alanı oluşturuldu.	1	2	3	4	5
4)Şehrin mevcut tarihi yapısı korundu.	1	2	3	4	5
5) Afet riskine karşı dayanıklı yapılar inşa edildi.	1	2	3	4	5
6) Engellilerin kullanımına uygun bir kent düzenlemesi yapıldı.	1	2	3	4	5
7) Yeni kültür ve sanat mekânları (müze, tiyatro, sinema, sanat galerisi, gösteri merkezi vd.) yapıldı.	1	2	3	4	5
8) Yeni sağlık kurumları (hastane, sağlık ocağı, aile hekimliği) yapıldı.	1	2	3	4	5
9) Çocuklar ve gençler için yeni oyun ve spor alanları (futbol sahası, basketbol sahası, oyun parkı vd.) kuruldu.	1	2	3	4	5
10) Atıkların (kâğıt, metal, plastik malzeme) geri dönüşümünü sağlayacak çözümler üretildi.	1	2	3	4	5
11) Yaşlılara uygun kamusal alanlar (dinlenme, yürüyüş vd.) oluşturuldu.	1	2	3	4	5
12) Doğal ve ekolojik çevre ile uyumlu bir kent dokusu oluşturuldu.	1	2	3	4	5
13) Yeni yapılar kentin tarihi dokusuna uygun yapıldı.	1	2	3	4	5
14) Yenilenebilir enerji kaynaklarının (rüzgar, su, güneş vb.) kullanımı yaygınlaştırıldı.	1	2	3	4	5
15) Hava, su ve gürültü kirliliği kontrol altına alındı.	1	2	3	4	5
Sosyal Boyut					
16) Dar gelirliler için sosyal konutlar yapıldı.	1	2	3	4	5
17) İnsanlar yerlerinden edilmeden dönüşüm hizmetleri yapıldı.	1	2	3	4	5
18) Komşuluk ve mahalle kültürünü geliştirici mekânsal çözümler (oturma alanları, yürüyüş yolları, toplanma yerleri, hobi bahçeleri, ortak dinlenme ve paylaşım mekânları vd.) hayata geçirildi.	1	2	3	4	5
19) Kentsel dönüşüm uygulamalarıyla bireylerin kişisel gelişimlerine katkı verecek eğitim imkânları (halk eğitim, belediye kursları vd.) sağlandı.	1	2	3	4	5

20) Dönüşüm alanındaki mevcut kültürel kimlikler korundu.	1	2	3	4	5
21) Daha güvenli bir çevre oluşturuldu.	1	2	3	4	5
22) Dönüşüm hizmetleriyle bölgede kiralar makul seviyelerde artmakta ve mevcut kiracılar aynı bölgede yaşamlarına devam etmektedir.	1	2	3	4	5
23) Kamu kurumlarına (hastane, okul, belediye vb) erişim kolaylaştırıldı.	1	2	3	4	5
24) Her alandaki mevcut demografik yapıya göre ayrı ayrı dönüşüm çalışmaları gerçekleştirildi.	1	2	3	4	5
Ekonomik Boyut					
25) Dönüşüm hizmetlerinden ortaya çıkan ekonomik faydadan, ilgili toplumsal kesimler adaletili bir şekilde yararlandı.	1	2	3	4	5
26) Ekonomik rant değil, afetlere dayanıklı mekanların üretilmesi sağlandı.	1	2	3	4	5
27) Dönüşüm yapılan yerlerde geleneksel meslekler yaşatıldı.	1	2	3	4	5
28) Yerel ve bölgesel kalkınmaya katkı sunacak şekilde istihdam imkânı sunuldu.	1	2	3	4	5
29) Dönüşüm hizmetleri yapılan alanlarda ticari mekânların yeterli düzeyde üretilmesi sağlandı.	1	2	3	4	5
30) Dönüşüm hizmetleri yapılan alanlarda dar gelirli de konut sahibi oldu.	1	2	3	4	5

1) **Erzurum il merkezinde yapılan kentsel dönüşüm hizmetlerini** dikkate alarak aşağıdaki ifadeleri değerlendiriniz. İfadelerde sizin görüşlerinizi **en iyi** yansıtan yere (X) işareti koyunuz.

2) Aşağıdaki ifadeler **kentsel yaşam kalitesi** hakkındaki algılarınız ile ilgilidir. İfadelerde sizin görüşlerinizi **en iyi** yansıtan yere (X) işareti koyunuz.

1'den 5'e kadar sıralanmış olan seçeneklerden sizin için en uygun olan yalnızca bir tanesini işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Sosyal ve Kültürel imkânlar					
1) Sinema salonları yeterli miktardadır.	1	2	3	4	5
2) Konser salonları, tiyatrolar, müze ve kütüphane gibi hizmetler yeterlidir.	1	2	3	4	5
3) Spor alanları, spor salonları gibi spor faaliyetler yeterlidir.	1	2	3	4	5
4) İnternet kafe ve kütüphaneler gibi halka açık internet erişimi yeterlidir.	1	2	3	4	5
5) Halka açık parklar ve bahçeler gibi alanlar yeterlidir.	1	2	3	4	5
6) Evde internet erişimi kolaydır.	1	2	3	4	5
Eğitim Hizmetleri					
7) Okul sayısı yeterlidir.	1	2	3	4	5
8) Okullara ulaşım kolaydır.	1	2	3	4	5
9) Okullar kalabalık değildir.	1	2	3	4	5
Çevre Kalitesi					
10) Hava kirliliği problemi yoktur.	1	2	3	4	5
11) Su kirliliği problemi yoktur.	1	2	3	4	5
12) Gürültü kirliliği problemi yoktur.	1	2	3	4	5
Sağlık Hizmetlerinin Yeterliliği					
13) Hastanelerde doktora sayısı yeterlidir.	1	2	3	4	5
14) Şehirdeki hastane sayısı yeterlidir.	1	2	3	4	5

Güvenlik					
15) Yaşadığım mahalle güvenli ve emniyetlidir.	1	2	3	4	5
16) Erzurum güvenli bir şehirdir.	1	2	3	4	5
Sağlık Hizmetlerinin Kalitesi					
17) Doktorların sağladığı hizmet kalitesi yeterlidir.	1	2	3	4	5
18) Hastaneler tarafından verilen hizmetin kalitesi yeterlidir.	1	2	3	4	5
Komşuluk İlişkisi					
19) Komşuluk ilişkileri iyidir.	1	2	3	4	5
20) Komşular gürültü yaparak rahatsız etmez.	1	2	3	4	5
Toplu Taşıma					
21) Toplu taşıma ücretleri uygundur.	1	2	3	4	5
22) Park alanları yeterlidir.	1	2	3	4	5
23) Toplu taşıma ulaşımı kolaydır.	1	2	3	4	5

Cinsiyetiniz? Kadın Erkek

Medeni Haliniz? Evli Bekâr

Eğitim Durumunuz? İlkokul Ortaokul Lise Yüksekokul Üniversite Lisansüstü

Yaşınız? 18-28 29-39 40-50 51-61 62- 72 73 ve üstü

Mesleğiniz? Memur Emekli Öğrenci Ev Hanımı Esnaf İşçi Serbest Meslek Diğer (.....)

Geliriniz? 0-2000 TL 2001-3000 TL 3001-4000 4001-5000 5001 ve üstü

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Emine NOKSAN
Doğum Yeri ve Tarihi	Çaykara/Trabzon,1984
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü (2012-2016)
Yüksek Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversite, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Üretim Pazarlama Bilim Dalı (2016-2019)
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	<p>-Yapraklı, Ş. Noksan, E. Ünalın, M. (2017) “Tüketicilerin Sosyal Sorumluluk Projelerine Yönelik Genel Tutumlarının Marka Sadakati ve Satın Alma Niyeti Üzerindeki Etkisi” <i>Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi</i>, 15(4), 133-154.</p> <p>-Yapraklı, Ş. Noksan, E. Ünalın, M. (2018) “Web Sitesi Kalitesi ve Sosyal Medya Yönetiminin Memnuniyet Üzerindeki Etkisi: Atatürk Üniversitesi Örneği” IV. Uluslararası Mesleki ve Teknik Bilimler Kongresi, Erzurum.</p> <p>-Güzel, D. Noksan, E. (2018) “Hastane Hizmetlerinde Yatan Hastaların Algıladıkları Hizmet Kalitesi, Hasta Tatmini ve Davranışsal Niyet Üzerine Bir Uygulama” IV. Uluslararası Mesleki ve Teknik Bilimler Kongresi, Erzurum.</p>
İş Deneyimi	
Stajlar	-
Projeler	-
Çalıştığı Kurumlar	Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Öğrenci İşleri (2011- ....)
İletişim	
E-Posta Adresi	eminenoksan@gmail.com
Tarih	13.09.2019